

การจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมโดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมสำหรับครู
สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี
Managing Muslim Learning Resources Using a Participatory Process for Teachers
at the Sai Buri District Learning Promotion Center, Pattani Province

วราภรณ์ ยาชะรัต
Waraporn Yacharad

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Master of Education in Islamic Education Administration and Management
Prince of Songkhla University

2566

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

“ด้วยพระนามของอัลลอฮ์ ﷻ ผู้ทรงกรุณาปรานี ผู้ทรงเมตตาเสมอ”

การจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมโดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมสำหรับครู
สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี
Managing Muslim Learning Resources Using a Participatory Process for Teachers
at the Sai Buri District Learning Promotion Center, Pattani Province

วราภรณ์ ยาชะรัต
Waraporn Yacharad

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Master of Education in Islamic Education Administration and Management
Prince of Songkhla University

2566

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์	การจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมโดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมสำหรับครู สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี
ผู้เขียน	นางสาววราภรณ์ ยาชะรัต
สาขาวิชา	การบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ซัมซู สาอุ)

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.นิเลาะ แวอุเซ็ง)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ซัมซู สาอุ)

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลฮาแกม เอ็งเปีย)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลฮาแกม เอ็งเปีย)

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุไม บิลไบ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุไม บิลไบ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อะห์มัด ยี่สุนทรง)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
และการจัดการการศึกษาอิสลาม

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กวินพัฒน์ สิริกานติโสภณ)
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มีส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉิมชู สาอุ)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ลงชื่อ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลฮาгим เฮ็งปียา)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ลงชื่อ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุไม บิลไบ)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ลงชื่อ

(นางสาววารภรณ์ ยาชะรัต)

นักศึกษา

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน
และไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ

(นางสาววารภรณ์ ยาชะรัต)

นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์	การจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมโดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมสำหรับครู สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี
ผู้เขียน	นางสาววารารณณ์ ยาชะรัต
สาขาวิชา	การบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม
ปีการศึกษา	2566

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาและแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู 2) พัฒนาระบบการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู 3) ศึกษาผลการใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู และ 4) ศึกษากลไกการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมไปขยายผลสู่สถานศึกษา กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยกลุ่มจากศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จำนวน 36 คน และกลุ่มเป้าหมายจากชุมชนในเขตเทศบาลอำเภอสายบุรี จำนวน 5 คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ กระบวนการแบบมีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์กลุ่ม แบบประเมินทักษะกระบวนการแบบมีส่วนร่วมสำหรับครู แบบประเมินแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู และแบบประเมินความพึงพอใจของครูต่อการใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู ประกอบด้วย ด้านผู้เรียน กระบวนการสอน เนื้อหาการสอน และการมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชน ส่วนแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู ประกอบด้วย การใช้แหล่งเรียนรู้บูรณาการกับรายวิชาที่เกี่ยวข้อง การสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนโดยยึดหลักการมีส่วนร่วม การออกแบบเทคนิคและกระบวนการเรียนรู้ ในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่าย 2) การพัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ ร่วมวิเคราะห์ ร่วมออกแบบ ร่วมพัฒนา ร่วมนำไปใช้ ร่วมประเมินผล และร่วมขยายผล โดยได้รับการประเมินคุณภาพในระดับดีมาก 3) ผลการใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู พบว่า ครูมีการออกแบบแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม ได้รับการประเมินคุณภาพระดับดี ($\bar{x} = 4.18$, S.D. = 0.80) ครูมีทักษะกระบวนการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งเรียนรู้ โดยได้รับการประเมินคุณภาพระดับดี ($\bar{x} = 3.96$, S.D. = 0.68) และมีความพึงพอใจของ

ครูต่อกระบวนการแบบมีส่วนร่วมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.20$, S.D. = 0.58) และ 4) ผลการศึกษากลไกการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครูไปขยายผลสู่สถานศึกษาจากการจัดเวทีนำเสนอ พบว่ากลไกการพัฒนาแบบ MAMP ประกอบด้วย กลไกด้านการบริหารจัดการ (Management) กลไกด้านวิชาการ (Academic) กลไกด้านแรงจูงใจ (Motivation) และภาคีเครือข่าย (Partnership)

คำสำคัญ : แหล่งเรียนรู้ , วิถีมุสลิม , การมีส่วนร่วม

Thesis Title	Managing Muslim Learning Resources Using a Participatory Process for Teachers at the Sai Buri District Learning Promotion Center, Pattani Province
Author	Miss Waraporn Yacharad
Major Program	Islamic Educational Administration and Management
Academic Year	2023

ABSTRACT

This action research aimed to achieve the following objectives: 1) investigate challenges and provide guidelines for effective management of educational resources for teachers, 2) devise a participatory process for managing resources related to Muslim lifestyle education, 3) evaluate the outcomes of implementing this participatory process, and 4) assess the mechanisms needed to extend the results to educational institutions. The research targeted two groups: the Sai Buri District Learning Promotion Center, consisting of 36 individuals, and a separate group of 5 community members from Sai Buri District Municipality. These groups were selected through purposive sampling. Research tools included proposed activities for enhancing participatory processes, a group interview questionnaire, a participatory process skills assessment for teachers, a learning resource management plan assessment for teachers, and a teacher satisfaction assessment. Qualitative data underwent content analysis, while quantitative data were analyzed using percentages, averages, and standard deviations. The study revealed the following results: 1) Challenges in educational resource management for teachers encompassed issues related to learners, teaching methods, teaching processes, and community network engagement. Guidelines for improved resource management for teachers involved integrating resources with relevant subjects, fostering a conducive learning environment, creating student experiences rooted in participatory principles, and designing learning techniques and processes in collaboration with network partners. 2) The development of a participatory process for managing resources related to Muslim lifestyle education

involved six key steps: analysis, design, development, implementation, evaluation, and scaling up. The quality of this proposed process was rated very favorably. 3) Implementation of the participatory process to manage Muslim lifestyle learning resources resulted in teachers demonstrating good skills in learning resource management plan design ($\bar{x} = 4.18$, $SD = 0.80$), achieving a good level of proficiency in participatory process skills ($\bar{x} = 3.96$, $SD = 0.68$), and overall, expressing high satisfaction with the participatory process ($\bar{x} = 4.20$, $SD = 0.58$). 4) Examination of the mechanism for extending the use of the participatory process for managing Muslim lifestyle learning resources to educational institutions revealed the development mechanism comprises four components: management, academic, motivation, and partnership.

Keywords : Learning resources , Muslim way , Participation

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความปลอดภัยจากความโปรดปรานจากเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ

ขอขอบคุณ และขอให้อัลลอฮ์ ﷻ ตอบแทนในความดีแต่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัมซู สาอุ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อับดุลฮากีม เอ็งปียา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุไม บิลไบ รองศาสตราจารย์ ดร. นิเลาะ แวอุเซ็ง และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อะหมัด ยี่สุนทรง ที่ได้ให้เกียรติเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้แนวคิดในการตรวจสอบแก้ไข และแนะนำเทคนิควิธีการต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัยจนเสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยต้องขอขอบคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบคุณ ดร. นียอ บาฮา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัยณรงค์ จารุงศ์พัฒนา และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อีสมาแอล ราโออบ ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ ผู้ให้คำแนะนำและพิจารณาการสร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัย

ขอขอบคุณ คณาจารย์สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลามที่ได้ประสิทธิประสาทวิชาความรู้และอุทิศตนตลอดหลักสูตรการศึกษา ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้อำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงานเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณนางสาวอภิญญา สามแสง ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี คณะบุคลากรครูทุกท่าน นักศึกษาศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ อำเภอสายบุรี ผู้นำชุมชนและผู้นำศาสนาในอำเภอสายบุรี ที่ให้ความร่วมมือและอนุเคราะห์ข้อมูลในการจัดทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ขอขอบคุณสถาบันสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่ให้ทุนโครงการเยาวชนพลเมืองเท่าทันสื่อรวมสร้างเมืองของทุกคน (Mild Inclusive Cities 2022) เรื่อง “ตำรับเมืองสายบุรี”

ขอขอบคุณครอบครัวเต๊ะเหยาะ ครอบครัวยาชะรัต และญาติพี่น้อง เพื่อนมิตรสหาย ที่คอยเป็นกำลังใจอย่างดียิ่ง จนทำให้ผู้วิจัยมีความมุ่งมั่นในการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยต้องขอขอบคุณเป็นอย่างสูง และขอพรจากเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงโปรดประทานความรัก ความเมตตา และความดีงามและความความสำเร็จแก่ทุก ๆ ท่าน ที่มีส่วนร่วมทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี อามีน

วารารณณ์ ยาชะรัต

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ.....	(5)
Abstract.....	(7)
กิตติกรรมประกาศ.....	(9)
สารบัญ.....	(10)
รายการตาราง.....	(12)
รายการภาพประกอบ.....	(13)
บทที่ 1 บทนำ.....	14
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ.....	14
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	16
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	17
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	17
1.5 เครื่องมือในการวิจัย.....	18
1.6 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	18
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	20
บทที่ 2 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	21
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิต.....	21
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้และความสำคัญของการจัดการแหล่งเรียนรู้.....	24
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตมุสลิมกับการสร้างแหล่งเรียนรู้.....	27
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการแบบมีส่วนร่วม	30
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้.....	35
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	39
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	45
3.1 กลุ่มเป้าหมาย.....	45
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	45
3.3 ขั้นตอนการพัฒนาและการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	47
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	57
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	59
3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	59

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	60
4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	61
4.2 ผลการศึกษาปัญหาและแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู.....	62
4.3 ผลการพัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู.....	67
4.4 ผลการใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการ แหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู.....	71
4.5 ผลศึกษากลไกการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครูไปขยายผลสู่สถานศึกษา.....	76
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	80
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	81
5.2 อภิปรายผล	82
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	95
บรรณานุกรม.....	98
ภาคผนวก.....	105
ประวัติผู้เขียน.....	140

รายการตาราง

	หน้า
ตาราง 3.1 สรุปกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ในการพัฒนา.....	49
ตาราง 4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.ประเภทครูผู้สอน.....	61
ตาราง 4.2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประเภทผู้บริหารสถานศึกษา.....	61
ตาราง 4.3 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประเภทผู้นำชุมชน.....	61
ตาราง 4.4 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประเภทผู้นำศาสนา.....	62
ตาราง 4.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาและแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้.....	66
ตาราง 4.6 ผลการพัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES).....	67
ตาราง 4.7 รายละเอียดของแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีสลิม โดยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม.....	72
ตาราง 4.8 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานผลการประเมิน แผนการจัดการแหล่งเรียนรู้ของครู.....	73
ตาราง 4.9 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานผลการประเมิน ทักษะของครูต่อกระบวนการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งเรียนรู้ วิถีสลิมของครู.....	74
ตาราง 4.10 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานผลการประเมินระดับ ความพึงพอใจของครูต่อกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES).....	75

รายการภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพประกอบ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	19
ภาพประกอบ 3.1 กระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES).....	71
ภาพประกอบ 4.1 กลไกการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ไปขยายผลสู่สถานศึกษา.....	79
ภาพประกอบ 5.1 กลไกการพัฒนาแบบ MAMP ในการนำกระบวนการ แบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ไปขยายผลสู่สถานศึกษา.....	95

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

แหล่งเรียนรู้มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา ตามที่กระทรวงศึกษาธิการ (2551) กล่าวไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ถึงการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ว่าต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย สอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566 ในการส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ของรูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยจัดให้มีและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ส่งเสริมและสนับสนุนภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยจะต้องคำนึงถึงความหลากหลายและความต้องการของผู้เรียน

แหล่งเรียนรู้ในชุมชน (Community Resources หรือ Local Resources) นับเป็นห้องเรียนที่กว้างใหญ่สำหรับการเรียนรู้ของคนในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ได้รับประสบการณ์ตรง ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น โดยสร้างความสนใจและการมีส่วนร่วมของนักเรียน เสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์ตรง เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตประจำวัน (รัตติกร ภิรมย์ไกรัง ,2563)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 8 ได้กำหนดการจัดการศึกษาโดยยึดหลักการให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตามมาตรา 29 โดยกำหนดให้สถานศึกษาร่วมกับภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม ได้ทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในพื้นที่ของตนเอง ซึ่งรวมถึงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน แม้ว่าการจัดการแหล่งเรียนรู้ตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ได้กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมและจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ แต่ที่ผ่านมานั้นยังพบปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น เช่น หน่วยงานต่าง ๆ ขาดแผนนโยบายที่จะนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง ขาดการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ระบบการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ยังไม่มีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551)

วิถีมุสลิม (Muslim way of Life) เป็นแนวปฏิบัติตามศาสนบัญญัติของมุสลิมทุกคน และเป็นส่วนสำคัญในการจัดการเรียนการสอนสำหรับมุสลิม (Muslim education) (Aree and Rahman, 2016) และถือเป็นความท้าทายที่จะนำวิถีดังกล่าวมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน (Uyuni and Adnan, 2020) โดยวิถีมุสลิมนั้นประกอบด้วยกิจกรรมตั้งแต่เกิดจนถึงเสียชีวิต (From womb to Tomb) ซึ่งในแต่ละช่วงเวลาของชีวิต ก็จะมีกิจกรรมและแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องมากมาย โดยต้นแบบของการจัดการเรียนการสอนนั้นสืบทอดและใช้แบบอย่างจากท่านศาสดามุฮัมมัด (คือลัลลอลออะลัยฮิวะซัลลัม) ซึ่งท่านได้ใช้วิธีการและแหล่งเรียนในชุมชนหรือในสถานที่ต่าง ๆ ในการสอนสาวกของท่าน และสิ่งเหล่านี้ถูกสืบทอดมาในการจัดการเรียนการสอนอิสลามจนถึงปัจจุบัน (Alkhayat, Arshad, Alobaydi and Mohamed, 2014) ซึ่งวิถีชีวิตของมุสลิมในอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี มีวิถีชีวิตที่เป็นอัตลักษณ์ที่มีความโดดเด่น ทั้งด้านภาษา ศาสนา วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต มีสภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิต สังคม ประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ ตามหลักศาสนาอิสลาม มีลักษณะพิเศษเฉพาะท้องถิ่น มีแหล่งเรียนรู้ด้านประเพณีที่สำคัญและสืบทอดกันมา เช่น ประเพณีการเข้าสู่หน้ต ประเพณีการแต่งงาน ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญของจังหวัดชายแดนภาคใต้ (นิริชรา ลิลละฮ์กุล และปัทมา สุพรรณกุล, 2561) ซึ่งวิถีมุสลิมถือเป็นการถ่ายทอดความรู้ของการดำเนินชีวิตของมุสลิมในทุกมิติต่าง ๆ ผ่านแหล่งเรียนรู้ ทั้งที่เป็นตัวบุคคล ประเพณี ความเชื่อ รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถให้คุณค่าต่อการเรียนรู้ของตัวผู้เรียนได้เป็นอย่างดีและยังเป็นส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองอีกด้วย

จากภูมิหลังและต้นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมดังกล่าว อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี เป็นพื้นที่ที่นวัตกรรมที่สถานศึกษาสามารถจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทในพื้นที่ที่มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและมีศักยภาพในการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมในอำเภอสายบุรี มีทั้งด้านบุคคล เช่น ผู้รู้การทำอาหาร ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทำเรือกอลและจำลองแหล่งประวัติศาสตร์ เช่น วังพิพิธภักดี มัสยิดรายอ อาหารท้องถิ่น เช่น การทำบูดู การทำข้าวเกรียบปลา และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ผู้เรียนควรศึกษาไว้ ซึ่งมีความน่าสนใจและสามารถจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนผ่านแหล่งเรียนรู้ในชุมชนได้ แต่จากการสำรวจด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม ยังประสบปัญหาในการพัฒนาให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ของผู้เรียน พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ยังมีการใช้แหล่งเรียนรู้ชุมชนในการจัดการเรียนการสอนน้อยและมีข้อจำกัด ไม่เห็นความสำคัญของการใช้แหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมที่เป็นต้นทุนของพื้นที่ ซึ่งมีความน่าสนใจมากมาย และพบปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ เช่น ด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนในพื้นที่ แหล่งเรียนรู้ในชุมชนยังไม่ได้รับการ

พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผู้นำชุมชนและเครือข่ายขาดการประสานงานและร่วมกันวางแผนกิจกรรมในการจัดแหล่งเรียนรู้ในชุมชนค่อนข้างน้อย ทำให้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนขาดกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (สาวิตรี บุญยพันธ์, 2563) ซึ่งจากงานวิจัยเรื่องการจัดการแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ที่ผ่านมา นั้น ยังมีอยู่จำกัดและไม่แพร่หลาย เช่น งานของจิราพร เกียรติินฤมล (2564) ได้นำเสนอการออกแบบแหล่งเรียนรู้เคลื่อนที่สำหรับเด็กด้อยโอกาสในสามจังหวัดชายแดนใต้ พบว่า การออกแบบแหล่งเรียนรู้เคลื่อนที่ มีความน่าดึงดูดความสนใจเด็กได้เป็นอย่างดี เน้นการใช้พื้นที่ได้อย่างคุ้มค่าแท้จริงการตอบสนองประโยชน์ใช้สอยเป็นสำคัญ และสอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้ใช้พื้นที่ ส่วนงานของประจวบ ทองศรี และสัญญา นงรัตน์ (2564) ได้กล่าวถึงแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเรือกอและในจังหวัดชายแดนใต้ ประกอบด้วย การถ่ายทอดภูมิปัญญาเรือกอและให้ลูกหลานและเยาวชนคนรุ่นใหม่ การส่งเสริมกิจกรรมร่วมกันเพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเรือกอและ การส่งเสริมสนับสนุนภูมิปัญญาเรือกอและจากชุมชน เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรือกอและ ซึ่งพบว่าแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนได้รับทักษะและประสบการณ์ตรงจากการทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม สำหรับอำเภอสาบบุรีนั้น ยังไม่มีผู้ทำวิจัยในเรื่องนี้ โดยเฉพาะการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมโดยกระบวนการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน

จากปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมโดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมสำหรับครู สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสาบบุรี จังหวัดปัตตานี เพราะกระบวนการแบบมีส่วนร่วม จะช่วยครูผู้สอนออกแบบและนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วมไปประยุกต์กับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning : SDL) เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม โดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมสำหรับครู ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลแก่ครูและตัวผู้เรียนมากที่สุด รวมทั้งการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อนำไปสู่การเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษาของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสาบบุรี จังหวัดปัตตานีต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู
2. เพื่อพัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู
3. เพื่อศึกษาผลการใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู
4. เพื่อศึกษากลไกการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครูไปขยายผลสู่สถานศึกษา

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning : SDL)
2. ครูได้ทักษะการออกแบบแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมโดยกระบวนการแบบมีส่วนร่วมรูปแบบใหม่ที่สามารถพัฒนาทักษะครูในศตวรรษที่ 21
3. สถานศึกษาได้แนวทางในการจัดโครงการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม
4. สถานศึกษามีส่วนร่วมในการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนผ่านกิจกรรมการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมโดยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม
5. ชุมชนและภาคีเครือข่ายได้แนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมโดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ มีขอบเขตในการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย
 - 1.1 ผู้บริหาร สกร.อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี จำนวน 1 คน
 - 1.2 ตัวแทนครูผู้สอน จำนวน 5 คน
 - 1.3 ตัวแทนกลุ่มนักศึกษา สกร. อำเภอสายบุรี จำนวน 30 คน
 - 1.4 ตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน
 - 1.5 ตัวแทนผู้นำทางศาสนา จำนวน 2 คน

2. ขอบเขตด้านตัวแปร

2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ กระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES)

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

1. แผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมของครู
2. ทักษะกระบวนการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมของครู
3. ความพึงพอใจของครูต่อกระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการ

แหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม

1.5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย ดังนี้

1. แผนการใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ประกอบด้วย 1) แผนกระบวนการย่อย 6 ขั้นตอน ได้แก่ ร่วมวิเคราะห์ (Analyze) ร่วมออกแบบ (Design) ร่วมพัฒนา (Develop) ร่วมนำไปใช้ (Implement) ร่วมประเมินผล (Evaluate) และร่วมขยายผล (Scale-up)
2. แบบสัมภาษณ์กลุ่ม
3. แบบประเมินแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู
4. แบบประเมินทักษะกระบวนการแบบมีส่วนร่วมสำหรับครู
5. แบบประเมินความพึงพอใจของครูต่อการใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม

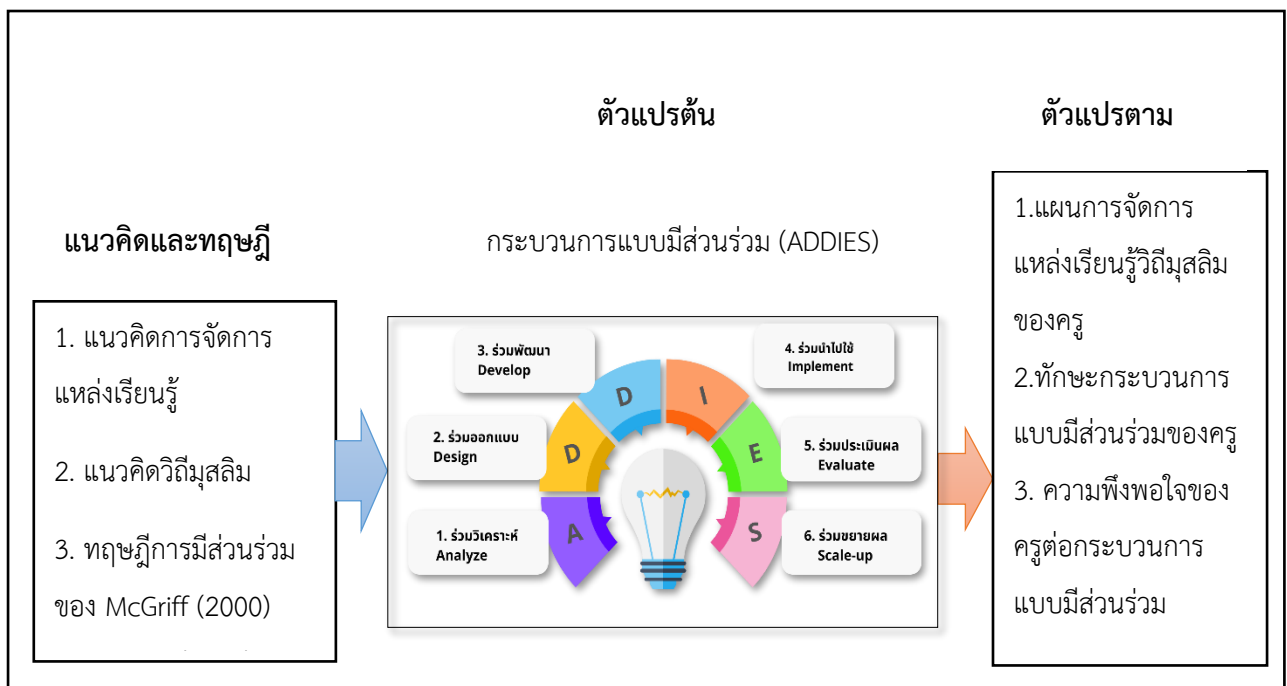
1.6 กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมโดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมสำหรับครูสังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ดำเนินการในลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและสังเคราะห์แนวคิดเรื่อง การจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมโดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมสำหรับครูที่ผู้วิจัยได้ประยุกต์แนวคิดการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา (Public Participation) โดยใช้แนวคิดเรื่ององค์ประกอบของการจัดการแหล่งเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนมี 12 องค์ประกอบ ได้แก่ การสำรวจแหล่งเรียนรู้ การวางแผน การปฏิบัติตาม การส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ การตรวจสอบ การนิเทศติดตามและประเมินผล การปรับปรุง การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (ปริญญา จันทะคามและรัชชัย จิตรนนท์, 2562) ซึ่งการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถี

มุสลิมสำหรับครู ถือเป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการศึกษาอิสลามโดยชุมชน (community-based Islamic education) เป็นแนวทางหนึ่งที่เป็นการกระจายอำนาจไปสู่ชุมชน ซึ่งสามารถนำไปสู่การปรับปรุงการจัดการศึกษาในโรงเรียนได้ งานวิจัยของ Arbi (2018) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพชุมชนการศึกษาศาสนาอิสลาม (Islamic Religious Education : PAI) ในประเทศอินโดนีเซีย พบว่า มีความพยายามในการพัฒนาแนวคิดดังกล่าวในโรงเรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย ทั้งการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน และการบูรณาการกิจกรรมในวิถีชีวิตของมุสลิม เช่น การกurban เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน สิ่งเหล่านี้ ช่วยกระตุ้นความสนใจและเสริมแรงของครูผู้สอนในการพัฒนาการเรียนการสอนในรูปแบบดังกล่าว

โดยในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดดังกล่าวมาผสานกับแนวคิดการพัฒนาวัตกรรมการสอนเบื้องต้นรูปแบบ ADDIE (Analyze, Design & Develop, Implement, Evaluation) (McGriff, 2000) ซึ่งได้ถูกนำมาใช้ในการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาแบบมีส่วนร่วม (ฟาฎิล กือแฉ, 2560; รอชิ นุ้ยไหน, 2562; นภาวัลย์ ภัทรธัญกุล และ ชัมชู สาอุ, 2564) โดยผู้วิจัยได้เพิ่มขั้นตอนของการขยายผล (Scale-up) เพื่อให้สามารถนำนวัตกรรมดังกล่าวไปใช้ต่อยอดการวิจัยให้มีประสิทธิภาพต่อไป

จากแนวคิดในข้างต้น ผู้วิจัยได้ออกแบบกรอบแนวคิดการวิจัยในการศึกษาครั้งนี้ ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

การจัดการแหล่งเรียนรู้ (Learning resources Management) หมายถึง กระบวนการที่มีแนวทางในการนำมาปฏิบัติเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้ในชุมชนสายบุรีให้มีการใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วให้เกิดการเรียนรู้จากพื้นที่ในชุมชน โดยที่ครูผู้สอนเป็นผู้สนับสนุนให้ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สามารถศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง

กระบวนการแบบมีส่วนร่วมด้วย ADDIES (Participatory process with ADDIES) หมายถึง กระบวนการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู โดยมีกระบวนการ 6 ขั้นตอน ตามแนวคิด ADDIES ประกอบไปด้วย 1. ร่วมวิเคราะห์ (Analyze) เป็นการร่วมวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ 2. ร่วมออกแบบ (Design) เป็นการร่วมออกแบบการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมบูรณาการกับสาระเนื้อหาวิชาของครู 3. ร่วมพัฒนา (Development) ร่วมกันพัฒนาแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม 4. ร่วมนำไปใช้ (Implementation) เป็นการร่วมนำแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้ไปใช้กับนักศึกษา สกร. อำเภอสายบุรีและร่วมกันปรับปรุง 5. ร่วมประเมินผล (Evaluation) เป็นการร่วมประเมินผลจากการนำแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้ของครูไปใช้กับนักศึกษาและสะท้อนผลพร้อมประเมินแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้ของครู ทักษะกระบวนการมีส่วนร่วมของครู รวมทั้งประเมินความพึงพอใจของครู และ 6. ร่วมวางแผนเพื่อขยายผล (Scale-up) เป็นการร่วมหาแนวทางกลไกการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วมไปขยายผลสู่สถานศึกษา

วิถีมุสลิม (Muslim Way of Life) หมายถึง แนวทางในการดำเนินชีวิตของมุสลิมที่มีการนำหลักการของศาสนาอิสลามมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งประกอบไปด้วยวิถีชีวิตด้านสังคม ภาษา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ภายใต้บริบทของอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

แหล่งเรียนรู้ (Learning Resources) หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ วิทยากร ภูมิปัญญาชาวบ้านและประสบการณ์อื่น ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนของอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ในการวิจัยในครั้งนี้จะใช้แหล่งเรียนรู้ที่เป็นทั้งภูมิปัญญา ปราชญ์ชุมชน และสถานที่ประวัติศาสตร์ ในสังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่องการจัดการสำหรับแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมโดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมสำหรับครู สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้เรียบเรียงเพื่อนำเสนอในประเด็นดังต่อไปนี้

- 2.1. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้และความสำคัญของการจัดการแหล่งเรียนรู้
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตมุสลิมกับการสร้างแหล่งเรียนรู้
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการอบรมแบบมีส่วนร่วม
- 2.5 แนวคิดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- 2.6 แนวคิดเกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life Long Learning)

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่จะกล่าวถึงจะครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ ความหมาย ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต หลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีดังนี้

1. ความหมาย ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่สามารถแสวงหาความรู้สิ่งแวดล้อมรอบตัวได้ตลอดชีวิต เน้นการปฏิบัติลงมือกระทำด้วยตนเอง เป็นการศึกษาหรือการเรียนรู้ที่ไม่แยกจากชีวิต และผสมกลมกลืนไปกับการดำเนินชีวิตของบุคคล แนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิตในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ได้นำแนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิตมาเป็นหลักสำคัญในการจัดการศึกษา เพื่อสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for all) เพื่อให้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม เป็นกลไกในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ

สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมในสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ซึ่งในปัจจุบันทุกประเทศทั่วโลกมีการศึกษาตลอดชีวิต เป็นกรอบความคิดในการจัดการศึกษาและถือเอาการศึกษาตลอดชีวิตเป็นปรัชญาสำหรับการจัดการศึกษาของสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) มีรายละเอียดดังนี้ 1) ช่วยให้บุคคลได้มีโอกาสเรียนรู้ในทุกช่วงของชีวิต 2) ช่วยให้บุคคลได้รับโอกาสทางการศึกษาหรือการเรียนรู้อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน 3) ช่วยให้บุคคลได้รับการศึกษาหรือเรียนรู้ในรูปแบบที่เหมาะสมกลมกลืนกับสภาพการดำเนินชีวิต เพราะการศึกษาตลอดชีวิตเป็นการบูรณาการการศึกษาในชีวิต 4) ช่วยให้บุคคลได้รับการศึกษาหรือเรียนรู้ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตจริงได้ 5) ช่วยให้บุคคลได้รับการศึกษาหรือเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงาน สามารถเลือกอาชีพ และพัฒนาอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป 6) ช่วยให้บุคคลมีความรู้และทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง 7) ช่วยให้บุคคลสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างมีศักยภาพ 8) ช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม 9) ช่วยให้บุคคลสามารถพึ่งตนเองได้และนำตนเองได้ในการเรียนรู้ 10) ช่วยให้ผู้อยู่มีโอกาสในสังคมได้มีโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง 11) ช่วยให้บุคคลและสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาหรือการเรียนรู้ และ 12) ช่วยสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ อีกทั้งยังมีความหมายที่ว่าในการเรียนรู้ใด ๆ ก็ตาม นอกจากความรู้ที่ผู้เรียนได้รับแล้ว ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาทักษะที่สำคัญในการดำเนินชีวิตด้วย โดยเฉพาะในส่วนของผู้เรียนต้องมีความรู้คู่คุณธรรมและมีทักษะในศตวรรษที่ 21 (ดิเรก พรสีมา, 2559) นอกจากนี้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมและจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ซึ่งการจัดการศึกษาและการจัดกระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษานั้น โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันทางสังคม ต้องร่วมมือกันจัดการศึกษาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

2. หลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

หลักการของการศึกษาหรือการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สุมาลี สังข์ศรี (2558) สรุปไว้ มีดังนี้

1) การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต เพราะการศึกษาหรือการเรียนรู้ ช่วยให้บุคคลมีความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต มีความรู้ในการประกอบอาชีพ พัฒนาอาชีพ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตอยู่ในสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้อย่างเหมาะสม

- 2) บุคคลมีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต โดยการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับพัฒนาการตามวัยและความต้องการ
- 3) การเรียนรู้มีได้สิ้นสุดลงเมื่อบุคคลจบจากโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา เพราะเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาทั้งชีวิตของบุคคล เพื่อใช้สำหรับการแสวงหาและเพิ่มพูนความรู้ต่อไป
- 4) การศึกษาตลอดชีวิตเป็นภาพรวมของการศึกษาหรือการเรียนรู้ทั้งหมด กล่าวคือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย
- 5) เป็นการศึกษาหรือการเรียนรู้ที่มีการผสมผสานกันทั้งในแนวตั้งและแนวนอน คือ การสัมพันธ์แนวตั้งที่มีการพิจารณาถึงช่วงชีวิตของบุคคลตั้งแต่เกิดจนตาย
- 6) เน้นความเท่าเทียมกันของโอกาสทางการศึกษา โดยหน่วยงานผู้รับผิดชอบต้องจัดการศึกษาให้ครอบคลุมทั่วถึงกลุ่มเป้าหมายเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาได้ง่าย ให้ทุกคนได้รับโอกาสอย่างเสมอภาค
- 7) ควรมีความยืดหยุ่นและมีความหลากหลายในเรื่องกฎเกณฑ์ ระเบียบต่าง ๆ มีความยืดหยุ่นทั้งในด้านเนื้อหา วิธีเรียน เวลาเรียนและสถานที่เรียน
- 8) ควรมีความอิสระให้แก่ผู้เรียน คือ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ ตัดสินใจได้เลือกหรือเลือกเรียนในสิ่งที่สนใจ
- 9) สร้างแรงจูงใจในการเรียน โดยเริ่มจากการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง เล็งเห็นถึงความจำเป็นของการศึกษาที่มีต่อทุกช่วงวัย
- 10) ศึกษาเรียนรู้เรื่องของชีวิตและสภาพปัญหาที่ต้องการเผชิญในชีวิตจริง ทั้งนี้เพื่อจะได้เป็นความรู้และประสบการณ์ที่กลุ่มเป้าหมายจะนำไปสู่การประยุกต์ใช้ได้โดยตรง
- 11) บ้านเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาตลอดชีวิต เพราะบ้านเป็นสถาบันทางสังคมหน่วยแรกที่ทำให้การศึกษาแก่บุคคล และบุคคลที่ได้รับการศึกษาจากบ้านเป็นพื้นฐาน ซึ่งจะสามารถเรียนรู้การดำเนินชีวิตของบุคคลในช่วงต่อไป

3. องค์ประกอบของการศึกษาตลอดชีวิต

องค์ประกอบของการศึกษาตลอดชีวิต สามารถแบ่งออกตามลักษณะของแต่ละองค์ประกอบ (สุมาลี สังข์ศรี, 2558) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) การศึกษาในระบบโรงเรียนหรือการศึกษาในโรงเรียน (formal education) หมายถึง การศึกษาที่จัดขึ้นโดยมีโครงสร้างกฎระเบียบต่าง ๆ เช่น การแบ่งระดับชั้นการเรียนการสอน ในเรื่องของอายุผู้เรียน ในเรื่องของการกำหนดหลักสูตร การกำหนดเวลาเรียน ซึ่งส่วนใหญ่ต้องเรียนเต็มเวลา การมีเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัวในการวัดและประเมินผล การเรียนจะต้องเรียนต่อเนื่องจนจบหลักสูตร การเรียนการสอน เกิดขึ้นในสถานที่หรือสถาบันที่จัดขึ้นโดยเฉพาะ ได้แก่ โรงเรียน วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัย

2) การศึกษานอกระบบ (non-formal education) หมายถึง ประสบการณ์และกิจกรรมทางการศึกษาที่จัดให้แก่ประชาชนทุกคน ตั้งแต่ประชากรก่อนวัยเรียน ประชากรที่อยู่ในวัยเรียนแต่พลาดโอกาสเข้าศึกษาในระดับต่าง ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้รับทั้งความรู้พื้นฐานแก่การดำรงชีวิต การอ่าน การเขียน ความรู้ทางด้านทักษะอาชีพและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม การศึกษานอกระบบมีความยืดหยุ่น เช่น ด้านระยะเวลาเรียน ด้านหลักสูตร ด้านวิธีการเรียนการสอน ด้านการวัดผลประเมินผล ฯลฯ ซึ่งผู้เรียนสามารถเข้าเรียนได้ เมื่อมีความพร้อมและสามารถหยุดเรียนได้เมื่อมีความจำเป็น และสามารถกลับมาเรียนใหม่ได้ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน รวมทั้งสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นและชุมชนสังคม

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้และการจัดการแหล่งเรียนรู้

แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ที่จะกล่าวถึงครอบคลุมถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความหมายของแหล่งการเรียนรู้ ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ ประเภทของแหล่งการเรียนรู้ และแนวทางการดำเนินงานเพื่อการจัดการแหล่งการเรียนรู้

1. ความหมายของแหล่งการเรียนรู้

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ ดังนี้

จิราภรณ์ ขยัน (2558) ได้สรุปว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง สถานที่ หรือ ความรู้ทางวิชาการ ที่มุ่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการใฝ่รู้ ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยจากแหล่งเรียนรู้ที่สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

จิระพล พุกกัน (2559) ได้กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งที่ให้ข้อมูลหรือ ความรู้ สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ ผู้การขยายประสบการณ์ของผู้เรียนและสามารถเชื่อมโยงสู่การนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน ตามกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองและตามความสนใจ

พิมพ์พิมล คงจินดา (2560) ให้ความหมายแหล่งเรียนรู้ หมายถึง ข้อมูลข่าวสาร สถานที่ หรือแหล่งรวบรวมข้อมูล บุคคล สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ที่สามารถใช้ในการศึกษาค้นคว้า หาความรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ตรง รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จนนำไปสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

จากความหมายของแหล่งเรียนรู้ข้างต้น สรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งที่ให้ ข้อมูลข่าวสาร สารความรู้ ประสบการณ์ที่หลากหลาย ให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถสร้าง องค์ความรู้ด้วยตนเอง มีความเอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิด กระบวนการเรียนรู้ ได้รับประสบการณ์ตรงต่อผู้เรียน

2. ประเภทของแหล่งเรียนรู้

การจัดประเภทของแหล่งเรียนรู้ สามารถจัดตามความสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ สถานศึกษา เพื่อเอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ซึ่งมีนักวิชาการที่กล่าวถึงประเภทของแหล่งการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

ดวงพร ปวงมาลา (2557) ได้สรุปว่า ประเภทของแหล่งเรียนรู้ตามแนวคิดต่าง ๆ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ แหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาและแหล่งการเรียนรู้นอกสถานศึกษา

จิราภรณ์ ชัยน (2558) สรุปได้ว่า ประเภทของแหล่งเรียนรู้ สามารถจำแนกได้ 2 ประเภท คือ 1) แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน 2) แหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน

วัฒน ลาพิงค์ (2562) ได้สรุปว่า แหล่งเรียนรู้ จำแนกออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน และแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียนทั้งที่เป็นบุคคล ธรรมชาติและแหล่งเรียนรู้ที่สร้างขึ้น

จากประเภทของแหล่งเรียนรู้ดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ แหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาและภายนอกสถานศึกษา ซึ่งลักษณะของแหล่งเรียนรู้ อาจจะแตกต่างกัน

3. ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ซึ่งแหล่งเรียนรู้ต้องมีความหลากหลาย สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีนักวิชาการหลายท่านที่กล่าวถึงความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ ไว้ ดังนี้

ญานิศา ดวงสีทอง (2561) สรุปไว้ว่า ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ ต้องมีความหลากหลาย ที่สามารถตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคลในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เพราะบุคคลแต่ละช่วงวัย มีความต้องการที่แตกต่างกันไป ตามความถนัด ความสามารถและความสนใจ รวมทั้งความพร้อมที่จะเรียนรู้ หากมีการดำเนินการจัดแหล่งเรียนรู้ได้อย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างต่อเนื่องและเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ได้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ ไว้ในมาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบให้มีประสิทธิภาพ มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหา และแสวงหาคำตอบที่สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียน จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ดังนั้น ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ นั้น จำเป็นต้องมีกระบวนการใช้แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ให้ควบคู่กับการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประสิทธิผลต่อผู้เรียนและนำไปปรับใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างหลากหลาย

2.2.4 ความสำคัญของการจัดการแหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และบรรลุมาตรฐานของหลักสูตร ทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพ แหล่งเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะต่าง ๆ ส่งผลต่อการเรียนรู้ มีความเข้าใจในบทเรียนมากยิ่งขึ้น และพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ แหล่งเรียนรู้มีนักวิชาการกล่าวถึงความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

ศิริญา เลียบคง (2560) ได้สรุปว่า แหล่งเรียนรู้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเน้นเนื้อหาสาระเป็นสำคัญในด้านการจัดการเรียนรู้ โดยลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน ประกอบด้วย การเรียนรู้อย่างมีความสุข การเรียนรู้จากการคิดและลงมือปฏิบัติจริง รวมทั้งการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) มุ่งเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงต้อง ทำหน้าที่สนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความรู้เพียงพอที่จะดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักและสามารถใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ได้เต็มตามศักยภาพ โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. จัดกิจกรรมที่มีเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ฝึกทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ เพื่อนำความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ปัญหา
3. จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและเกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่อง
4. จัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานระหว่างสาระความรู้ด้านต่างๆ ให้มีความสัมพันธ์กัน รวมถึงการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ไว้ในทุกรายวิชา
5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้
6. จัดการเรียนรู้ทุกสถานที่ทุกเวลา มีการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า ความสำคัญของแหล่งความรู้ เป็นแหล่งที่ตอบสนองต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง เกิดการสร้างองค์ความรู้จากการปฏิบัติจริงของผู้เรียน ตามความสนใจและความถนัดได้ ทุกโอกาสที่สามารถช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาเป็นไปอย่างตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับวิถีมุสลิมกับการสร้างแหล่งเรียนรู้ (Muslim way of Life for Learning resources)

อิสลามคือวิถีชีวิต และระบบการศึกษาอิสลาม เรียกว่า แนวทางการเรียนรู้แบบองค์รวม (holistic approach) เหมือนในสมัยแรก ๆ ของอารยธรรมอิสลาม การศึกษาอิสลามจึงได้รับการพิจารณาและจัดให้อยู่ในตำแหน่งที่สูงส่งอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นการเน้นย้ำถึงความสำคัญของการได้มาและการเผยแพร่ความรู้เหนือกิจกรรมอื่น ๆ ของมนุษย์ การปฏิรูปการศึกษาอิสลามในศตวรรษที่ 21 ในภาคส่วนหลักสูตรการเสริมสร้างทรัพยากรมนุษย์ การทำให้วิทยาศาสตร์เป็นอิสลามโดยรวบรวมอิสลาม ค่านิยมทางวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา เพื่อพัฒนาและการเสริมสร้างทักษะด้านอารมณ์ และการจัดการ ตลอดจนจิตวิญญาณของผู้ประกอบการ ถือเป็นความต้องการที่สำคัญยิ่ง แต่ทั้งหมดนั้นจะสามารถทำงานได้ดีและยังเป็นการฟื้นฟูประชาชาติอิสลาม หากการเรียนรู้ทางศีลธรรมและความกตัญญู ต่อทุกสิ่งกลายเป็นรากฐานสำหรับการปฏิรูปทั้งหมดที่ดำเนินการในด้านการศึกษาอิสลามในศตวรรษที่ 21 และต่อ ๆ ไป (Uyuni and Adnan, 2020)

วิถีมุสลิม (Muslim way of Life) เป็นแนวปฏิบัติตามศาสนบัญญัติของมุสลิมทุกคน โดย Syed Abul A'la Mawdudi ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของวิถีมุสลิมคือ วิถีชีวิตแบบอิสลามมีพื้นฐานอยู่บนแนวทางการใช้ชีวิตอันเป็นเอกลักษณ์ กล่าวคือ การรวมกันระหว่างชีวิต-จิตวิญญาณและชีวิตทางโลก (life-spiritual and life-mundane) ซึ่งไม่ได้จำกัดตัวเองเพียงในการชำระชีวิตฝ่ายวิญญาณและศีลธรรมของมนุษย์ให้บริสุทธิ์ในความหมายที่จำกัดของศาสนาเท่านั้น แต่รูปแบบของมันขยายไปถึงช่วงชีวิตทั้งหมด ต้องการหล่อหลอมชีวิตของแต่ละบุคคลตลอดจนระเบียบทางสังคมในรูปแบบที่ดี

วิถีมุสลิมเป็นส่วนสำคัญในการจัดการเรียนการสอนสำหรับมุสลิม (Muslim education) (Aree and Rahman, 2016) และถือเป็นความท้าทายที่จะนำวิถีดังกล่าวมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน (Uyuni and Adnan, 2020) โดยวิถีมุสลิมนั้นประกอบด้วยกิจกรรมตั้งแต่เกิดจนถึงเสียชีวิต (From womb to tomb) ซึ่งในแต่ละช่วงเวลาของชีวิต ก็จะมีกิจกรรมและแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องมากมาย โดยต้นแบบของการจัดการเรียนการสอนนั้นสืบทอดและใช้แบบอย่างจากท่านศาสดามูฮัมหมัด (ซ.ล) ซึ่งท่านได้ใช้วิธีการและแหล่งเรียนในชุมชนหรือในสถานที่ต่าง ๆ ในการสอนสาวกของท่าน และสิ่งเหล่านี้ถูกสืบทอดมาในการจัดการเรียนการสอนอิสลามจนถึงปัจจุบัน (Alkhayat, Arshad, Alobaydi and Mohamed, 2014) วิถีมุสลิมเป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการศึกษาอิสลามโดยชุมชน (community-based Islamic education) เป็นแนวทางหนึ่งที่เป็นการกระจายอำนาจไปสู่ชุมชน ซึ่งสามารถนำไปสู่การปรับปรุงการจัดการศึกษาในโรงเรียนได้ งานวิจัยของ Arbi (2018) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการ

ปรับปรุงคุณภาพชุมชนการศึกษาศาสนาอิสลาม (Islamic Religious Education : PAI) ในประเทศอินโดนีเซีย พบว่า มีความพยายามในการพัฒนาแนวคิดดังกล่าวในโรงเรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย ทั้งการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน และการบูรณาการกิจกรรมในวิถีชีวิตของมุสลิม เช่น การกurban เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน สิ่งเหล่านี้ช่วยกระตุ้นความสนใจและเสริมแรงของครูผู้สอนในการพัฒนาการเรียนการสอนในรูปแบบดังกล่าว ในการจัดการแหล่งเรียนรู้โดยใช้วิถีมุสลิมในประเทศไทยนั้น ยังมีข้อจำกัดอยู่มาก ข้อค้นพบจากงาน Ethnographic Delphi Futures Research (EDFR) ของ Wae-u-seng, Ha and Kuakul (2020) ที่กล่าวถึงพัฒนาการจัดการศึกษาอิสลามสำหรับโรงเรียนของรัฐในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลว่า จำเป็นต้องมีทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจนพร้อมระบบการติดตามและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพการสนับสนุนที่เหมาะสมตอบสนองความต้องการที่แท้จริงจากภาครัฐและความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ Assalihee and Boonsuk. (2020) ที่พบว่า ใช้กลยุทธ์การจัดการสอนหกประการเพื่อขับเคลื่อนการศึกษาอิสลาม ได้แก่ เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล การบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การเชื่อมโยงประสบการณ์นอกชั้นเรียน การเชื่อมโยงท้องถิ่นกับความเป็นสากล บูรณาการวิทยาศาสตร์ และการพิจารณา การประเมินที่ทันสมัย นอกจากนี้ผลการวิจัยพบว่าทัศนคติของอิสลามศึกษาครูส่วนใหญ่ยึดติดกับรูปแบบการสอนแบบเดิม โดยอาศัยเนื้อหาสาระที่เป็นเช่นนั้นเกี่ยวข้องกับความต้องการของสังคมโลกน้อยลง และกระบวนการพัฒนายังคงอยู่ไม่ชัดเจนอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้นความท้าทายทั้ง 3 ประการนี้ จึงเป็นอุปสรรคสำคัญที่สุดปัจจัยด้านความสามารถในการสอนและความสามารถในการปรับตัวที่ขัดขวางการพัฒนาการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโลกแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ได้นำกระบวนการมีส่วนร่วมของครูร่วมกับชุมชนในการพัฒนากิจกรรมดังกล่าว ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพในการใช้แหล่งเรียนรู้สำหรับการจัดการสอนอิสลามศึกษานั้น ทรัพยากรชุมชนและทรัพยากรมนุษย์ล้วนเป็นทรัพยากรที่สามารถนำไปใช้ในการสอนอิสลามศึกษาทุกด้าน (Abdur-Rafiu, Ajidagba, and Aliyu, 2022) และเมื่อสำรวจถึงแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้แล้ว จะพบความพยายามในการนำแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ เช่น งานของ รอฮิ นุ้ยไหนด (2562) ได้ศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหน่วยบูรณาการอิสลามของผู้เรียนระดับปฐมวัย กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมวิทย์จังหวัดสงขลา ซึ่งพบว่าวิถีชีวิตของมุสลิมในเขตตำบลนาทับ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ซึ่งมีกิจกรรมการดำเนินชีวิตนับตั้งแต่ตื่นนอนตอนเช้า การประกอบอาหาร การประกอบอาชีพ การพักผ่อนหย่อนใจ การประกอบศาสนกิจ หรือกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ ในชุมชนนั้น สามารถนำมาใช้ประกอบกิจกรรมการ

เรียนรู้อิสลามศึกษาให้กับนักเรียนได้ หรืองานของ ดานียา มาแจ และซัมซู สาอู (2566) เรื่อง การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียนสำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ซึ่งพบว่า ครูผู้สอนสามารถใช้เครือข่ายการเรียนรู้ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียนใน โดยออกแบบและทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแหล่งเรียนรู้เมืองสายบุรี ด้วยแนวคิด “ชมวัง-ชิมอาหาร-สานสัมพันธ์ฉันท์มิตร-สร้างสังคมพหุวัฒนธรรม” นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในรายวิชาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมในอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี เป็นพื้นที่นวัตกรรมที่มีต้นทุนด้านพื้นที่ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งมีวิถีชีวิตที่เป็นอัตลักษณ์และมีความโดดเด่น ทั้งด้านภาษา ศาสนา วิถีชีวิต สังคม ประเพณีและวัฒนธรรมตามหลักศาสนาอิสลาม รวมทั้งความเป็นมลายู นอกจากนี้ ยังมีความเป็นพหุวัฒนธรรมและผู้คนต่างศาสนิก (จิรนนท์ กิจสนิท พัทธยาภรณ์ เชื้อเมืองพาน และนิชาภา อินทะฮุด, 2559) ซึ่งเป็นต้นทุนทางสังคมที่สอดคล้องกับหลักการสอนวิถีมุสลิมในสังคมที่มีความหลากหลาย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งของหลักการอิสลาม (Arsyad and Ritonga, 2022) ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ได้เป็นอย่างดี

กล่าวโดยสรุป การใช้วิถีมุสลิมเพื่อเป็นฐานการเรียนรู้ในรูปแบบของแหล่งเรียนรู้ในชุมชนนั้น เป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสทั้งครูผู้สอน ผู้เรียน และชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ตามแนวนโยบายการศึกษาของประเทศไทย โดยวิถีมุสลิมดังกล่าวนี้เป็นกิจกรรมการใช้ชีวิตของมุสลิมในชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นเรื่องของศาสนกิจและการประกอบอาชีพ หรือการใช้ชีวิตในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจและสัมผัสถึงวิถีชีวิตในชุมชนและสามารถเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการอบรมแบบมีส่วนร่วม

2.4.1 แนวคิดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กล่าวถึงการมีส่วนร่วมไว้ในมาตรา 8 (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐาน 6 ประการ คือ (1) หลักการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน (2) หลักการบริหารตนเอง โดยให้สถานศึกษามีความอิสระในการตัดสินใจด้วยตนเองมากขึ้น อยู่ภายใต้การบริหารในรูปขององค์คณะบุคคล (3) หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและกำหนดหลักสูตรท้องถิ่น รวมทั้งร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจและร่วมกันทำ

- (4) หลักการภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุนเป็นภาวะผู้นำที่เน้นการสนับสนุนและอำนวยความสะดวก
 (5) หลักการพัฒนาทั้งระบบ และ (6) หลักการความรับผิดชอบในการตรวจสอบเพื่อการบริหารและการจัดการศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ (ประจวบ หนูเลี้ยง 2558)

2.4.2 การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในบริบทจังหวัดชายแดนใต้

ในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในบริบทของจังหวัดชายแดนใต้ นั้น จากการวิจัยเรื่อง “กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนบ้านเกาะสวาด ตำบลไพรวัน อำเภอตากใบจังหวัดนราธิวาส” ของอับดุลคอเล็ด เจะแต (2557) ได้ศึกษาปัจจัยภายในและภายนอกชุมชนที่ส่งผลต่อการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อพัฒนาชุมชนให้ประสบผลสำเร็จ ประกอบด้วย ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้ประสบผลสำเร็จและลำดับขั้นในสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนของตนเอง ผลการวิจัยพบว่าประกอบด้วย (1) ภาวะผู้นำ (2) ผู้นำศาสนา (3) วัฒนธรรมประเพณีของชุมชน (4) ทุนทางสังคม และ (5) การสร้างแรงจูงใจ สำหรับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในด้านการค้นหาปัญหาและด้านสาเหตุของปัญหา (2) การมีส่วนร่วมในด้านการวางแผน (3) การมีส่วนร่วมในด้านการดำเนินงาน (4) การมีส่วนร่วมในด้านการรับผลประโยชน์ และ (5) การมีส่วนร่วมในด้านการประเมินผลจากการนำกระบวนการดังกล่าวมาใช้ในการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนให้เกิดขึ้นในช่วงที่ชุมชนนั้นกำลังประสบกับปัญหา จะส่งผลให้การดำเนินงานของคณะทำงานเกิดการรวมตัวของแกนนำในชุมชนที่สามารถดำเนินงานได้ง่ายขึ้น

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เห็นถึงแหล่งเรียนรู้ของพื้นที่ในชุมชนที่มีอยู่และสามารถสร้างแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรม โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนและกลุ่มที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เช่น ผู้นำศาสนา และเครือข่ายชุมชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนากระบวนการกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมเพื่อจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู และนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วมไปใช้เพื่อจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม สู่การนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

2.4.2 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียน : แนวทางและการมีส่วนร่วม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 8 ได้กำหนดการจัดการศึกษาโดยยึดหลักการให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตามมาตรา 29 โดยกำหนดให้สถานศึกษาร่วมกับภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม ได้ทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในพื้นที่ของตนเอง ซึ่งรวมถึงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน แม้ว่าการจัดการแหล่งเรียนรู้ตามพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมและจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ อย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ แต่ในความเป็นจริงแล้ว ยังพบปัญหาด้านแหล่งเรียนรู้ เช่น ขาดแผนหรือนโยบายที่จะนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ขาดการประสานเชื่อมโยงกันของเครือข่ายกับหน่วยงานต่างๆ ระบบการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ยังไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551) จากปัญหาดังกล่าว ได้มีการศึกษาเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น งานวิจัยของปริญญา จันทะคาม และ ธีชชัย จิตรนันท์ (2563) ศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ซึ่งพบองค์ประกอบของการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ การสำรวจแหล่งเรียนรู้ การวางแผน การปฏิบัติตาม การส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ การตรวจสอบ การนิเทศติดตามและประเมินผล การปรับปรุง การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ โดยพบสภาพปัจจุบันของการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอยู่ในระดับน้อย สภาพพึงประสงค์ของการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2.4.3 เทคนิค ADDIE Training Model กับการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม

ปัญหาและแนวทางแก้ไขบุคลากรแห่งศตวรรษที่ 21 อยู่ในสภาพที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง มีนักรักษาการหลายท่านได้ให้ความสนใจ รวมทั้งผู้ปฏิบัติงานในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่จะต้องมีการทบทวนแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดในการพัฒนาบุคลากรด้วยเทคโนโลยี ความรู้ และความเชี่ยวชาญ โดยการทบทวนรูปแบบและกระบวนการฝึกอบรม ถึงแม้ว่าจะมีโมเดลระบบมากมาย ขึ้นอยู่กับ

โมเดลการวิเคราะห์ ออกแบบ พัฒนา นำไปใช้ และประเมินผล (ADDIE) โดยทั่วไปการพัฒนานั้นมาจากการวิจัยระบบการสอน (McGriff, 2000) โดยได้นำมาปรับใช้ในการพัฒนาบุคลากรในองค์กรในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดย Allen (2006) ได้สรุปผลการพัฒนาบุคลากรในบทความเรื่อง “Overview and Evolution of the ADDIE Training System” พบว่า แนวทางดังกล่าวสามารถพัฒนาความสามารถของบุคลากรโดยผ่านกระบวนการทั้ง 5 ขั้นตอนของ ADDIE ได้แก่ Analyze, Design & Develop, Implement และ Evaluation

เทคนิค ADDIE Training Model ดังกล่าวนี้นี้ ได้ถูกนำมาใช้ในการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาแบบมีส่วนร่วมในบริบทของจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ฟาฎิล กือแน, 2560; รอซี นุ้ยไทน, 2562; นภาวัลย์ ภัทรธิกุล และ ชัมชู สาอู, 2564) ซึ่งพบว่า สามารถดำเนินการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมความรู้ ความเข้าใจและทักษะสำหรับครูผู้สอนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนและการพัฒนานวัตกรรม การเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม ในการวิจัยครั้งนี้ โดยผู้วิจัยได้เพิ่มขั้นตอนของการขยายผล (Scale-up) เพื่อให้สามารถนำนวัตกรรมดังกล่าวไปใช้ในการขยายผลสู่สถานศึกษา สามารถสรุปเป็นขั้นตอนเป็น 6 ขั้นตอน (ADDIES) ประกอบไปด้วย

1. Analysis (การวิเคราะห์)
2. Design (การออกแบบ)
3. Development (การพัฒนา)
4. Implementation (การนำไปใช้)
5. Evaluation (การประเมินผล)
6. Scale-up ร่วมวางแผนเพื่อขยายผล

1) ขั้นร่วมวิเคราะห์ (Analysis)

ขั้นตอนการวิเคราะห์เป็นพื้นฐานสำหรับการออกแบบกิจกรรม ขั้นตอนอื่นๆ ในระหว่างขั้นตอนนี้ ต้องระบุปัญหา ระบุแหล่งของปัญหา และวินิจฉัยคำตอบที่ทำได้ ขั้นตอนนี้อาจประกอบด้วยเทคนิคการวินิจฉัยเฉพาะ เช่น การวิเคราะห์ความต้องการ และกิจกรรมที่ออกแบบ รวมทั้งผลลัพธ์ของขั้นตอนนี้ ประกอบด้วยเป้าหมายและกิจกรรมที่ต้องการจากการวินิจฉัย

2) ขั้นร่วมออกแบบ (Design)

ขั้นตอนการออกแบบเป็นการใช้ผลที่เกิดขึ้นจากขั้นตอนการวิเคราะห์ เพื่อวางแผนในการพัฒนากิจกรรม ในระหว่างขั้นตอนนี้จะมีการกำหนดโครงสร้างวิธีการให้บรรลุถึงเป้าหมายของแผนกิจกรรม ซึ่งได้รับการวินิจฉัยในระหว่างขั้นตอนการวิเคราะห์ ประกอบด้วยรายละเอียดแต่ละส่วน ดังนี้

(1) การออกแบบ (Courseware) ประกอบด้วยส่วนต่างๆ ได้แก่ วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เนื้อหา สื่อกิจกรรม วิธีการนำเสนอ และแบบวัดประเมินผล

(2) การออกแบบผังงาน (Flowchart) และการออกแบบบทดำเนินเรื่อง (Storyboard) หรือขั้นตอนการเขียนผังงาน

3) ขั้นร่วมพัฒนา (Development)

ขั้นตอนการพัฒนาเป็นการสร้างผลจากขั้นตอนการวิเคราะห์และการออกแบบ จุดมุ่งหมายของขั้นตอนนี้คือ สร้างแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการแหล่งเรียนรู้ในรายวิชาในระหว่างขั้นตอนนี้ จะมีการพัฒนากระบวนการสอน และการใช้สื่อที่ประกอบการจัดการเรียนสอนรวมถึงเอกสารต่าง ๆ

4) ขั้นร่วมนำไปใช้ (Implementation)

เป็นขั้นตอนของการสอน ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบชั้นเรียน หรือห้องทดลอง โดยมีจุดมุ่งหมายของขั้นตอนนี้คือการนำกระบวนการการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ขั้นตอนนี้ส่งเสริมความเข้าใจของผู้เรียน สนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนในวัตถุประสงค์ต่าง ๆ เป็นการนำแผนกิจกรรมไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของการนำกระบวนการตามแผนกิจกรรม จากนั้นทำการปรับปรุงแก้ไขก่อนที่จะนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายจริง เพื่อหาประสิทธิภาพของแผนการสอน และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมและคุณภาพของเครื่องมือ

5) ขั้นร่วมประเมินผล (Evaluation)

การประเมินผลเกิดขึ้นตลอดกระบวนการออกแบบการสอนทั้งหมดกล่าวคือ ช่วงแรกขั้นตอน ระหว่างขั้นตอน และภายหลังการดำเนินการให้เป็นผลแล้ว โดยมี 2 ขั้นตอน ดังนี้

1) การประเมินผลเพื่อพัฒนา (Formative evaluation) ดำเนินการต่อเนื่อง ช่วงแรกของขั้นตอน และระหว่างขั้นตอน โดยมีจุดมุ่งหมายของการประเมินผล คือ เพื่อปรับปรุงการสอนก่อนที่จะนำเสนอแบบฉบับขั้นสุดท้ายไปใช้ให้เป็นผล

2) การประเมินผลรวม (Summative evaluation) จะเกิดขึ้นภายหลังจากการสอนเมื่อดำเนินการตามแผนการสอนขั้นสุดท้ายที่ได้ดำเนินการใช้ไปแล้วจนเกิดเป็นผลที่ได้ การประเมินผลนี้จะประเมินประสิทธิผลการสอนทั้งหมด โดยปกติจะใช้เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับการสอน

6) ร่วมวางแผนเพื่อขยายผล (Scale-up)

เป็นการจัดเวทีนำเสนอกิจกรรมการเรียนรู้แผนกิจกรรมกระบวนการแบบมีส่วนร่วมไปให้กับผู้บริหารหรือผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมออกแบบแนวทางการนำไปใช้กับของกิจกรรมดังกล่าว

จากแนวคิดข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า กระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เป็นการออกแบบระบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิผล เนื่องจากว่ารูปแบบของ ADDIES นั้น เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น สามารถนำไปสร้างเป็นเครื่องมือได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะจะเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการวิเคราะห์ การออกแบบ การพัฒนา การดำเนินงาน และการประเมินผล ซึ่งจะทำให้ประหยัดเวลา สามารถเข้าใจถึงปัญหาที่มีและต้องการแก้ไขอย่างตรงเป้าหมาย ส่วนข้อจำกัดของรูปแบบ ADDIES คือใช้ระยะเวลาานพอสมควรถึงจะทำให้เกิดประสิทธิผล

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้ เป็นการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ในแต่ละครั้งไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นขั้นตอน ได้มีนักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายของแผนการจัดการ เรียนรู้ไว้ดังนี้

จรัสศรี พัวจินดาเนตร (2560) ได้สรุปแผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง เอกสารประกอบหลักสูตรที่ครูใช้เป็นคู่มือในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่ออุปกรณ์และการวัดจุดประสงค์การเรียนรู้ของนักเรียนในแต่ละบท เพื่อให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ศศิธร เวียงวะลัย (2556) ได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง แผนการจัดการเรียนการสอนที่ครูเป็นผู้จัดทำขึ้นภายใต้กรอบเนื้อหาสาระ โดยกำหนดจุดประสงค์ วิธีการดำเนินการให้ผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ สื่อการเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

วัชรพล วิบูลยศริน (2561) ได้สรุปแผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง แนวทางการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน เพื่อดำเนินการถ่ายทอดผ่านเนื้อหาไปยังผู้เรียนผ่านกิจกรรมการเรียนรู้และสื่อการเรียนการสอน ประกอบด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์ ขั้นตอนกระบวนการ และวิธีการวัดคุณภาพของการบรรลุเป้าหมาย

จากความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว สามารถสรุปความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ คือแผนการสอนของครูผู้สอนที่จัดทำขึ้น เพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติการสอนกับผู้เรียนจนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งแผนการสอนต้องมีความสอดคล้องกับหลักสูตร โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

2.5.1 ความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติการสอน เพราะเป็นแนวทางในการดำเนินการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนที่จะทำให้ผู้เรียนนั้นเกิดการเรียนรู้ หากผู้สอนมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี ย่อมส่งผลให้การจัดการเรียนรู้นั้นประสบความสำเร็จ ดังที่อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553) ได้อธิบายถึงความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ 6 ประการดังนี้

1) ครูผู้สอนสอนมีความมั่นใจในการสอน ย่อมสามารถสอนด้วยความคล่องแคล่วตามลำดับขั้นตอน เพราะมีการเตรียมการพร้อมก่อนทำการสอน สามารถดำเนินการตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

2) การสอนมีคุณค่าและคุ้มค่ากับเวลา เนื่องจากครูผู้สอนสอนมีแผนการสอน และมีเป้าหมาย ทิศทางในการสอนที่ชัดเจน ผู้เรียนได้รับสาระความรู้ เกิดเจตคติ เกิดทักษะและประสบการณ์ใหม่ ๆ ตามที่ผู้สอนได้วางแผนไว้

3) เป็นการสอนที่ตรงตามหลักสูตรในการวางแผนการสอน ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรในด้านจุดประสงค์การสอน เนื้อหาสาระที่จะสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียน การวัดและประเมินผล แล้วจัดทำออกมาเป็นแผนการสอน เมื่อผู้สอนสอนตามแผนการสอน ก็ย่อมทำให้เป็นการสอนนั้น ตรงตามจุดมุ่งหมายและทิศทางของหลักสูตร

2.5.2 ขั้นตอนการจัดทำแผนการเรียนรู้

การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้เป็นการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีขั้นตอนรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้ (กุลิสรา จิตรชญาวณิช, 2562)

1. วิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา เพื่อกำหนดหน่วยการเรียนรู้และรายละเอียดย่อยของเนื้อหาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละครั้ง
2. วิเคราะห์จุดประสงค์รายวิชาและมาตรฐานรายวิชา เพื่อนำสู่การเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ ให้ครอบคลุมพฤติกรรมทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ เจตคติ
3. วิเคราะห์สาระการเรียนรู้ โดยเลือกสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น โยค่านึงถึงประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ
4. วิเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยแต่ละกิจกรรมนั้นจะต้องมีความหลากหลายและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
5. วิเคราะห์กระบวนการวัดผลและประเมินผลให้ สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และสาระการเรียนรู้
6. วิเคราะห์สื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ โดยใช้สื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ ให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้

2.5.3 องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้

กุลิสรา จิตรชญาวณิช (2562) ได้สรุปถึงองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยทั่วไปมีดังนี้

1. ส่วนที่เป็นหัวข้อของแผนการจัดการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบต่าง ๆ ที่อยู่บนส่วนหัวของแผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วยหัวข้อดังนี้
 - 1) สาระการเรียนรู้หรือชื่อวิชาที่เรียน
 - 2) ลำดับหน่วยการเรียนรู้และเรื่องที่สอน
 - 3) ระดับและปีการศึกษาของชั้นที่สอน
 - 4) จำนวนชั่วโมงที่สอน

2. ส่วนที่เป็นตัวแผนการจัดการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบต่าง ๆ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

- 1) สารสำคัญ
- 2) จุดประสงค์การเรียนรู้
- 3) สารการเรียนรู้
- 4) กิจกรรมการเรียนรู้หรือกระบวนการจัดการเรียนรู้
- 5) สื่อการเรียนรู้
- 6) แหล่งการเรียนรู้
- 7) การวัดผลและประเมินผล
- 8) บันทึกผลการจัดการเรียนรู้หรือบันทึกหลังสอน

ทั้งนี้องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ข้างต้นนั้น จะพบว่านักวิชาการแต่ละท่านอาจสรุปองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับครูผู้สอนจะเลือกใช้แผนการจัดการเรียนรู้รูปแบบใด

2.5.4 แนวคิดการประเมินผล

ในการประเมินผลการใช้กิจกรรมการมีส่วนร่วมนั้น ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดการประเมินผลการพัฒนาบุคลากรด้วย Kirk-Patrick Model โดยเป็นกระบวนการที่เริ่มตั้งแต่วิเคราะห์ข้อมูลกระบวนการขององค์กร เพื่อกำหนดความต้องการในการพัฒนาบุคลากร โดยต้องระบุเป้าหมายที่ชัดเจน จากนั้นกำหนดวิธีการในการพัฒนาซึ่งมีหลากหลายวิธี เช่น การฝึกอบรม การสอนงาน การเยี่ยมชมองค์กรที่เป็นเลิศ ฯลฯ จากนั้นลงมือปฏิบัติตามวิธีการที่กำหนดไว้ ขั้นตอนสุดท้ายในกระบวนการดังกล่าว คือ การประเมินผลการพัฒนาบุคลากร เพื่อนำประเด็นที่ยังบกพร่องไปปรับปรุงในรอบถัดไป

แนวคิดการประเมินผลการพัฒนาบุคลากรด้วย Kirk-Patrick Model ซึ่งแบ่งการประเมินประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากรออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่

ระดับที่หนึ่ง (Reaction) ปฏิกริยาของผู้ที่เข้ารับการอบรม ซึ่งอาจได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ หรือให้กรอกแบบสอบถาม

ระดับที่สอง (Learning) ผู้เข้ารับการอบรมได้เรียนรู้อะไรบ้างจากการฝึกอบรม

ระดับที่สาม (Behavior) ผู้เข้ารับการอบรมมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปหรือไม่

ระดับที่สี่ (Result) เป็นการฝึกอบรมให้แก่บุคลากรกลุ่มเป้าหมาย ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายขององค์กรอย่างไร ขั้นนี้จะประเมินยากที่สุด เพราะต้องมีการเชื่อมโยงวิธีการฝึกอบรมไปยังผลลัพธ์ขององค์กรได้ยาก แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่ผู้บริหารองค์กรนั้นมีความต้องการทราบเหมือนกัน

นอกจากนี้ Kirk-Patrick model ช่วยทำให้การประเมินออกมามีความชัดเจน ยิ่งประเมินยากเท่าไร ก็ยิ่งทำให้สะท้อนเห็นถึงการพัฒนาศักยภาพนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายขององค์กรได้มากเท่านั้น (สุธี ปิงสุทริวงศ์, 2558)

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 การจัดการแหล่งเรียนรู้

กัญเกียรติ แดงสีดา (2563) ศึกษาสภาพแนวทางการบริหารและความเป็นไปได้ของการนำแนวทางการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 พบว่า สภาพการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษายุคดิจิทัล แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การวางแผน การดำเนินงาน การตรวจสอบและติดตาม และการสรุปรายงานผล ปรับปรุงและแก้ไขการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ควรให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัล และแนวทางการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษานำไปปฏิบัติตามกระบวนการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษายุคดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยปริญญา จันทะคาม และธัชชัย จิตรนนท์ (2562) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 พบว่ามีองค์ประกอบของการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ 1. การสำรวจแหล่งเรียนรู้ 2) การวางแผน 1.3) การปฏิบัติตาม 1.4) การส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ 1.5) การตรวจสอบ 1.6) การนิเทศติดตามและประเมินผล โดยมีแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ มี 3 แนวทาง ได้แก่ 3.1) การดำเนินงานร่วมกับชุมชน 3.2) การดำเนินงานเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ 3.3) การดำเนินการแบบมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง

สาวตรี บุญยพันธ์ (2563) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารการจัดการแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเขตอำเภอตรอน จังหวัดอุดรดิษฐ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิษฐ์ เขต 1 พบว่าประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการวางแผน ผู้บริหารสถานศึกษาและครูบางพื้นที่ไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนการบริหารแหล่งเรียนรู้ชุมชน 2. ด้านการดำเนินงาน โรงเรียนบางแห่งขาดการเข้าใช้แหล่งเรียนรู้

ชุมชน 3. ด้านการนิเทศติดตามผล โรงเรียนยังขาดการบันทึกการเข้าใช้แหล่งเรียนรู้ชุมชนประจำแหล่งเรียนรู้และการนิเทศติดตามบางพื้นที่ไม่ต่อเนื่อง 4. ด้านการประเมินผล ปัญหาที่พบ ได้แก่ บางพื้นที่ยังขาดการประเมินผลที่มีเอกสารหลักฐานไม่ชัดเจน และแนวทางการบริหารแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ทั้ง 4 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านผู้อำนวยการโรงเรียน ต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน และพัฒนานโยบายการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในชุมชนร่วมกับชุมชน 2. ด้านครู ควรศึกษาบริบทของพื้นที่ในชุมชน 3. ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ควรมีส่วนร่วมการนำเสนอด้านการวางแผน และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ผ่านการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน 4. ด้านผู้ดูแลแหล่งเรียนรู้ ที่ต้องมีการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพ์พิมล คงจินดา (2560) ที่ศึกษาปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า สภาพการใช้แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน ด้านแหล่งเรียนรู้ พบว่า โรงเรียนมีการแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม และโรงเรียนมีการกำหนดนโยบายวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

กรกนก พุดน้อย (2564) ได้ทำการศึกษาปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 พบว่า ปัจจัยที่มีประสิทธิภาพต่อการจัดการแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน มี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านแผนและนโยบาย ด้านโครงสร้างการจัดการองค์การ ด้านขั้นตอนกระบวนการบริหารและด้านความเป็นผู้นำของผู้บริหาร ผลวิจัยเป็นเช่นนี้ เนื่องจากโรงเรียนมีผู้บริหารและครูในการสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน และมีการวางแผนการบริหารจัดการดำเนินการใช้แหล่งเรียนรู้ ตรวจสอบ ติดตามผลการใช้แหล่งเรียนรู้อยู่เป็นประจำ ทำให้ได้พัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุจิราภรณ์ บำรุงราษฎร์ (2561) ซึ่งได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้โดยความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พบว่า แนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ โดยความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือการจัดการแหล่งเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 ด้าน มีวิธีดำเนินงาน 22 วิธี ซึ่งผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 3 ด้าน มีวิธีดำเนินงาน 7 วิธี

กมลวรรณ คุณาสวัสดิ์ (2560) ได้ศึกษาแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปิยะพรพิทยา พบว่า ปัจจัยสำคัญ ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านบุคลากร 2) ปัจจัยด้านงบประมาณ 3) ปัจจัยด้านทรัพยากร และ 4) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ และผลการศึกษานโยบายการบริหารและการจัดการแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนการใช้แหล่งเรียนรู้ 2) ด้านการปฏิบัติตามแผนการใช้แหล่งเรียนรู้ 3) ด้านการติดตามตรวจสอบ

และประเมินผล และ 4) ด้านการพัฒนาปรับปรุงแก้ไข ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประยูร เครื่องกันต์ (2563) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ใน ศตวรรษที่ 21 โรงเรียนชุมชนบ้านเจียด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต 2 มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ตามแนวคิดของ Kemmis and McTaggart (1988) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นการวางแผน ขั้นที่ 2 ขั้นการปฏิบัติการ ขั้นที่ 3 ขั้นการ สังเกตการณ์ ขั้นที่ 4 ขั้นการสะท้อนผล พบว่า การจัดแหล่งเรียนรู้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้แต่ไม่เกิด ประสิทธิภาพเท่าที่ควร ขาดสื่ออุปกรณ์ สภาพห้องเรียนหรือแหล่งเรียนรู้ไม่สะอาด ส่วนแหล่งเรียนรู้ สนับสนุนด้านวิชาการ ครูที่รับผิดชอบไม่ใส่ใจ ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนและทุกเครือข่ายทุกภาคส่วน ครูขาดการดูแลรับผิดชอบแหล่งเรียนรู้อย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลัดดาวัลย์ สะอึ้งทอง (2564) ที่ได้ศึกษาแนวทางพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 พบว่า ครูมีความต่อง การในการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ของครู และแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูใน ศตวรรษที่ 21 ควรมีการส่งเสริมให้ครูประเมินผลการใช้สื่อนวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษาแต่ละ ภาคเรียน เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ควรมีการ ส่งเสริมให้ครูมีการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย

2.6.2 การมีส่วนร่วม

พิมพ์พิชฌัญญ์ สุภายอง (2563) ทำการศึกษากการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการ มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของผู้ปกครอง นักเรียนโรงเรียนบ้านกลาง ตำบลแม่สลองนอก อำเภอมะนังพัทลุง จังหวัดเชียงราย พบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของผู้ปกครองนักเรียน ในโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ด้านการบริหารวิชาการ ได้มีการจัดทำแผนร่วมกับ คณะกรรมการสถานศึกษา มีการจัดประชุมทุกภาคเรียน มีส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตร ท้องถิ่น การมีส่วนร่วมและมีการติดตามประเมินผล ส่งเสริมปราชญ์ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการ จัดการเรียนการสอน ส่วนด้านงบประมาณ ได้มีการจัดทำแผนระดมเงินทุน และการประชาสัมพันธ์ ด้านการบริหารงานทั่วไป ได้มีการจัดทำ แผนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรม ผ่านช่องทางต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวุฒินันท์ นามนาค (2559) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการ จัดการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัยอำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ มีจำนวน 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการวางแผน 2. ด้านการ

ประสานงาน 3. ด้านการจัดหาทรัพยากร และ 4. ด้านการประเมินผล โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการวางแผน รองลงมาคือ ด้านการประเมินผล ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการประสานงาน

อมรภาค ปิ่นกำลัง (2562) ได้ศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนเรียนรวมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม พบว่า แนวทางการส่งเสริมการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนเรียนรวม มีดังนี้ 1) การไว้ว่างใจกัน ควรส่งเสริมการยอมรับในความรู้ความสามารถของผู้ร่วมงาน 2) การสนับสนุนให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสามารถอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพและเป็นระบบ 3) การเปิดให้โอกาสผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและปรับปรุง พัฒนาการดำเนินงาน มีการวางแผนการดำเนินงานและประเมินผล โดยใช้วิธีการประชุมปรึกษาหารือ ร่วมกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และสร้างความตระหนักในการทำงานร่วมกัน 4) เปิดโอกาสผู้ร่วมงาน ได้แสดงความสามารถและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ หัสณัย เจนจบ (2563) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี พบว่า รูปแบบของการมีส่วนร่วมในชุมชนต่อการจัดการศึกษา มีทั้งหมด 6 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการบริหารจัดการ 2. ด้านบุคลากร 3. ด้านอาคารสถานที่ 4. ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร 5. ด้านการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน และ 6. ด้านส่งเสริมเครือข่าย

สายสุดา เตียเจริญ ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม มาเรียม นิลพันธุ์ และนพดล เจนอักษร (2565) ศึกษาการระบบกลไกรูปแบบเครือข่ายการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่การศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า 1. องค์ประกอบของระบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่การศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ระบบการบริหารจัดการเครือข่าย และ 2) ข้อตกลงในเครือข่าย ส่วนกลไกการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) โครงสร้างของเครือข่าย 2) ความเป็นผู้นำของผู้บริหาร และ 3) บทบาทของสมาชิกเครือข่าย 2. การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมโดยมีรูปแบบเครือข่าย ประกอบด้วย พันธสัญญาของเครือข่าย เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงต่อการบริหารจัดการเครือข่าย รองลงมาคือ โครงสร้างและหน้าที่ของเครือข่าย บทบาทในสมาชิกของเครือข่าย และภาวะผู้นำผู้บริหาร ตามลำดับ

งานวิจัยต่างประเทศ

Maisyaroh, Mustiningsih, and Kusumaningrum (2016) นำเสนอบริบทและการจัดการของโรงเรียนสอนศาสนาที่ใช้วิธีการแบบดั้งเดิม (Pesantren-based school) ในประเทศอินโดนีเซีย โดยกล่าวถึงสถาบันการศึกษาอิสลามว่า มีบทบาทเป็นตัวกรองในการแก้ปัญหาพัฒนาการและอุปนิสัยของวัยรุ่นในปัจจุบัน โดยเห็นว่ามีจำเป็นต้องเพิ่มประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการปัญหาที่เผชิญอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมของชุมชน และจากการรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสังเกต พบว่า ปัญหาของสถาบันการศึกษาที่ใช้วิถีมุสลิมในการจัดการเรียนการสอนนั้น ประสบปัญหาเรื่องการเงิน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียน ขาดการประสานงาน ระยะเวลาในการดำเนินการ และการสื่อสารสาธารณะที่ไม่มีประสิทธิภาพ โดยการแก้ปัญหาดังกล่าวนี้ พบว่า การใช้กระบวนการมีส่วนร่วมช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการทางที่ดีขึ้น เช่น การใช้เครือข่ายศิษย์เก่า การประชาสัมพันธ์ที่สร้างความเข้าใจระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง การกำหนดช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายหลายระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนยังทำได้โดยการใช้สื่อการสื่อสารที่หลากหลาย การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนจะดำเนินการผ่านกระบวนการของการวางแผน การจัดระเบียบ การนำไปปฏิบัติ และการติดตาม

Eviyana, Diana, Kholid and Masykur (2020) ได้พัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาโรงเรียนสอนศาสนา (Madrasah) ใน อำเภอ Tulang Bawang จังหวัด Lampung ประเทศอินโดนีเซีย โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินการและการประเมินผลเพื่อการปรับปรุงคุณภาพ ใช้วิธีการเชิงคุณภาพในการเก็บข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และการตรวจเอกสาร โดยเก็บข้อมูลจาก หัวหน้ากระทรวงกิจการศาสนา ผู้บริหาร และนักเรียนในโรงเรียนสอนศาสนา ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมทั้ง 4 กระบวนการนั้น ได้ถูกนำมาใช้และมีส่วนในการพัฒนาโรงเรียนสอนศาสนาดังกล่าว โดยข้อสังเกตจากงานวิจัยชิ้นนี้คือ การจัดการมีส่วนร่วมที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ และมีปัจจัยเกื้อหนุนในแต่ละกระบวนการ ซึ่งเป็นกลไกที่สำคัญในการดำเนินการ

Hasanah and Istiqomah (2023) ได้ศึกษาแนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ อัล-กุรอานสำหรับเด็ก (TPA) ในประเทศอินโดนีเซีย ใช้แนวทางการวิจัยเชิงพรรณนาเชิงคุณภาพ เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ ได้แก่ วิธีการสังเกต วิธีการจัดทำเอกสาร และวิธีการสัมภาษณ์ ผลการศึกษาพบว่า การจัดการเรียนรู้ในกิจกรรม TPA ที่มีสยิดนุรลอิมานเป็นไปด้วยดี และการนำไป

ปฏิบัติสอดคล้องกับการศึกษาอิสลาม โดยดำเนินการตามหลักการบริหารจัดการ ได้แก่ การวางแผน การจัดตารางเวลา การดำเนินการเรียนรู้บนพื้นฐานการศึกษาอิสลาม ตลอดจนการติดตามและประเมินผล

Zamroni (2019) ผลการศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมและการจัดการการศึกษาอิสลามของมุสลิมในประเทศอินโดนีเซีย พบว่า โรงเรียนสอนศาสนา (Madrasah) มีส่วนสำคัญในการดำรงชีวิตตามวิถีมุสลิมของโรงเรียนสอนศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งพัฒนาขึ้นตามความต้องการของสังคมในปัจจุบันและสามารถปรับเปลี่ยนได้ โดยเฉพาะการวิถีชีวิตของในปฏิวัติอุตสาหกรรม 4.0 ที่ทำให้การพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนสอนศาสนา มีการเพิ่มคุณภาพทรัพยากรบุคคล การพัฒนาและออกแบบหลักสูตรใหม่ รวมทั้งการจัดการคุณภาพการเรียนรู้ ในบริบทนี้เป็นการบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาข้างต้น เช่น การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่องโดยดำเนินการตามแนวทางต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ เพื่อขับเคลื่อนอิสลามการศึกษาให้เป็นศูนย์กลางความเป็นเลิศของนักเรียนของยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม 4.0 ส่วนในระดับปฏิบัติการ จะต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น ตั้งแต่กระบวนการบริหารจนถึงกระบวนการวางแผนการเรียนรู้อ การจัดการทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ และความเป็นมืออาชีพของครู รวมทั้งการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้และกระบวนการของประเมินการเรียนรู้อที่ดี

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ที่มีความมุ่งหมายเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีภูมิสลิมโดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมสำหรับครู สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยและรวบรวมข้อมูล ดังนี้

- 3.1 กลุ่มเป้าหมาย
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 ขั้นตอนการพัฒนาและการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สกร. อำเภอสายบุรี จำนวน 1 คน ครูผู้สอน จำนวน 5 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน ผู้นำศาสนา จำนวน 2 คน และนักศึกษา สกร. อำเภอสายบุรี จำนวน 30 คน รวมทั้งสิ้น 41 คน

การจำแนกกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยข้อที่ 1, 2 และ 3

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้การวิจัย ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ครูผู้สอน จำนวน 5 คน ผู้นำศาสนา จำนวน 2 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 3 คนและนักศึกษา สกร. อำเภอสายบุรี 30 คน รวมทั้งหมด 40 คน

2. กลุ่มเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยข้อที่ 4

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้การวิจัย ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา สกร. อำเภอสายบุรี ครูผู้สอน ผู้นำศาสนา และผู้นำชุมชน ที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการแหล่งเรียนรู้

ภายในสถานศึกษา ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา สกร.อำเภอสายบุรี จำนวน 1 คน ครูผู้สอน จำนวน 5 คน ผู้นำศาสนา จำนวน 2 คน และผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 11 คน

เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

1. ผู้บริหารสกร.อำเภอสายบุรี คือ ต้องเป็นผู้อำนวยการสถานศึกษาและอยู่ระหว่างการดำรงตำแหน่งในสังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี
2. ตัวแทนครู คือ ครูที่ปฏิบัติหน้าที่ตำแหน่งครูผู้สอน ในสังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรีและมีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง
3. ตัวแทนนักศึกษา สกร.อำเภอสายบุรี คือ ผู้ที่อยู่ระหว่างการศึกษาในศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี
4. ตัวแทนผู้นำชุมชน คือ ต้องเป็นผู้ดำรงตำแหน่งผู้นำชุมชนในตำบลของพื้นที่อำเภอสายบุรีและเป็นภาคีเครือข่ายดีเด่น ให้ความร่วมมือกับสังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี
5. ตัวแทนผู้นำศาสนา คือ ต้องเป็นผู้ดำรงตำแหน่งอิหม่ามประจำมัสยิดในเขตพื้นที่อำเภอสายบุรีและให้ความร่วมมือกับสังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี

ในการเลือกกลุ่มเป้าหมายอย่างนั้น ผู้วิจัยได้เลือกใช้การเลือกแบบเจาะจง การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยมีเกณฑ์ต้องเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) มีความประสงค์และให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมครบทั้งกระบวนการ

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แผนกระบวนการแบบมีส่วนร่วม
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย
 - 1) แบบสัมภาษณ์กลุ่ม
 - 2) แบบประเมินทักษะกระบวนการแบบมีส่วนร่วมของครู
 - 3) แบบประเมินแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้ของครู และ
 - 4) แบบประเมินความพึงพอใจของครูต่อการใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม

3.3 ขั้นตอนการพัฒนาและการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัย การจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมโดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมสำหรับครู สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี มีขั้นตอนพัฒนา ดังนี้

3.3.1 การพัฒนาแผนกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) สำหรับครู

1) ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู โดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม

2) การสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม โดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมสำหรับครู แล้วสร้างเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย จนผู้วิจัยได้รูปแบบการพัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม ได้ขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้ ได้แก่ ร่วมวิเคราะห์ (Analyze) ร่วมออกแบบ (Design) ร่วมพัฒนา (Develop) ร่วมนำไปใช้ (Implement) ร่วมประเมินผล (Evaluate) และร่วมขยายผล (Scale-up) สู่การนำไปใช้ในสถานศึกษาต่อไป ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดการสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการ โดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES

3) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ

4) กำหนดหัวข้อและร่างแผนกระบวนการแบบมีส่วนร่วมด้วยเทคนิค ADDIES ซึ่งมีทั้งหมด 6 กระบวนการ ดังนี้

(1) แผนกระบวนการ Analyze ใช้กิจกรรม World Cafe แบ่งกลุ่ม เป็นครูผู้สอน ผู้นำชุมชน และหัวหน้างานการศึกษา และร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาที่ตนเองพบเจอ ในประเด็นที่ศึกษา จัดกิจกรรมโดยการวิเคราะห์ปัญหาโดยใช้กลุ่มเป้าหมายร่วมกัน คือ 1. ผู้เรียน 2. วิธีการสอน 3. เนื้อหาการสอน และ 4. แหล่งเรียนรู้

(2) แผนกระบวนการ Design เป็นการใช้กิจกรรมการเดินทางเมืองสายบุรี โดยมีวิธีการลงพื้นที่ศึกษาแหล่งเรียนรู้ในอำเภอสายบุรี และร่วมกันออกแบบกิจกรรมการจัดการแหล่งเรียนรู้เพื่อออกแบบกิจกรรมจากกิจกรรม Analyze

(3) แผนกระบวนการ Develop ใช้กิจกรรม growth mindset เป็นกระบวนการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ โดยมีขั้นตอนดังนี้ คือ 1. ผู้วิจัยนำเสนอแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบ SDL 2. นำเสนอตัวอย่างแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3. ให้ครูผู้สอนร่วมออกแบบ โดยใช้ข้อค้นพบจากกิจกรรม Design เลือกจากแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่ตนเองรับผิดชอบ โดยมีเนื้อหา คือ ชื่อสาระ ชื่อแหล่งเรียนรู้ วัตถุประสงค์ สื่อการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดการประเมินผล จากนั้นให้ร่วมกันนำเสนอ เพื่อวิพากษ์และให้ข้อเสนอแนะ โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้จัดบันทึก และรวบรวมข้อมูล

(4) แผนกระบวนการ Implement ใช้กิจกรรม let's go ตามขั้นตอน ดังนี้

1. ให้ครูผู้สอนนำแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการรายวิชากับแหล่งเรียนรู้ (ร่าง) นำไปใช้จากการ Develop ในรายวิชาที่ตนเองรับผิดชอบกับผู้เรียน 2. ครูร่วมกันเสนอเพื่อวิพากษ์ผลการใช้แผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมและให้ข้อเสนอแนะ โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้จัดบันทึก สังเกตการณ์ และรวบรวมข้อมูล

(5) แผนกระบวนการ Evaluate โดยใช้กิจกรรมถอดบทเรียนของครูผู้สอน ให้สะท้อนผลการทดลองนำชุดกิจกรรมไปใช้มาพัฒนาเพื่อพัฒนาและปรับปรุง โดยใช้ข้อมูลสะท้อนกลับ

(6) แผนกระบวนการ Scale-up โดยจัดเวทีนำเสนอต่อผู้บริหาร เพื่อเป็นแนวทางการขยายผลกลไกการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครูที่พัฒนาไปขยายผลสู่การขับเคลื่อนให้เกิดประโยชน์ต่อผู้บริหาร ครู ผู้เรียน ชุมชนและเครือข่าย เพื่อนำไปสู่การจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมที่มีประสิทธิภาพต่อไป

5) นำร่างแผนกระบวนการแบบมีส่วนร่วมให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงของเนื้อหา จากนั้นทำการปรับปรุงและแก้ไขตามคำแนะนำและข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

6) นำแผนกระบวนการแบบมีส่วนร่วมที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงทางด้านเนื้อหา ความถูกต้องของเนื้อหา ความถูกต้องของแผนกระบวนการแบบมีส่วนร่วม จากนั้นจึงนำคะแนนที่ได้มาแทนค่าในสูตรและประเมินหาดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา IOC (บุญชม ศรีสะอาด, 2545) ของแผนกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ทั้งนี้ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้ต้องเท่ากับหรือมากกว่า 0.5 ขึ้นไป จึงถือว่าแผนกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) นั้นมีความสอดคล้อง จากผลการตรวจสอบคุณภาพของแผนกระบวนการแบบมีส่วนร่วม มีค่า IOC อยู่ในช่วง 0.50-1.00 (ดูภาคผนวก ค) ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนด

7) นำแผนกระบวนการแบบมีส่วนร่วมที่ปรับปรุงและแก้ไขเรียบร้อยแล้ว ไปดำเนินการกับกลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยได้สรุปกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ดังตาราง 3.1

ตาราง 3.1 สรุปกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ในการพัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วม เพื่อจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

วัตถุประสงค์	กระบวนการมีส่วนร่วม	แผนกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) สำหรับครู	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือวิจัย/การวัดประเมินผล
1. เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู	ร่วมคิดวิเคราะห์ (Analyze)	1. ร่วมกันการวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้โดยจัดกิจกรรม world cafe โดยแบ่งกลุ่มให้วิเคราะห์ปัญหาที่ตนเองพบเจอผ่านประเด็นศึกษา 4 ข้อ คือ 1. ผู้เรียน 2. กระบวนการสอน 3. เนื้อหาการสอน และ 4. การมีส่วนร่วมกับแหล่งเรียนรู้	ครูผู้สอน ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา	แบบสัมภาษณ์ กลุ่ม
2. เพื่อพัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู	ร่วมออกแบบ (Design)	1. ใช้กิจกรรมการเดินเมืองสายบุรี โดยมีวิธีการลงพื้นที่แหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมในอำเภอสายบุรี 2. ร่วมกันออกแบบกิจกรรมการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม	ครูผู้สอน ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา	แบบประเมิน แผนการจัดการ แหล่งเรียนรู้

ตาราง 3.1 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	กระบวนการ การมีส่วนร่วม	แผนกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) สำหรับครู	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือวิจัย/ การวัด ประเมินผล
2. เพื่อพัฒนา กระบวนการ แบบมีส่วนร่วม เพื่อการจัดการ แหล่งเรียนรู้วิถี มุสลิมสำหรับ ครู	ร่วมพัฒนา (Develop)	ใช้กิจกรรม coach teaching เป็นกระบวนการพัฒนาแผนการ จัดการแหล่งเรียนรู้ โดยมี ขั้นตอนดังนี้ คือ 1. ผู้วิจัย นำเสนอแนวคิดการจัดการศึกษาเรียนรู้ แบบ SDL 2. นำเสนอตัวอย่าง แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบ บูรณาการ และ 3. ให้ครูผู้สอนร่วมออกแบบ โดยใช้ ข้อค้นพบจากกิจกรรม Design เลือกจากแหล่งเรียนรู้ที่ สอดคล้องกับสาระวิชาที่ตนเอง รับผิดชอบ โดยมีเนื้อหาคือ ชื่อสาระ ชื่อแหล่งเรียนรู้ วัตถุประสงค์ สื่อการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และการวัด การประเมินผล จากนั้นให้ ร่วมกันนำเสนอ เพื่อวิพากษ์และ ให้ข้อเสนอแนะ โดยมีผู้วิจัยเป็น ผู้จัดบันทึก และรวบรวมข้อมูล	ครูผู้สอน ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา	แบบประเมิน แผนการจัดการ แหล่งเรียนรู้

ตาราง 3.1 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	กระบวนการ การมีส่วนร่วม	แผนกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) สำหรับครู	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ วิจัย/การวัด ประเมินผล
2. เพื่อพัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู	Implement ร่วมนำไปใช้	ใช้กิจกรรม let's go ตามขั้นตอน ดังนี้ 1.ให้ครูผู้สอน นำแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้บูรณาการสาระวิชา (ว่าง) นำไปใช้จากการ Develop ในรายวิชาที่ตนเองรับผิดชอบกับผู้เรียน 2. ครูร่วมกันนำเสนอ เพื่อวิพากษ์ผลการใช้แผนการจัดการแหล่งเรียนรู้กับสาระวิชาและให้ข้อเสนอแนะ โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้จัดบันทึกสังเกตการณ์ และรวบรวมข้อมูล	ครูผู้สอน นักศึกษา	1.แบบประเมิน แผนการจัดการแหล่งเรียนรู้ของครู 2.แบบบันทึกหลังการสอน
3.ศึกษาผลการใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู	Evaluate ร่วมประเมินผล	1.ครูร่วมกันถอดบทเรียนสะท้อนผลการนำไปใช้ของแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้บูรณาการสาระวิชาที่พัฒนาเพื่อพัฒนาและปรับปรุง โดยใช้ข้อมูลสะท้อนกลับ	ครูผู้สอน ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา	1. แผนการจัดการแหล่งเรียนรู้ของครู 2.ทักษะกระบวนการแบบมีส่วนร่วมของครู 3.แบบประเมิน ความพึงพอใจของครู

ตาราง 3.1 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	กระบวนการ การมีส่วนร่วม	แผนกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) สำหรับครู	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ วิจัย/การวัด ประเมินผล
4. เพื่อศึกษา กลไกการนำ กระบวนการ แบบมีส่วนร่วม รวมเพื่อการ จัดการแหล่ง เรียนรู้วิถี มุสลิมสำหรับ ครูไปขยายผล สู่สถานศึกษา	Scale-up ร่วมวางแผนเพื่อ ขยายผล	จัดเวทีนำเสนอถอดบทเรียน ต่อผู้บริหารต่อกลไกการ ขยายผลกระบวนการแบบมี ส่วนร่วมที่พัฒนาไปใช้สู่ สถานศึกษา	ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา	แบบ สัมภาษณ์ กลุ่ม

3.3.2 การสร้างและพัฒนาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์กลุ่ม ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอน

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย มีดังนี้

- 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ
- 2) ศึกษาระเบียบวิธีในการสร้างแบบสัมภาษณ์
- 3) กำหนดหัวข้อการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้เนื้อหาที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยที่ตั้งไว้ ซึ่งจะใช้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 4 กลุ่ม ได้แก่ 1. ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน 2. ครูผู้สอน จำนวน 5 คน 3. ผู้นำศาสนา จำนวน 2 คน และ 4. ผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน
- 4) สร้างแบบสัมภาษณ์ในเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ แบบกึ่งโครงสร้าง โดยเป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด (Open-end Question)
- 5) นำร่างแบบสัมภาษณ์ ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ช่วยตรวจสอบความถูกต้องและเที่ยงตรงของเนื้อหาและทำการปรับปรุงและแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำและข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

6) นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงทางด้านเนื้อหาของดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่างจุดประสงค์กับเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์กลุ่ม (บุญชม ศรีสะอาด, 2545) ทั้งนี้ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้ต้องเท่ากับหรือมากกว่า 0.5 ขึ้นไป จึงถือว่าแบบสัมภาษณ์กลุ่มนั้นมีความสอดคล้อง จากผลการตรวจสอบค่า IOC ของแบบสัมภาษณ์กลุ่ม ได้ค่า IOC อยู่ในช่วง 0.60-1.00 (ดูภาคผนวก ค) ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนด

7) นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงและแก้ไขเรียบร้อยแล้ว ไปดำเนินการเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมาย

3.3.3 แบบสอบถามความพึงพอใจของครูต่อการใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการสร้างดังนี้

1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องของโครงสร้างเนื้อหาและภาพรวมของของกระบวนการแบบมีส่วนร่วม เพื่อกำหนดรูปแบบและประเด็นในการทำแบบสอบถามความพึงพอใจตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

2) กำหนดรูปแบบของแบบสอบถามความพึงพอใจ โดยกำหนดแบบสอบถามที่ใช้วัดความพึงพอใจเป็นแบบมาตราส่วนประมาณ 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) มีระดับคะแนนความพึงพอใจของครูต่อการใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

คะแนน	5	หมายถึง	มีความพึงพอใจมากที่สุด
คะแนน	4	หมายถึง	มีความพึงพอใจมาก
คะแนน	3	หมายถึง	มีความพึงพอใจปานกลาง
คะแนน	2	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อย
คะแนน	1	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

3) จัดทำแบบสอบถามความพึงพอใจของครูต่อการใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม แบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านเนื้อหา 2. ด้านความรู้ความเข้าใจของกิจกรรม และ 3. ด้านการมีส่วนร่วม

4) การหาคุณภาพแบบสอบถามความพึงพอใจ เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบ ปรับปรุงและนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ หลังจากนั้นทำการประเมินความสอดคล้อง โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและภาษาที่ใช้ โดยการให้แสดงความเห็นได้แก่ สอดคล้อง ไม่แน่ใจ และไม่สอดคล้อง จากนั้นนำคำตอบผู้เชี่ยวชาญมาแปลงเป็นค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective: IOC) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ดังนี้

มีความเห็น	สอดคล้อง	กำหนดคะแนนเป็น	+1
มีความเห็น	ไม่แน่ใจ	กำหนดคะแนนเป็น	0
มีความเห็น	ไม่สอดคล้อง	กำหนดคะแนนเป็น	-1

จากนั้นจึงนำคะแนนที่ได้มาแทนค่าในสูตรและประเมินหาดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามความพึงพอใจ ทั้งนี้ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้ต้องเท่ากับหรือมากกว่า 0.5 ขึ้นไป จึงถือว่าแบบสอบถามความพึงพอใจของครูนั้นมีความสอดคล้องกัน และสามารถนำไปใช้ได้ และปรับแก้ไขแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการกระบวนกรแบบมีส่วนร่วม ตามข้อเสนอแนะโดยผู้ทรงคุณวุฒิเสนอให้มีการปรับแก้ ในส่วนของการใช้ภาษา และการสะกดคำ ผู้วิจัยได้ปรับแก้ตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอแนะ และนำไปตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและความเหมาะสมของการใช้ภาษาอีกครั้ง โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

5) วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม โดยกำหนดเกณฑ์ค่า IOC ที่ระดับตั้งแต่ 0.60 – 1.00 โดยในขั้นนี้ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามความพึงพอใจของครูต่อการใช้กระบวนกรแบบมีส่วนร่วม เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง โดยพิจารณาความสอดคล้องข้างต้น ผลการตรวจสอบดัชนีความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ของแบบสอบถามพบว่า แบบสอบถามความพึงพอใจ มีค่า IOC อยู่ในช่วง 0.60-1.00 (ดูภาคผนวก ค) ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

6) จัดทำแบบสอบถามความพึงพอใจฉบับสมบูรณ์ หลักจากพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินความพึงพอใจตามขั้นตอนที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามความพึงพอใจฉบับสมบูรณ์ เพื่อเอาไปใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมายต่อไป

7) คะแนนที่ได้รับจากการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจของครูนำมาเปรียบเทียบโดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยในแต่ละข้อ โดยมีเกณฑ์การพิจารณาแปรผลค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	4.21 – 5.00	หมายถึง	มีความพึงพอใจมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	3.41 – 4.20	หมายถึง	มีความพึงพอใจมาก
คะแนนเฉลี่ย	2.61 – 3.40	หมายถึง	มีความพึงพอใจปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.81 – 2.60	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อย
คะแนนเฉลี่ย	1.00 – 1.80	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

3.3.4 แบบประเมินทักษะกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการสร้างและพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบประเมินทักษะกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู

2) สร้างแบบประเมินทักษะกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

คะแนน	5	หมายถึง	ดีมาก
คะแนน	4	หมายถึง	ดี
คะแนน	3	หมายถึง	ปานกลาง
คะแนน	2	หมายถึง	พอใช้
คะแนน	1	หมายถึง	ปรับปรุง

3) การหาคุณภาพประเมินทักษะของครูเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบ ปรับปรุงและนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ หลังจากนั้นทำการประเมินความสอดคล้อง โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและภาษาที่ใช้ โดยการให้แสดงความเห็นได้แก่ สอดคล้อง ไม่แน่ใจ และไม่สอดคล้อง จากนั้นนำคำตอบผู้เชี่ยวชาญมาแปลงเป็นค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective: IOC) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ดังนี้

มีความเห็น	สอดคล้อง	กำหนดคะแนนเป็น	+1
มีความเห็น	ไม่แน่ใจ	กำหนดคะแนนเป็น	0
มีความเห็น	ไม่สอดคล้อง	กำหนดคะแนนเป็น	-1

4) จากนั้นจึงนำคะแนนที่ได้มาแทนค่าในสูตรและประเมินหาดัชนีความสอดคล้องของประเมินทักษะของครู ทั้งนี้ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้ต้องเท่ากับหรือมากกว่า 0.5 ขึ้นไป จึงถือว่าประเมินทักษะของครู นั้นมีความสอดคล้องกัน ผลการตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินทักษะของครูพบว่า มีค่า IOC อยู่ในช่วง 0.60-1.00 (ดูภาคผนวก ค) ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด และปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์

5) คะแนนที่ได้รับจากการประเมินทักษะของครูนำมาเปรียบเทียบโดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยในแต่ละข้อ โดยมีเกณฑ์การพิจารณาแปลผลค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ดังนี้

คะแนน	4.21 - 5.00	หมายถึง	ดีมาก
คะแนน	3.41 - 4.20	หมายถึง	ดี
คะแนน	2.61 - 3.40	หมายถึง	ปานกลาง
คะแนน	1.81 - 2.60	หมายถึง	พอใช้
คะแนน	1.00 - 1.80	หมายถึง	ปรับปรุง

3.3.5 แบบประเมินแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการสร้างและพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบประเมินแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู

2) สร้างแบบประเมินแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

คะแนน	5	หมายถึง	ดีมาก
คะแนน	4	หมายถึง	ดี
คะแนน	3	หมายถึง	ปานกลาง
คะแนน	2	หมายถึง	พอใช้
คะแนน	1	หมายถึง	ปรับปรุง

3) การหาคุณภาพประเมินทักษะของครูเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบ ปรับปรุงและนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ หลังจากนั้นทำการประเมินความสอดคล้อง โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและภาษาที่ใช้ โดยการให้แสดงความเห็นได้แก่ สอดคล้อง ไม่แน่ใจ และไม่สอดคล้อง จากนั้นนำคำตอบผู้เชี่ยวชาญมาแปลงเป็นค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective: IOC) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ดังนี้

มีความเห็น	สอดคล้อง	กำหนดคะแนนเป็น	+1
มีความเห็น	ไม่แน่ใจ	กำหนดคะแนนเป็น	0
มีความเห็น	ไม่สอดคล้อง	กำหนดคะแนนเป็น	1

4) จากนั้นจึงนำคะแนนที่ได้มาแทนค่าในสูตรและประเมินหาดัชนีความสอดคล้องของประเมินทักษะของครู ทั้งนี้ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้ต้องเท่ากับหรือมากกว่า 0.5 ขึ้นไป จึงถือว่าประเมินทักษะของครู นั้นมีความสอดคล้องกัน ผลการตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินทักษะของครู พบว่า มีค่า IOC อยู่ในช่วง 0.60-1.00 (ดูภาคผนวก ค) ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด และปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์

5) คะแนนที่ได้รับจากการประเมินทักษะของครูนำมาเปรียบเทียบโดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยในแต่ละข้อ โดยมีเกณฑ์การพิจารณาแปลผลค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ดังนี้

คะแนน	4.21 - 5.00	หมายถึง	ดีมาก
คะแนน	3.41 - 4.20	หมายถึง	ดี
คะแนน	2.61 - 3.40	หมายถึง	ปานกลาง
คะแนน	1.81 - 2.60	หมายถึง	พอใช้
คะแนน	1.00 - 1.80	หมายถึง	ปรับปรุง

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยนำแผนการจัดการกระบวนการแบบมีส่วนร่วม เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครูไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน นักศึกษา สกร. อำเภอสายบุรี ผู้นำศาสนา และผู้นำชุมชน ในสังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี จำนวน 41 คน ณ ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี โดยผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในแผนกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู ในขั้นตอนที่ 1 ร่วมวิเคราะห์ (Analyze) ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูผู้สอน ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ตามแผนกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) โดยใช้กิจกรรม World Café ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ตามวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู ในขั้นตอนที่ 2 ร่วมออกแบบ (Design) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูผู้สอน ผู้นำชุมชน และผู้นำศาสนา โดยใช้กิจกรรมเดินเมืองและลงพื้นที่ พร้อมร่วมออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้กับแหล่งเรียนรู้ของครู ตามแผนกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ตามวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู ในขั้นตอนที่ 3 ร่วมพัฒนา (Develop) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูผู้สอน ผู้นำชุมชน และผู้นำศาสนา โดยการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม ร่วมกันพัฒนาแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมตามเนื้อหาสาระวิชาของครู ตามแผนกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES)

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ตามวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู ในขั้นตอนที่ 4 ร่วมนำไปใช้ (Implement) โดยครูผู้สอนนำแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม (ร่าง) นำไปใช้ จากการ Develop ในรายวิชาที่ตนเองรับผิดชอบกับนักศึกษา สกร.อำเภอสายบุรี และครูร่วมกันเสนอ เพื่อวิพากษ์ผลการใช้แผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมและให้ข้อเสนอแนะ โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้จัดบันทึก สังเกตการณ์ และรวบรวมข้อมูล ตามแผนกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES)

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ตามวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาผลการใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู ในขั้นตอนที่ 5 ร่วมประเมินผล (Evaluate) โดยครูผู้สอน ผู้นำชุมชน และผู้นำศาสนา ร่วมกันถอดบทเรียน สะท้อนผลการนำไปใช้ของแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้บูรณาการสาระวิชาที่พัฒนา เพื่อพัฒนาและปรับปรุง โดยใช้ข้อมูลสะท้อนกลับ ตามแผนกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) และผู้วิจัยได้มีการประเมินแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู ทักษะกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) สำหรับครูและประเมินแบบสอบถามความพึงพอใจของครูต่อการใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES)

ขั้นตอนที่ 6 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ตามวัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อศึกษาผลการใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครูในขั้นตอนที่ 6 ร่วมขยายผล (Scale-up) ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มกับกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สกร.อำเภอสายบุรี ครูผู้สอน ผู้นำชุมชน และผู้นำศาสนา โดยจัดเวทีนำเสนอถอดบทเรียนต่อผู้บริหาร

เกี่ยวกับกลไกการขยายผลกระบวนการแบบมีส่วนร่วมที่พัฒนาไปใช้สู่สถานศึกษา ตามแผนกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES)

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ได้วิเคราะห์ข้อมูล เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์กลุ่ม โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อความถูกต้องของข้อมูล และนำเสนอข้อมูลแก่ผู้ให้ข้อมูลอีกครั้งเพื่อตรวจทาน

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ จากการประเมินแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู ประเมินทักษะกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู และความพึงพอใจของครูต่อการใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู โดยการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) และแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยการวิเคราะห์ผล เป็นค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมายเพื่อรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ผลต่อไป

3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ค่าสถิติที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

3.6.1 สถิติพื้นฐาน ได้แก่

- 1) ค่าร้อยละ (Percentage)
- 2) ค่าเฉลี่ย (Average : \bar{x})
- 3) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.)

3.6.2 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีวัตถุประสงค์การวิจัยคือ 1. ศึกษาปัญหาและแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู 2. เพื่อพัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู 3. ศึกษาผลการใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู และ 4. ศึกษากลไกการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครูไปขยายผลสู่สถานศึกษา กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครูผู้สอน จำนวน 5 คน นักศึกษา สกร.อำเภอสายบุรี จำนวน 30 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน และผู้นำศาสนา จำนวน 2 คน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลในการวิเคราะห์และเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยจำแนกเป็น 5 ตอน มีรายละเอียดนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant)
2. ผลการศึกษาปัญหาและแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู
3. ผลการพัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู
4. ผลการใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู ได้ผลการวิเคราะห์ดังนี้
 - 1) ผลการประเมินแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู
 - 2) ผลการประเมินทักษะกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู
 - 3) ผลการประเมินความพึงพอใจของครูต่อกระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู
5. ผลการศึกษากลไกการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครูไปขยายผลสู่สถานศึกษา

4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) การวิจัยในครั้งนี้ได้เลือกกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในสังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี ประเภทครูผู้สอน จำนวน 5 คน ดังตาราง 4.1

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประเภทครูผู้สอน (n=5)

คนที่	เพศ	ตำแหน่ง	ประสบการณ์การทำงาน	ระดับการศึกษา
1	หญิง	ครู	10	ปริญญาตรี
2	ชาย	ครู	12	ปริญญาตรี
3	หญิง	ครู	14	ปริญญาตรี
4	หญิง	ครู	7	ปริญญาตรี
5	หญิง	ครู	9	ปริญญาตรี

จากตาราง 4.1 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นเพศชาย จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 20 เป็นเพศหญิงจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 80 ประสบการณ์ทำงาน 5-10 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 60 ประสบการณ์ทำงาน 11-20 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 40

4.2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) การวิจัยในครั้งนี้ได้เลือกกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในสังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรีประเภทผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ดังตาราง 4.2

ตารางที่ 4.2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประเภทผู้บริหารสถานศึกษา (n=1)

คนที่	เพศ	ตำแหน่ง	ประสบการณ์การทำงาน	ระดับการศึกษา
1	หญิง	ผู้อำนวยการ	12	ปริญญาโท

จากตาราง 4.2 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นเพศหญิง จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ประสบการณ์ทำงาน 11-20 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 100

4.3 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) การวิจัยในครั้งนี้ได้เลือกกลุ่มเป้าหมายจากชุมชนในเขตเทศบาลอำเภอสายบุรี ประเภทผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน ดังตาราง 4.3

ตารางที่ 4.3 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประเภทผู้นำชุมชน (n=3)

คนที่	เพศ	ตำแหน่ง	ประสบการณ์การทำงาน	ระดับการศึกษา
1	ชาย	ผู้ใหญ่บ้าน	10	ปริญญาตรี
2	ชาย	ผู้ใหญ่บ้าน	11	ปริญญาตรี
3	ชาย	นายกอบต.	14	ปริญญาตรี

จากตาราง 4.3 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นเพศชาย จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ประสบการณ์ทำงาน 5-10 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 ประสบการณ์ทำงาน 11-20 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 66.67

4.4 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) การวิจัยในครั้งนี้ได้เลือกกลุ่มเป้าหมายจากชุมชนในเขตเทศบาลอำเภอสาบยุรี ประเภทผู้นำศาสนา จำนวน 2 คน ดังตาราง 4.4

ตารางที่ 4.4 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประเภทผู้นำทางศาสนา (n=2)

คนที่	เพศ	ตำแหน่ง	ประสบการณ์การทำงาน	ระดับการศึกษา
1	ชาย	โต๊ะอิหม่าม	8	ปริญญาตรี
2	ชาย	โต๊ะอิหม่าม	5	ปริญญาตรี

จากตาราง 4.4 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นเพศชาย จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ประสบการณ์ทำงาน 5-10 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 100

4.2 ผลการศึกษาปัญหาและแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู

ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมตามแผนกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ให้กับกลุ่มเป้าหมายในขั้นตอน Analyze เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครูโดยการสัมภาษณ์กลุ่ม ได้ผลการวิเคราะห์ ดังนี้

4.2.1 ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู

จากการสัมภาษณ์กลุ่ม มีประเด็นศึกษา 4 ข้อ คือ 1.ด้านผู้เรียน 2. ด้านกระบวนการสอน 3. ด้านเนื้อหาการสอน และ 4. ด้านการมีส่วนร่วมกับแหล่งเรียนรู้ มีกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูผู้สอน จำนวน 5 คน ได้ข้อสรุปปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งเรียนรู้ ดังนี้

1) **ปัญหาด้านผู้เรียน** ผู้เรียนขาดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น ขาดทักษะกระบวนการ และประสบการณ์ในการวิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้ของตน ขาดที่ปรึกษาที่จะช่วยคอยกระตุ้น ชี้แนะ และชี้แนะการเรียน โดยครูผู้สอนท่านหนึ่งได้กล่าวว่า “ปัญหาที่พบในขณะจัดการเรียนการสอน คือ ผู้เรียนไม่ทราบว่าตนเองมีความสนใจหรือต้องการเรียนรู้เรื่องใดหรือเลือกไม่ได้ว่าตนเองสนใจ ไม่มีเป้าหมายในการเรียนรู้ รวมทั้งทางบ้านไม่ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง” (ครูผู้สอนคนที่ 3) ซึ่งผู้เรียนส่วนใหญ่ยังคงใช้การเรียนรู้แบบเดิม ๆ ขาดการวางแผนเป้าหมายที่ชัดเจน ดังที่ครูผู้สอนท่านหนึ่งได้กล่าวว่า “การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง ส่วนใหญ่ผู้เรียนมีหลากหลายช่วงวัยในแต่ละ

ระดับการศึกษา ทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ เนื่องจากผู้เรียนไม่ได้กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ด้วยตนเองเท่าที่ควร” (ครูผู้สอนคนที่ 5)

2) ปัญหาด้านกระบวนการสอน ครูไม่ได้ฝึกนักเรียนให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ และขาดการใช้กระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับมาประกอบการกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังครูผู้สอนท่านหนึ่งได้สะท้อนว่า “ในการพบกลุ่มการเรียนการสอนของผู้เรียนแต่ละครั้ง เมื่อมีการซักถามเป้าหมายในชีวิตของผู้เรียน ส่วนใหญ่ตอบไม่ตรงประเด็น ขาดการคิดวิเคราะห์จุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้กิจกรรมการเรียนรู้ไม่เป็นไปตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้” (ครูผู้สอนคนที่ 2) เนื่องจากผู้เรียนเคยชินอยู่กับระบบเดิมครูผู้สอนและยังขาดเทคนิคการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่หลากหลายวิธี

3) ปัญหาด้านเนื้อหาการสอน การเน้นเนื้อหาวิชามากกว่าการสร้างเสริมประสบการณ์ตรงให้กับผู้เรียน และเนื้อหาการสอนยังเป็นรูปแบบเดิมจากหนังสือเรียน ทำให้ผู้เรียนขาดประสบการณ์ตรงในการเรียนรู้สาระวิชา และกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้พบกลุ่มของนักศึกษา ส่งผลให้ผู้เรียนที่มีงานทำประจำไม่สามารถมาเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้พบกลุ่มตามที่วางแผนไว้ ทำให้เนื้อหาการสอนไม่ต่อเนื่อง ครูขาดการชี้แนะเรื่องการประเมินความสามารถของตนเอง ทำให้ปัญหาของผู้เรียนไม่สามารถจบบันทึกเรื่องที่ป็นประโยชน์ทำให้ขาดข้อมูลสำคัญๆ ที่จะช่วยเป็นแนวทางสำหรับศึกษาในชั้นสูง ๆ ต่อไป ดังที่ครูผู้สอนท่านหนึ่งได้กล่าวว่า “ผู้เรียนไม่มีเวลาพบกลุ่มในการเรียนการสอนตามที่สถานศึกษากำหนดได้ เนื่องจากติดงานประจำ ลาหรือขาดงานไม่ได้ ขาดการวางแผนการเรียนรู้ระหว่างการเรียน กศน. กังงานประจำ” (ครูผู้สอนคนที่ 4)

4) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมกับแหล่งเรียนรู้ ปัญหาเรื่องสถานศึกษาและชุมชน ยังขาดความร่วมมือในการจัดการแหล่งความรู้ ผู้เรียนขาดความรู้ วิธีการ และทักษะในการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่บูรณาการกับสาระวิชาที่หลากหลาย ทำให้ผู้เรียนขาดการใฝ่รู้ที่จะพัฒนาตนเอง ดังที่ครูผู้สอนท่านหนึ่งได้กล่าวว่า ดังที่ครูผู้สอนท่านหนึ่งได้กล่าวว่า “ปัญหาอย่างหนึ่งของนักเรียน กศน. คือ ขาดทักษะการเรียนรู้ด้านแหล่งเรียนรู้และการใช้เทคโนโลยี และการใฝ่รู้ในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม” (ครูผู้สอนคนที่ 1) รวมทั้งการจัดการแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่ขาดการมีส่วนร่วมกับชุมชนของภาคีเครือข่าย ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลของภูมิปัญญาหรือแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิต

4.2.2 แนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู

จากข้อมูลสัมภาษณ์กลุ่มของกลุ่มเป้าหมาย สามารถสรุปและนำเสนอประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ มีผลสรุปในภาพรวมของประเด็นศึกษา ได้ดังนี้

1) การสร้างแรงกระตุ้นและแรงเสริม

การเรียนรู้ด้วยตนเอง (SDL) เป็นวิธีการเรียนรู้ที่จะทำให้ผู้เรียนมีความตระหนักและรับผิดชอบต่อแผนการเรียนของตนเอง ซึ่งลักษณะที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ เป็นผู้ที่เปิดใจรับโอกาสที่จะเรียนรู้ เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ รักในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นผู้ที่มีความสามารถขั้นพื้นฐานในการใช้ทักษะการเรียน โดยครูผู้สอนท่านหนึ่งได้กล่าวว่า “ครูผู้สอนต้องเรียนรู้ร่วมกันกับผู้เรียน ในการหาวิธีที่จะเรียนของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อนำพาผู้เรียนไปสู่จุดที่ผู้เรียนนั้นสามารถเรียนรู้ได้อย่างไร ปรับเปลี่ยนให้การจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง” (ครูผู้สอนคนที่ 2)

ดังนั้นครูผู้สอนจะเป็นผู้สร้างสถานการณ์บริบทรอบด้านให้เป็นบรรยากาศแห่งการแสวงหาความรู้ร่วมกัน กระตุ้นเสริมแรงให้เกิดการเรียนรู้ในตัวผู้เรียน ดังที่ครูผู้สอนท่านหนึ่งได้กล่าวว่า “ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ เสริมแรง สนับสนุนและกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (SDL) จนทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ประสบผลสำเร็จได้” (ครูผู้สอนคนที่ 4) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเองอย่างตั้งใจ โดยให้ผู้เรียนกำหนดเป้าหมาย วางแผนการเรียน เนื้อหาที่จะเรียน ระยะเวลาที่เรียน ออกแบบวิธีเรียน และประเมินผลการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ดังนั้นคุณลักษณะที่เหมาะสมต่อ SDL สามารถสร้างและฝึกให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังกล่าวได้ ดังนั้นหากผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์เป็นตัวของตัวเอง รู้จักตัดสินใจและมีความรับผิดชอบในตัวเอง มีความกระตือรือร้น และพยายามหาวิธีการใหม่ ๆ ในการหาคำตอบ การหาโอกาสในการพัฒนา และค้นหาข้อมูลเพื่อแก้ปัญหาได้ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการศึกษาที่จะทำให้เกิดลักษณะเฉพาะของผู้เรียนที่มีต่อ SDL

2) การจัดการเรียนรู้แบบขั้นตอน

การจัดระบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายนอกกระบบที่ส่วนใหญ่มีความรู้ ประสบการณ์จากการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต จึงเป็นการเสริมเติมเต็มเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมและการมีปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียน สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขผู้สอนควรดำเนินการร่วมกับผู้เรียนที่จะช่วยการจัดการเรียนรู้ของคน

ทุกช่วงวัย โดยนำแนวทาง SDL มาใช้ ทั้งนี้ทางศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี ได้ออกแบบเทคนิค และกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายสำหรับผู้เรียน ซึ่งโดยการเรียนรู้รูปแบบดังกล่าวนี้ เป็นทักษะหนึ่งที่ หลักสูตรการศึกษานอกระบบที่ให้ความสำคัญที่สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษา ดังที่ครูผู้สอนได้กล่าว ดังนี้ “ผู้เรียนและผู้สอนต้องร่วมพิจารณาว่ามีเนื้อหาอะไรที่ตนเอง ต้องการเรียนรู้ในวิชาที่เกี่ยวข้องกับการ เรียน หรือสิ่งที่ต้องการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต รวมถึงร่วมวางแผนและกำหนดแหล่งการเรียนรู้ รวบรวมข้อมูลว่าเรื่องใดจะศึกษาจากแหล่งใด อาจเป็นบุคคล เช่น ผู้รู้ ผู้ชำนาญการในท้องถิ่น หรือศึกษา ศูนย์การเรียนรู้” (ครูผู้สอนคนที่ 1) “ผู้เรียนและครูผู้สอน ต้องร่วมวางแผนและเลือกวิธีเรียน กิจกรรมการ เรียนร่วมกัน เช่น การฝึกปฏิบัติการเข้าร่วมกิจกรรม การเข้ารับการอบรม การค้นคว้าจากเอกสารใน ห้องสมุด การค้นคว้าจากอินเทอร์เน็ต การค้นคว้าจากสื่อ อิเล็กทรอนิกส์ การเลือกวิธีเรียนและกิจกรรม การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ด้วยตนเองในชั้นนี้ ครูผู้สอนต้องพยายามคำนึงถึงสภาพของ กลุ่มเป้าหมาย ทั้งเพศ วัย หรือภูมิหลังอื่นๆ ที่จะส่งผลต่อลักษณะของการเรียนรู้เนื่องจากกลุ่มคนในวัย ผู้ใหญ่นั้นจะมีข้อจำกัด และความพร้อมต่อการเรียนรู้ที่แตกต่างกันไป” (ครูผู้สอนคนที่ 5)

จากข้อมูลในขั้นตอนดังกล่าวจะพบว่า แนวทาง SDL มีส่วนสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเกิด กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง อีกทั้งเป็นการสนับสนุนให้ผู้เรียนเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับเพื่อน ผู้สอน หรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องใช้ประสบการณ์ของผู้เรียนมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อนำมา ประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน จะช่วยการจัดการเรียนรู้ของคนทุกช่วงวัย จนเกิดจาก กระบวนการคิดวิเคราะห์ อันจะนำไปเป็นปัจจัยสำคัญในจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้สอนซึ่งทำ หน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป จากผลการศึกษาปัญหา และแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ดังกล่าว ได้ผลสรุปประเด็นศึกษา เป็น 4 หัวข้อ สรุปผลดังตาราง 4.5

ตาราง 4.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาและแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู

ประเด็นที่ศึกษา	ปัญหาที่พบเจอ	แนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้
1. ผู้เรียน	ขาดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (SDL) และขาดการวางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ไม่เห็นความสำคัญการเข้าถึงและใช้แหล่งเรียนรู้	การพัฒนาการเรียนการสอนของครูผู้สอน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนโดยการใช้แหล่งเรียนรู้ในการจัดประสบการณ์ตรงให้เกิดกับผู้เรียนบูรณาการกับรายวิชาที่เกี่ยวข้อง
2. กระบวนการสอน	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่แบบบรรยายมากกว่าแบบลงมือปฏิบัติ	การสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ฝึกให้ผู้เรียนมีการพัฒนาตนเอง ทั้งด้านทฤษฎี ปฏิบัติ กระบวนการคิด ส่งเสริมให้มีอิสระและรักในการเรียนรู้
3. เนื้อหาการสอน	การเน้นเนื้อหาวิชามากกว่าการสร้างเสริมประสบการณ์ตรงให้กับผู้เรียน	การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมและการมีปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
4. การมีส่วนร่วมร่วมกับแหล่งเรียนรู้	ขาดมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ร่วมกับสถานศึกษา ยังน้อยมาก	การออกแบบเทคนิคกระบวนการเรียนรู้ในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในชุมชนแบบมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่ายของพื้นที่ในอำเภอสายบุรี

4.3 ผลการพัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู

ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู มีกระบวนการทั้งหมด 6 ขั้นตอน ให้กับกลุ่มเป้าหมายในสังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี ได้ผลการพัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วม ดังตาราง 4.6

ตาราง 4.6 ผลการพัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม สำหรับครู ได้ผลการศึกษา ดังนี้

วัตถุประสงค์	กิจกรรม กระบวนการ ADDIES	กลุ่มเป้าหมาย	กิจกรรม การมีส่วนร่วม	เครื่องมือ วิจัย	ผลการจัด กิจกรรม
1. เพื่อศึกษา ปัญหาและ แนวทางการ จัดการแหล่ง เรียนรู้ สำหรับครู	Analyze ร่วมวิเคราะห์	ครูผู้สอน ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา	ร่วมกันวิเคราะห์ ปัญหาและแนวทาง แก้ปัญหา โดยจัด กิจกรรม World Cafe โดยแบ่งกลุ่มให้ วิเคราะห์ปัญหาที่ ตนเองพบเจอผ่าน หัวข้อ 4 ข้อ คือ 1. ผู้เรียน 2. กระบวนการสอน 3. เนื้อหาการสอน 4. การมีส่วนร่วมกับ แหล่งเรียนรู้	แบบ สัมภาษณ์ กลุ่ม	ครูทราบถึง ปัญหาและ แนวทางการ จัดการแหล่ง เรียนรู้สำหรับ ครู
2. เพื่อ พัฒนา กระบวนการ แบบมีส่วน ร่วม(ADDIES) เพื่อการ จัดการแหล่ง เรียนรู้วิถี มุสลิม สำหรับครู	Design ร่วมออกแบบ	ครูผู้สอน ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา	1. ใช้กิจกรรมการเดินทาง เมืองสายบุรี โดยมี วิธีการลงพื้นที่แหล่ง เรียนรู้วิถีมุสลิมใน อำเภอสายบุรี 2. ร่วมกันออกแบบ กิจกรรมการจัดการ แหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม	แบบ สัมภาษณ์ กลุ่ม	แหล่งเรียนรู้วิถี มุสลิม คือ มัสยิดรายา, โรงงานทำบูดู, ปราชญ์การทำ เรือกอลและ จำลอง, วังพิพิธ ภักดีและผู้รู้ การทำออซุรอ

ตาราง 4.6 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	กิจกรรม กระบวนการ ADDIES	กลุ่มเป้าหมาย	กิจกรรม การมีส่วนร่วม	เครื่องมือ วิจัย	ผลการจัด กิจกรรม
2.เพื่อพัฒนา กระบวนการ แบบมีส่วน ร่วม(ADDIES) เพื่อการ จัดการแหล่ง เรียนรู้วิถี มุสลิมสำหรับ ครู	Develop ร่วมพัฒนา	ครูผู้สอน ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา	ใช้กิจกรรม Coach teaching เป็น กระบวนการพัฒนา แผนการจัดการ เรียนรู้ โดยมีขั้นตอน ดังนี้ คือ 1. ผู้วิจัย นำเสนอแนวคิดการ จัดกาเรียนรู้แบบ SDL 2. นำเสนอ ตัวอย่างแผนการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ แบบบูรณาการ 3.ให้ครูผู้สอนร่วม ออกแบบ โดยใช้ข้อ ค้นพบจากกิจกรรม Design เลือ กจาก แหล่งเรียนรู้ที่ สอดคล้องกับสาระ การเรียนรู้ที่ตนเอง รับผิดชอบ โดยมี เนื้อหา คือ ชื่อสาระ ชื่อแหล่งเรียนรู้ วัตถุประสงค์ สื่อ การ เรียนรู้ กิจกรรมการ เรียนรู้ และการวัด การประเมินผล	แบบประเมิน แผนการ จัดการเรียนรู้	ได้ (ร่าง) แผนการ จัดการแหล่ง เรียนรู้วิถี มุสลิมจำนวน 5 กิจกรรม ได้แก่ 1.ชมมัสยิด 2.ชิมอาหาร 3. สานภูมิ ปัญญา 4.สร้างสังคม วัฒนธรรม 5.ตามวิถี มุสลิม

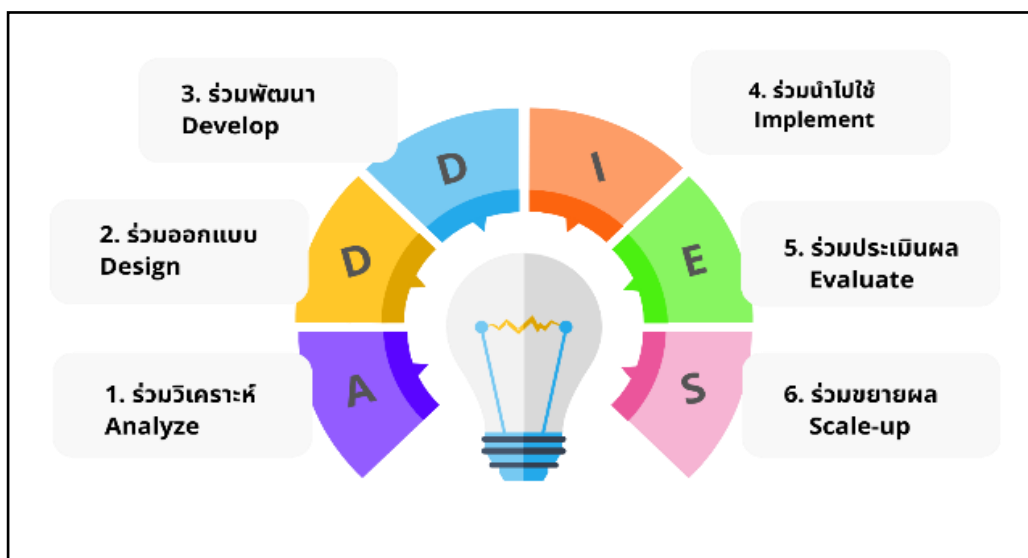
ตาราง 4.6 (ต่อ)

กิจกรรม กระบวนการ ADDIES	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	กิจกรรมการ มีส่วนร่วม	เครื่องมือ วิจัย	ผลการจัด กิจกรรม
2. เพื่อพัฒนา กระบวนการ แบบมีส่วน ร่วม(ADDIES) เพื่อการ จัดการแหล่ง เรียนรู้วิถี มุสลิมสำหรับ ครู	Develop ร่วมพัฒนา	ครูผู้สอน ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา	จากนั้นให้ร่วมกัน นำเสนอเพื่อวิพากษ์ และให้ข้อเสนอแนะ โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้จัด บันทึก และรวบรวม ข้อมูล	แบบประเมิน แผนการ จัดการเรียนรู้	ได้ (ร่าง) แผนการจัดการ แหล่งเรียนรู้วิถี มุสลิมจำนวน 5 กิจกรรม ได้แก่ 1. ชम्मัสยิด 2. ชิมอาหาร 3. สานภูมิ ปัญญา 4. สร้างสังคม วัฒนธรรม 5. ตามวิถีมุสลิม
2. เพื่อพัฒนา กระบวนการ แบบมีส่วน ร่วม(ADDIES) เพื่อการ จัดการแหล่ง เรียนรู้วิถี มุสลิมสำหรับ ครู	Implement ร่วมนำไปใช้	ครูผู้สอน นักศึกษา สกร. อำเภอสายบุรี	ใช้กิจกรรม let's go ตามขั้นตอน ดังนี้ 1. ให้ครูผู้สอนนำ แผนการจัดการ แหล่งเรียนรู้บูรณา การสาระวิชา (ร่าง) นำไปใช้ จากการ Develop ใน รายวิชาที่ตนเอง รับผิดชอบกับผู้เรียน 2. ครูร่วมกันเสนอ เพื่อวิพากษ์ผลการใช้ แผนการจัดการจัดกา เรียนรู้ร่วมกัน	1. แบบ ประเมิน แผนการ จัดการเรียนรู้ 2. แบบ บันทึกหลัง การสอน	ข้อมูลสะท้อน ผลการนำ (ร่าง) แผนการจัดการ แหล่งเรียนรู้วิถี มุสลิมไปใช้ของ ครู

ตาราง 4.6 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	กิจกรรม กระบวนการ ADDIES	กลุ่มเป้าหมาย	กิจกรรม การมีส่วนร่วม	เครื่องมือ วิจัย	ผลการจัด กิจกรรม
3. ศึกษาผล การใช้ กระบวนการ แบบมีส่วน ร่วมเพื่อการ จัดการแหล่ง เรียนรู้วิถี มุสลิมสำหรับ ครู	Evaluate ร่วมประเมินผล	ครูผู้สอน ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา	ครูร่วมกันถอด บทเรียน สะท้อนผล การนำไปใช้แผนการ จัดการแหล่งเรียนรู้ บูรณาการสาระวิชา ที่พัฒนาเพื่อพัฒนา	1. แบบ ประเมิน แผนการ จัดการแหล่ง เรียนรู้วิถี มุสลิม 2.แบบ ประเมิน ทักษะของครู 3. แบบ ประเมิน ความพึง พอใจของครู	1. แผนการ จัดการแหล่ง เรียนรู้วิถีมุสลิม (ปรับปรุง) 2. ทักษะครู 3. ความพึง พอใจของครู
4. เพื่อศึกษา กลไกการนำ กระบวนการ แบบมีส่วน ร่วม ไปขยาย ต่อไป	Scale-up ร่วมวางแผนเพื่อ ขยายผล	ผู้บริหาร สกร. อำเภอสายบุรี ครูผู้สอน ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา	จัดเวทีนำเสนอต่อ ผู้บริหารในการ ขยายผลกระบวนการ การแบบมีส่วนร่วมที่ พัฒนาไปใช้ใน สถานศึกษาร่วมกับ ชุมชน	แบบ สัมภาษณ์ กลุ่ม	กลไกการนำ กระบวนการ แบบมีส่วนร่วม ไปขยายผลสู่ สถานศึกษา

จากผลการพัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ในการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู ผู้วิจัยได้พัฒนาและนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วมที่ได้พัฒนาขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านทำการประเมินคุณภาพของกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) โดยได้รับการประเมินคุณภาพในระดับดีมาก ($\bar{x} = 4.47$) และสามารถนำไปใช้ในการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมโดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมให้กับครูได้จนได้เป็นกระบวนการแบบมีส่วนร่วมพัฒนาขึ้น ดังภาพประกอบ 4.1

ภาพประกอบ 4.1 กระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ในการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู

4.4 ผลการใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม

สำหรับครู

ในการพัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) กลุ่มเป้าหมายได้นำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ตามกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อบูรณาการการสอนในแต่ละรายวิชากับแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในอำเภอสายบุรีเข้าด้วยกัน เพื่อการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยจัดทำแผนที่และรายละเอียดของแหล่งเรียนรู้จากการลงสำรวจพื้นที่ในเขตตัวเมืองสายบุรี กลุ่มตัวอย่างได้ร่วมวิเคราะห์และนำเสนอแนวคิด (Theme) ของกิจกรรมทั้ง 5 กิจกรรม คือ “ชมมัสยิด -ชิมอาหาร -สานภูมิปัญญา -สร้างสังคมวัฒนธรรม -ตามวิถีมุสลิม” โดยจำแนกแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม ดังนี้ 1. แหล่งเรียนรู้ด้านศาสนาสถาน ได้แก่ มัสยิดทรายา 2. แหล่งเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ปราชญ์เรือกอและจำลอง 3. แหล่งเรียนรู้ด้านอาหารท้องถิ่น ได้แก่ โรงงานการทำบูดู 4. แหล่งเรียนรู้ด้านสถาปัตยกรรม ได้แก่ วัดเก่าพิพิธภักดี และ 5. แหล่งเรียนรู้ด้านประเพณีท้องถิ่น ได้แก่ ผู้รู้ด้านการทำอาซูรอ หลังจากนั้นครูผู้สอนได้ร่วมกำหนดรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการตามขั้นตอนกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู โดยใช้แหล่งเรียนรู้ที่ได้ร่วมกันกำหนด ทางกลุ่มเป้าหมายได้ร่วมออกแบบกิจกรรมการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู จำนวน 5 แผน ตามสาระวิชาของตนเอง มีรายละเอียดดังตาราง 4.7

ตาราง 4.7 รายละเอียดของแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมโดยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม

แผนการจัดการแหล่งเรียนรู้ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	สาระวิชา	ชื่อกิจกรรม	แหล่งเรียนรู้	จำนวนชั่วโมง
1	หลักธรรมสำคัญของแต่ละศาสนา	ศาสนาและหน้าที่พลเมือง	ชมมัสยิด	มัสยิดรายา	2
2	สารอาหาร	สุขศึกษา พลศึกษา	ชิมอาหาร	โรงงานทำ บุดู	2
3	ทัศนศิลป์ไทย	ศิลปะศึกษา	सानภูมิ ปัญญา	ปราชญ์เรือ กอลและจำลอง	2
4	ประเภททัศนศิลป์	ศิลปะศึกษา	สร้างสังคม วัฒนธรรม	วังพิพิธภักดี	2
5	วัฒนธรรมประเพณีของไทยและเอเชีย	ศาสนาและหน้าที่พลเมือง	ตามวิถีมุสลิม	ผู้รู้การทำ อาซูรอ	2

หลังจากที่มีการพัฒนาแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมร่วมกัน มีการวิพากษ์และให้ข้อเสนอแนะการสอนเพื่อการปรับปรุง โดยนำแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมของครู ที่ผ่านการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ (หาค่า IOC) ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.50 - 1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนด จากนั้นได้มีการนำแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม จำนวน 1 วิชา ไปใช้สอนกับนักศึกษา สกร. อำเภอสายบุรี จำนวน 2 ชั่วโมง โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตการณ์และให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง จากนั้นนำผลการสะท้อนผลจากการนำไปใช้มาปรับปรุงให้สมบูรณ์ และผู้วิจัยได้ทำแบบประเมินทักษะของครูต่อกระบวนการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม และประเมินแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้ของครูและผู้วิจัยให้ครูทำแบบประเมินความพึงพอใจต่อกระบวนการแบบมีส่วนร่วม เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม ได้ผลสรุปการวิจัย ดังนี้

1) ผลการประเมินแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมของครูโดยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES)

ผลการประเมินการแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมของครูโดยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี พบว่า ครูมีการออกแบบแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมตามรายวิชาและกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ที่ได้ร่วมกันวิเคราะห์และออกแบบร่วมกัน สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังตาราง 4.8

ตาราง 4.8 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยรวมของผลการประเมินแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมของครู โดยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES)

รายการประเมิน	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. หน่วยการเรียนรู้มีความสมบูรณ์ เหมาะสมและมีรายละเอียดที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน	4.00	0.70	ดี
2. แผนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้	4.00	0.70	ดี
3. แผนการจัดการเรียนรู้มีการเชื่อมโยงสาระวิชาที่สอดคล้องกัน	4.20	0.83	ดี
4. จุดประสงค์การเรียนรู้มีความชัดเจน	4.40	0.54	ดีมาก
5. กิจกรรมการเรียนรู้หลากหลายและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.20	0.83	ดี
6. นำภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน	4.40	0.89	ดีมาก
7. วัสดุอุปกรณ์ สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความหลากหลาย	3.80	0.83	ดี
8. กิจกรรมการจัดประสบการณ์ด้วยกิจกรรมแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม	4.20	0.83	ดี
9. กิจกรรมมีความหลากหลายและสามารถปฏิบัติได้จริง	4.20	0.83	ดี
10. กิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูและผู้เรียน	4.44	0.89	ดีมาก
11. ผู้เรียนได้ใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ด้วยตนเอง	4.20	0.83	ดี
12. มีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.20	0.83	ดี
รวม	4.18	0.80	ดี

จากตารางที่ 4.8 แสดงให้เห็นว่า ครูมีการเขียนแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมโดยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) โดยประเมินแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมของครู เมื่อวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยโดยภาพรวม พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดี ($\bar{x} = 4.18$, S.D. = 0.80)

3) ผลการประเมินระเมินทักษะของครูในการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีอิสลามโดยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES)

ผลการประเมินการทักษะของครูในการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีอิสลามโดยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) พบว่า ครูมีทักษะในการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีอิสลามโดยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังตาราง 4.9

ตาราง 4.9 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยรวมของผลการประเมินทักษะของครูต่อกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ในจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีอิสลาม

ทักษะของครู	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. ทักษะด้านการออกแบบแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้			
1.1 มีความสอดคล้องของเนื้อหากับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.20	0.83	ดี
1.2 นำภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้มาประยุกต์ใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอน	3.80	0.83	ดี
1.3 รูปแบบของกิจกรรมมีความหลากหลาย	4.20	0.83	ดี
2. ทักษะด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้			
2.1 การเชื่อมโยงสาระวิชากับแหล่งเรียนรู้	4.20	0.44	ดี
2.2 มีความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบกิจกรรม	3.40	0.89	ดี
2.3 ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง	3.80	0.83	ดี
3. ทักษะด้านความร่วมมือ			
3.1 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน	4.40	0.54	ดีมาก
3.2 การทำงานเป็นทีม	3.60	0.54	ดี
3.3 มีการวางแผน วิเคราะห์ ออกแบบ พัฒนาร่วมกัน	4.40	0.48	ดีมาก
รวม	3.96	0.68	ดี

จากตาราง 4.9 แสดงให้เห็นว่า ครูมีทักษะในการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีอิสลามโดยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 ด้าน ดังนี้ 1) ทักษะด้านการออกแบบแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับดี 2) ทักษะด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับดี 3) ทักษะด้านความร่วมมือ อยู่ในระดับดี และดีมาก เมื่อวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยจากทักษะของครูในการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีอิสลามโดยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) พบว่าโดยภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดี ($\bar{x} = 3.96$, S.D.= 0.68)

3) ผลการประเมินระดับความพึงพอใจของครูต่อกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม

ผลการประเมินระดับความพึงพอใจของครูต่อกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม พบว่า ระดับความพึงพอใจของครูโดยภาพรวม สรุปผลการวิจัยได้ ดังตาราง 4.10

ตาราง 4.10 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยรวมของผลการประเมินความพึงพอใจของครูต่อการใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม

ความพึงพอใจของครู	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. ด้านเนื้อหา			
1. มีความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับเนื้อหากิจกรรม	4.20	0.83	มาก
2. เนื้อหากิจกรรมมีความสอดคล้องกับการวัดและประเมินผล	3.80	0.44	มาก
3. ลำดับเนื้อหามีความเหมาะสม	3.80	0.44	มาก
2. ด้านความรู้ความเข้าใจของกิจกรรม			
4. สามารถอธิบายรายละเอียดของกิจกรรมได้	4.00	0.70	มาก
5. มีทักษะกระบวนการกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์	4.40	0.54	มากที่สุด
6. บุคลากรแหล่งเรียนรู้สู่กระบวนการจัดการเรียนการสอน	4.40	0.54	มากที่สุด
3. ด้านการมีส่วนร่วม			
7. ร่วมคิดวิเคราะห์และนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหา	4.40	0.54	มากที่สุด
8. ร่วมออกแบบและพัฒนา	4.40	0.54	มากที่สุด
9. ร่วมประเมินผล	4.20	0.44	มาก
4. ด้านการนำความรู้ไปใช้			
10. สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้	4.60	0.54	มากที่สุด
11. สามารถนำความรู้ไปถ่ายทอดแก่ผู้อื่นได้	3.80	0.44	มาก
12. ภาพรวมการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์	4.60	0.54	มากที่สุด
รวม	4.20	0.58	มาก

จากตาราง 4.10 แสดงให้เห็นว่าครูมีความพึงพอใจต่อกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม ประกอบด้วย 3 ด้าน ดังนี้ 1) ความคิดเห็นด้านเนื้อหา อยู่ในระดับมาก 2) ความคิดเห็นด้านความรู้ความเข้าใจของกิจกรรม อยู่ในระดับมากและมากที่สุด

3) ความคิดเห็นด้านการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมากและมากที่สุด และ 4) ความคิดเห็นด้านด้านการนำความรู้ไปใช้ อยู่ในระดับมากและมากที่สุด เมื่อวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยจากความพึงพอใจของครู พบว่า โดยภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.20$, S.D. = 0.58)

4.5 ผลศึกษากลไกการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ไปขยายผลสู่สถานศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้ ได้ศึกษากลไกการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู ไปขยายผลสู่สถานศึกษา โดยการจัดเวทีนำเสนอของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อศึกษากลไกการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ไปขยายผลสู่สถานศึกษา เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ผู้นำชุมชนและผู้นำทางศาสนา ได้มีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือ ได้มีข้อเสนอแนะกลไกในการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ไปขยายผลสู่สถานศึกษา ประกอบด้วยกลไกสำคัญ 4 ด้าน ดังนี้

4.5.1. กลไกด้านการบริหารจัดการ

กระบวนการแบบมีส่วนร่วม เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู จากผลศึกษากลไกการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ไปขยายผลสู่สถานศึกษา โดยมีกลไกด้านการบริหารจัดการ เป็นกลไกของกระบวนการที่มุ่งเป้าหมายของการทำงานร่วมกันตามที่สถานศึกษาและชุมชนร่วมกันวางแผนงานที่กำหนดไว้ให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้หน่วยงานมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งเรียนรู้ให้มีประสิทธิผล ดังคำกล่าวของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้นำชุมชน ดังนี้ “การนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วมไปสู่แผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษาในส่วนของวิธีการดำเนินงานของโครงการต่างๆให้มีกระบวนการแบบมีส่วนร่วมไปใช้กับครูและผู้เรียนร่วมกัน” (ครูคนที่ 1) “การจัดเสวนาร่วมกันของการสร้างความเข้าใจในกระบวนการแบบมีส่วนร่วมของครู ผู้บริหาร ผู้นำชุมชนและผู้นำทางศาสนาจะทำให้เกิดการนำไปใช้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น” (ผู้นำชุมชน คนที่ 1) “การจัดทำข้อมูลสารสนเทศด้านแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมในงานการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วมมาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้สอดคล้องกับการจัดการแหล่งเรียนรู้ระดับตำบล” (ผู้บริหารสถานศึกษา) “การวางแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้ โดยการจัดทำคู่มือประกอบการจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา” (ครูคนที่ 3) “ระบบการบริหารจัดการของกระบวนการชูรอ(กระบวนการประชาธิปไตย) เป็นหัวใจสำคัญที่สามารถนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วมไปใช้ในการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมได้บนพื้นฐานของหลักการอิสลาม” (ผู้นำทางศาสนาคนที่ 2)

4.5.2. กลไกด้านวิชาการ

กระบวนการแบบมีส่วนร่วม เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู จากผลศึกษากลไกการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ไปขยายผลสู่สถานศึกษา โดยมีกลไกด้านการวิชาการเป็นหนึ่งในภารกิจหลักของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่มีการเชื่อมโยงและบูรณาการประสบการณ์ของการจัดการแหล่งเรียนรู้ เพื่อไปใช้ประโยชน์ในด้านการเรียนการสอนและโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษาและชุมชน ดังคำกล่าวของผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้นำชุมชนและผู้นำทางศาสนาดังนี้ “จัดอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาร่วมกัน ทำให้ครูเกิดทักษะการออกแบบแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้บูรณาการรายวิชาได้ เช่น โครงการพัฒนาครูสู่การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมที่พัฒนา เพื่อนำมาพัฒนาการเรียนการสอนของครู” (ครูคนที่ 5) “การนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วม ที่ได้รับการพัฒนาไปจัด ในโครงการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านแหล่งเรียนรู้พัฒนาธรรมที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองและใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง” (ครูคนที่ 4) “จัดเวทีเสวนาการสร้างกระบวนการแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเช่น ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา และครู เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมให้มีประสิทธิภาพในการขยายผลอย่างต่อเนื่อง” (ผู้นำคนที่ 3) “สร้างแบบอย่างครู (Teacher model) ด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ของครู โดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม” (ผู้บริหารสถานศึกษา) “จัดโครงการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน โดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งเรียนรู้ไปบูรณาการกับแผนการจัดการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ทุกรายวิชาต่างๆ ตามโครงสร้างหลักสูตร กศน.” (ครูคนที่ 2) “การพัฒนาต่อยอดแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมโดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมให้กับผู้เรียน ในการจัดทำโครงสร้างหลักสูตรในส่วนรายวิชาแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมศึกษา ซึ่งรายวิชาเลือกเสรี ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี” (ครูคนที่ 5)

4.5.3 กลไกด้านภาคีเครือข่าย

กระบวนการแบบมีส่วนร่วม เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม จากผลศึกษากลไกการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ไปขยายผลสู่สถานศึกษา โดยมีกลไกด้านภาคีเครือข่ายเป็นการสร้างความเข้มแข็งของภาคีเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม ช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาร่วมกับสถานศึกษา เพื่อนำสู่การขยายผลต่อชุมชน ดังนั้นภาคีเครือข่ายจึงเป็นกลไกที่สำคัญในการจัดการแหล่งเรียนรู้โดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม ในสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง ดังคำกล่าวของครู ผู้นำชุมชนและผู้นำทางศาสนา ดังนี้ “การพัฒนาครูร่วมกับภาคีเครือข่ายชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ร่วมกันโดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม มาขับเคลื่อนให้เป็นรูปธรรมร่วมกัน” (ผู้นำชุมชนคนที่ 2) “การติดต่oprสานงานกับหน่วยงาน เช่น สำนักงานวัฒนธรรม สำนักงานพัฒนาชุมชน เพื่อนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วมไปใช้ในการจัดโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ได้ให้เกิดประโยชน์ร่วมกับชุมชน” (ผู้นำคนที่ 2)

“การใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนสู่การจัดการแหล่งเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์แก่สถานศึกษาและชุมชน ร่วมกันวางแผน ร่วมดำเนินการ สรุปบทเรียน ร่วมติดตาม ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลที่เกิดร่วมกันอย่างต่อเนื่องจะเกิดการพัฒนายั่งยืน” (ผู้นำชุมชนคนที่ 3)

“ประสานงานการใช้ทรัพยากรทางการศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแหล่งเรียนรู้ร่วมกัน” (ครูคนที่ 5)

“ควรมีการแต่งตั้งกรรมการของภาคีเครือข่ายด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมระดับตำบล โดยนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการพิจารณาคัดเลือกกรรมการในการปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรม” (ผู้นำชุมชนคนที่ 1)

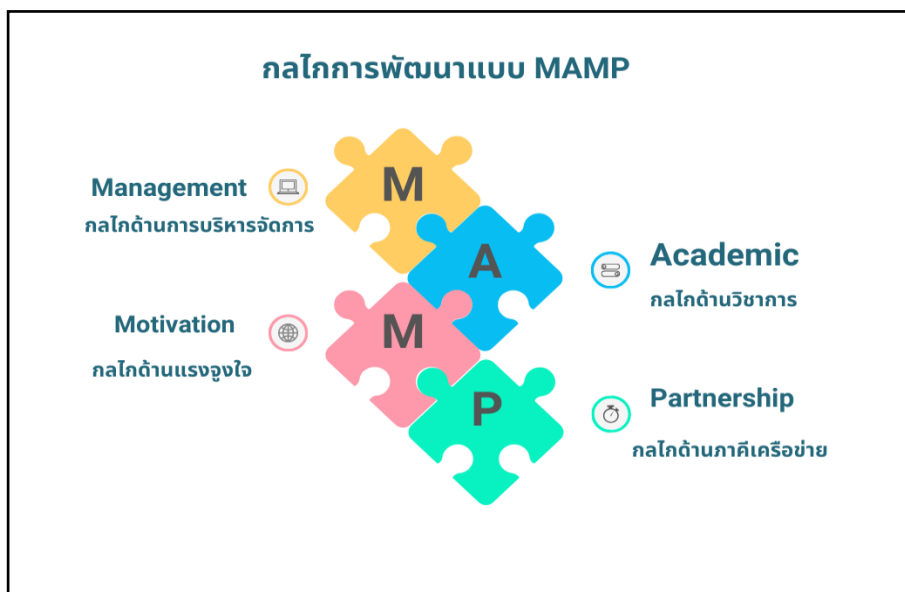
“กระบวนการแบบมีส่วนร่วมเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญในการจัดการแหล่งเรียนรู้สู่การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ผ่านกระบวนการดังกล่าวจากแหล่งเรียนรู้ร่วมกับความเป็นวิถีมุสลิมของคนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี” (ผู้นำทางศาสนาคนที่ 1)

4.5.4 กลไกด้านแรงจูงใจ

กระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม จากผลศึกษากลไกการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ไปขยายผลสู่สถานศึกษา โดยมีกลไกด้านแรงจูงใจ เป็นการเสริมสร้างแรงจูงใจในการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วมไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษาและชุมชน เพื่อพัฒนางานร่วมกันให้บรรลุเป้าหมายสู่การพัฒนายั่งยืน ดังคำกล่าวของครู ผู้นำชุมชนและผู้นำทางศาสนา ดังนี้ “สร้างสื่อสร้างสรรค์ เพื่อเสริมแรงจูงใจเกี่ยวกับกระบวนการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จัก โดยเฉพาะนักศึกษา สกร. อำเภอสายบุรี ได้สานต่อแหล่งเรียนรู้ในตำบลของตนเอง” (ครูคนที่ 3) “การสร้างขวัญกำลังใจให้กับครูผู้สอน ในการพัฒนาเทคนิคการสอนที่เน้นกระบวนการแบบมีส่วนร่วม เพื่อไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการสอนให้เกิดประโยชน์ต่อตัวครู ผู้เรียน ชุมชนและเครือข่าย สู่การจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมที่มีประสิทธิภาพต่อไป” (ครูคนที่ 5) “ควรจัดกิจกรรมเครือข่ายความร่วมมือทางการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมกับสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง” (ผู้นำชุมชนคนที่ 2) “ควรเสริมพลังให้กับครูและภาคีเครือข่ายในการจัดการแหล่งเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมให้กับผู้เรียนให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการเรียนรู้ด้วยตนเอง” (ครูคนที่ 1) “การให้ขวัญกำลังใจแก่ผู้ร่วมงาน ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้นำชุมชน และผู้นำทางศาสนา ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ หากได้รับกำลังใจที่ดีส่งผลให้การขับเคลื่อนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมกลายเป็นการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง” (ผู้นำทางศาสนาคนที่ 2)

จากผลการศึกษาดังกล่าว จะเห็นได้ว่า กลไกการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ไปขยายผลสู่สถานศึกษาเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม เป็นกลไกที่สำคัญที่สามารถนำไปขับเคลื่อนให้เกิดประโยชน์ต่อผู้บริหาร ครู ผู้เรียน ชุมชนและภาคีเครือข่าย ให้เกิดประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงได้สรุปผลการศึกษากลไกการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ไปขยายผลสู่สถานศึกษาที่มี

องค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ กลไกด้านการบริหารจัดการ (Management) กลไกด้านวิชาการ (Academic) กลไกด้านภาคีเครือข่าย (Partnership) และกลไกด้านแรงจูงใจ (Motivation) ซึ่งสามารถนำเสนอเป็น “MAMP model ” ดังภาพประกอบ 4.1

ภาพประกอบ 4.2 กลไกการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ไปขยายผลสู่สถานศึกษา

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งพัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม สำหรับครู สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ซึ่งผู้วิจัยขอสรุปสาระสำคัญต่าง ๆ ในการวิจัยไว้ ดังนี้ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาปัญหาและแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ สำหรับครู 2. พัฒนาการกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับ ครู 3. ศึกษาผลการใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับ ครู และ 4. ศึกษากลไกการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม ไปขยายผลสู่สถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ 1) แผนกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) 2) แบบสัมภาษณ์กลุ่ม 3) แบบประเมินทักษะกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) สำหรับครู 4) แบบประเมินแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู และ 5) แบบประเมินความพึงพอใจของ ครูต่อการใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู โดยมี การพัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ทั้งหมด 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ร่วมวิเคราะห์ Analyze ใช้กิจกรรม World Cafe แบ่งกลุ่มเป็นครูผู้สอน ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาที่ตนเองพบเจอ ในประเด็นที่ศึกษา คือ (1) ด้านผู้เรียน (2) ด้านกระบวนการสอน (3) ด้านเนื้อหาการสอน (4) ด้านการมี ส่วนร่วมกับแหล่งเรียนรู้ 2) ร่วมออกแบบ Design เป็นการใช้กิจกรรมการเดินทางสายบุรี โดยมีวิธีการ ลงพื้นที่ศึกษาแหล่งเรียนรู้ในอำเภอสายบุรี โดยร่วมกันออกแบบกิจกรรมการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม เพื่อออกแบบกิจกรรมจากกิจกรรม Analyze 3) ร่วมพัฒนา Develop ใช้กิจกรรม Coach teaching เป็น กระบวนการร่วมกันพัฒนาแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม โดยใช้ข้อค้นพบจากกิจกรรม Design เลือกลงพื้นที่ศึกษาแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระวิชาที่ตนเองรับผิดชอบ โดยมีเนื้อหาคือ ชื่อสาระ ชื่อแหล่ง เรียนรู้ วัตถุประสงค์ สื่อการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดการประเมินผล จากนั้นให้ร่วมกัน นำเสนอ เพื่อวิพากษ์และให้ข้อเสนอแนะ โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้จัดบันทึก และรวบรวมข้อมูล และมีการ ประเมินแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมของครู 4) ร่วมนำไปใช้ Implement ใช้กิจกรรม Let's go โดยให้ครูผู้สอนนำแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม (ร่าง) จากการ Develop ไปใช้กับรายวิชาที่ตนเอง รับผิดชอบกับผู้เรียน และครูร่วมกันเสนอเพื่อวิพากษ์ผลการใช้แผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมและให้ ข้อเสนอแนะ โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้จัดบันทึก สังเกตการณ์และรวบรวมข้อมูล รวมทั้งประเมินแผนการจัดการ

แหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมของครู 5) ร่วมประเมินผล Evaluate โดยใช้กิจกรรม Take lessons ในการถอดบทเรียนของครูผู้สอน ให้สะท้อนผลการนำแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมไปใช้เพื่อพัฒนาและปรับปรุง โดยใช้ข้อมูลสะท้อนกลับและมีการประเมินทักษะกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม และประเมินความพึงพอใจของครูต่อกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) และ 6) ร่วมขยายผล Scale-up โดยจัดเวทีนำเสนอด้วยกิจกรรม Learning Exchange ร่วมกับผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อหาแนวทางการขยายผลกลไกการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ที่พัฒนาไปใช้และสามารถนำไปขับเคลื่อนให้เกิดประโยชน์ต่อผู้บริหาร ครู ผู้เรียน ชุมชนและเครือข่าย เพื่อนำไปสู่การจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมที่มีประสิทธิภาพต่อไป

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. ศึกษาปัญหาและแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู 2. พัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู 3. ศึกษาผลการใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู และ 4. ศึกษากลไกการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครูไปขยายผลสู่สถานศึกษา กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 1 คน ครูผู้สอน จำนวน 5 คน นักศึกษา สกร. อำเภอสายบุรี จำนวน 30 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน และ ผู้นำทางศาสนา จำนวน 2 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ 1) กระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) 2) แบบสัมภาษณ์กลุ่ม 3) แบบประเมินแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู 4) แบบประเมินทักษะของครูต่อกระบวนการแบบมีส่วนร่วม 5) แบบประเมินความพึงพอใจของครูต่อกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู ประกอบด้วย ด้านผู้เรียน กระบวนการสอน เนื้อหาการสอน และการมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชน ส่วนแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู ประกอบด้วย การใช้แหล่งเรียนรู้บูรณาการกับรายวิชาที่เกี่ยวข้อง การสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนโดยยึดหลักการมีส่วนร่วม การออกแบบเทคนิคและกระบวนการเรียนรู้ในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่าย 2. ผลการพัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ ร่วมวิเคราะห์ ร่วมออกแบบ ร่วมพัฒนา ร่วมนำไปใช้ ร่วมประเมินผล และร่วมขยายผล โดยได้รับการ

ประเมินคุณภาพในระดับดีมาก 3) ผลการใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู พบว่า ครูสามารถพัฒนาแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้จำนวน 5 แผน ได้แก่ “ชมรมสยิด -ชมอาหาร -สถานภูมิปัญญา- สร้างสังคมวัฒนธรรม- ตามวิถีมุสลิม” การออกแบบแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้ของครู โดยได้รับการประเมินคุณภาพระดับดี ($\bar{x} = 4.18$, S.D.=0.80) ครูมีทักษะในการจัดการแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการแบบมีส่วนร่วมโดยได้รับการประเมินคุณภาพระดับดี ($\bar{x} = 3.96$, S.D.=0.68) และมีความพึงพอใจของครูต่อกระบวนการแบบมีส่วนร่วมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.20$, S.D.=0.58) และ 4. ผลการศึกษากลไกการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครูไปขยายผลสู่สถานศึกษา จากการจัดเวทีนำเสนอ พบว่ากลไกการพัฒนา ประกอบด้วย กลไกด้านการบริหารจัดการ กลไกด้านวิชาการ กลไกด้านแรงจูงใจ และกลไกด้านเครือข่าย สามารถนำไปขับเคลื่อนให้เกิดประโยชน์ต่อผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้เรียน ชุมชนและเครือข่าย เพื่อนำไปสู่การจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมที่มีประสิทธิภาพต่อไป

5.2 อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมโดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมสำหรับครู สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาปัญหาและแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู

จากกลุ่มเป้าหมาย โดยการสัมภาษณ์กลุ่ม สรุประเด็นศึกษาเป็น 4 ด้าน แบ่งเป็น 2 หัวข้อ คือ 1. ปัญหาการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู 2. แนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู โดยผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1.1 ปัญหาการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู

1) ปัญหาด้านผู้เรียน ผู้เรียนขาดการเรียนรู้ด้วยตนเอง นักเรียนขาดทักษะกระบวนการ และประสบการณ์ในการวิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้ของตน ขาดการมีส่วนร่วมในการวางแผนและกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ และขาดประสบการณ์ตรงในการเรียนรู้ตามสภาพจริง นักเรียนขาดเป้าหมายในชีวิตที่ชัดเจน นักเรียนขาดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มักจะสนใจเรื่องบันเทิงมากกว่าสาระหลักที่ควรเรียนรู้ตามหลักสูตร จึงทำให้ไม่สามารถวางแผนการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

2) ปัญหาด้านกระบวนการสอน ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบรรยายมากกว่าแบบลงมือปฏิบัติ ขาดเทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือสอนไม่หลากหลายวิธี ยังขาดเทคนิคการชี้แนะและแนะนำแก่ผู้เรียนในเรื่องการวางแผนการเรียนรู้ การดำเนินการตามแผน การวัดและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวัชรพล วิบูลยศรีน (2561) ได้สรุป แนวทางการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนเพื่อดำเนินการส่งผ่านเนื้อหาไปยังผู้เรียนผ่านกิจกรรมและสื่อการเรียนการสอนประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ วิธีการบรรลุหรือไปยังเป้าหมายและวิธีการวัดคุณภาพของการบรรลุเป้าหมาย

3) ปัญหาด้านเนื้อหาการสอน ที่เน้นเนื้อหาวิชามากกว่าการสร้างเสริมประสบการณ์ตรงให้กับผู้เรียน ทำให้ไม่เกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองในการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับตัวครูและตัวผู้เรียนโดยตรง ทำให้เนื้อหาวิชากับสื่อหรือแหล่งเรียนรู้ในการจัดกระบวนการสอนของครูไม่บูรณาการร่วมกับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประยูร เครือภักดิ์ (2563) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนชุมชนบ้านเจียด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานีเขต 2 พบว่า 1) มีการจัดแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้แต่ยังไม่เกิดประสิทธิภาพ ส่วนแหล่งเรียนรู้สนับสนุนด้านวิชาการ ครูขาดความรับผิดชอบในการบริหารจัดการที่ดี ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน ครูขาดการดูแลรับผิดชอบแหล่งเรียนรู้อย่างเต็มที่

4) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมกับแหล่งเรียนรู้ การจัดการแหล่งเรียนรู้ร่วมกับสถานศึกษา ยังขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน สถานศึกษาและชุมชนขาดแคลนแหล่งความรู้ แหล่งวิทยากร และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ มีข้อมูลคลังภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ชัดเจนหรือไม่เป็นระบบและขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสาวิตรี บุญยพันธ์ (2563) ได้ทำการศึกษาแนวทางการบริหารการจัดการแหล่งเรียนรู้ในชุมชน พบว่าสภาพและปัญหาการดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารแหล่งเรียนรู้ในชุมชน มี 4 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านการวางแผน คือยังไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนการบริหารแหล่งเรียนรู้ชุมชน 2. ด้านการดำเนินงาน คือ ขาดการเข้าใช้แหล่งเรียนรู้ชุมชน 3. ด้านการติดตามผลและการนิเทศ คือ ขาดการบันทึกข้อมูลการเข้าใช้แหล่งเรียนรู้และการนิเทศติดตามไม่ต่อเนื่องเท่าที่ควร และ 4. ด้านการประเมินผล คือ บางพื้นที่ยังขาดการประเมินผลที่เป็นเอกสารหลักฐานที่ชัดเจน

ในภาพรวมปัญหาที่พบบนนั้นสอดคล้องกับความท้าทายการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายภาคใต้ของ Assalihee and Boonsuk (2020) ที่พบว่า ทิศนคติของอิสลามศึกษาครูส่วนใหญ่ยึดติดกับรูปแบบการสอนแบบเดิม โดยอาศัยเนื้อหาสาระที่เป็นเช่นนั้นเกี่ยวข้องกับความต้องการของสังคมโลกน้อยลง และกระบวนการพัฒนายังคงอยู่ไม่ชัดเจน ดังนั้นปัญหาในข้างต้นนั้น จึงเป็นอุปสรรคสำคัญที่สุดปัจจัยด้านความสามารถในการสอนและความสามารถในการปรับตัวที่ขัดขวางการพัฒนาการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโลกแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งต้องนำกระบวนการมีส่วนร่วมของครูร่วมกับชุมชนในการพัฒนา กิจกรรมดังกล่าว ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ

1.2 แนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู

1) แนวทางการจัดการเรียนรู้ด้านผู้เรียน ควรส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนโดยการใช้แหล่งเรียนรู้ในการจัดประสบการณ์ตรงให้เกิดกับผู้เรียน บูรณาการกับรายวิชาที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากแหล่งการเรียนรู้เป็นสิ่งที่ผู้เรียนและประชาชนในชุมชนทุกเพศทุกวัย ซึ่งสอดคล้องกับ สุมาลี สังข์ศรี, 2555 ที่กล่าวว่า ผู้เรียนสามารถได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง โดยเลือกศึกษาจากแหล่งวิทยาการชุมชนต่างๆ ตามที่สถานศึกษากำหนดหรือความสนใจของผู้เรียนเอง จึงทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (SDL) อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้แบบ SLD ของผู้เรียน จากการนำเสนอโดย Leach (2000) โดยกล่าวว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้แบบ SDL จะประกอบด้วยคุณลักษณะของการจัดการเรียนการสอน (Characteristics of teaching and learning transaction) และคุณลักษณะของผู้เรียน (Characteristics of the Learner) ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้แบบ SDL ของผู้เรียน ภายใต้มีบริบททางสังคมของผู้เรียน

2) แนวทางการจัดการเรียนรู้ด้านกระบวนการสอน ควรส่งเสริมการสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ ฝึกให้ผู้เรียนมีการพัฒนาตนเอง ทั้งด้านทฤษฎี ปฏิบัติ กระบวนการคิด โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในการปรับเปลี่ยนวิธีการสอนที่หลากหลายโดยการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้มีความสำคัญต่อการเสริมสร้างการพัฒนาการคิด เช่น การแก้ปัญหา การให้เหตุผลและการประเมินอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งสอดคล้องกับอารณ์ ใจเพียง (2553) ได้อธิบายถึงความสำคัญของแผนการจัดการกระบวนการสอน ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรทั้งด้านจุดประสงค์การสอนเนื้อหาสาระที่จะสอนการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน การวัดและประเมินผล จากนั้นจัดทำเป็นแผนการสอน เมื่อผู้สอนสอนตามแผนการสอน ทำให้เป็นการสอนที่ตรงตามจุดมุ่งหมายและทิศทางของหลักสูตร

3) แนวทางการจัดการเรียนรู้ด้านเนื้อหาการสอน ควรส่งเสริมการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม ซึ่งการจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ร่วมทำ ร่วมแก้ไข และร่วมมีผลประโยชน์การทำงานร่วมกับกลุ่ม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความร่วมมือร่วมใจ

4) แนวทางการจัดการเรียนรู้ด้านการมีส่วนร่วมกับแหล่งเรียนรู้ ควรส่งเสริมการออกแบบเทคนิคและกระบวนการเรียนรู้ในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในชุมชนแบบมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่าย เนื่องจากแหล่งเรียนรู้มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา ตามนโยบายการดำเนินงานของกรมส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชน โดยส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ชุมชนเป็นฐาน สนับสนุนให้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ชุมชนที่ดำเนินการอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์สูงสุด การเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและวิถีชีวิตของผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย สอดคล้องกับการศึกษาตามอัธยาศัย ในพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 ได้ให้คำจำกัดความของการศึกษาตามอัธยาศัย ไว้ว่าเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคล โดยบุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามโอกาส ความพร้อม ความสนใจ ความต้องการ และศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล เพื่อให้เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ช่วยให้การจัดการศึกษามีคุณภาพ ดังนั้นปัญหาและแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก เพราะในอดีตมักจะถูกจำกัดอยู่ภายในชั้นเรียน โดยมีครูเป็นผู้ถ่ายทอดความคิดให้แก่ผู้เรียน ทำให้คุณภาพการศึกษาของคนไทยมีค่าเฉลี่ยต่ำลง และมีมาตรฐานค่อนข้างต่ำ เมื่อเทียบกับอีกหลายประเทศในระดับเดียวกัน การศึกษาขาดเอกภาพด้านนโยบาย สถานศึกษาขาดอิสระและความคล่องตัว ในการบริหารจัดการขาดการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน ชุมชนและสถาบันทางสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย ศิลปะไทยที่ทรงคุณค่าถูกละเลย สถาบันศาสนา ซึ่งเคยเป็นพลังสำคัญและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ได้รับการยอมรับในฐานะที่พึ่งทางใจน้อยลง (สุทธิพงษ์ บัญผดุง, 2558)

2. ผลการพัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม

ผู้วิจัยได้พัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วมสำหรับครู มี 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย

2.1 ร่วมวิเคราะห์ Analyze ใช้กิจกรรม World Cafe แบ่งกลุ่มเป็นครูผู้สอน ผู้นำชุมชน และผู้นำทางศาสนา ใช้แบบสัมภาษณ์กลุ่ม ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาที่ตนเองพบเจอในประเด็นที่ศึกษา จัดกิจกรรมโดยวิเคราะห์ปัญหาโดยใช้กลุ่มเป้าหมายร่วมกัน คือ 1.ด้านผู้เรียน 2. ด้านกระบวนการสอน 3.ด้านเนื้อหาการสอน และ 4. ด้านการมีส่วนร่วมกับแหล่งเรียนรู้ ผลจากการจัดกิจกรรม พบว่า ครูทราบถึงปัญหาและแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับ Assalihee and Boonsuk. (2020) ที่พบปัญหาของการจัดการสอนมีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์ในศตวรรษที่ 21 จากแบบอิงเนื้อหาเป็นตามความสามารถภูมิทัศน์การสอนที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เกิดความท้าทายอย่างมากโรงเรียนอิสลามหลายแห่งยังคงยึดหลักการสอนตามเนื้อหาแบบดั้งเดิม ที่จะกำจัดอุปสรรคในการเรียนรู้และเปิดรับการศึกษาสมัยใหม่

2.2 ร่วมออกแบบ Design ใช้กิจกรรมการเดินทางเมืองสายบุรี โดยมีวิธีการลงพื้นที่ศึกษาแหล่งเรียนรู้ในอำเภอสายบุรี และร่วมกันออกแบบการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม เพื่อออกแบบกิจกรรมการจัดการแหล่งเรียนรู้จากกิจกรรม Analyze ผลจากออกแบบพบว่า การจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู จำนวน 5 แหล่งเรียนรู้ โดยจำแนกแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม ดังนี้ 1. แหล่งเรียนรู้ด้านศาสนาสถาน ได้แก่ มัสยิดรายา 2. แหล่งเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ปรากฏเรือกอกและจำลอง 3.แหล่งเรียนรู้ด้านอาหารท้องถิ่น ได้แก่ โรงงานการทำบูดู 4. แหล่งเรียนรู้ด้านสถาปัตยกรรม ได้แก่ วังพิพิธภักดี และ 5. แหล่งเรียนรู้ด้านประเพณีท้องถิ่น ได้แก่ ผู้รู้การทำอาซูรอ ซึ่งแหล่งเรียนรู้เหล่านี้เป็นวิถีมุสลิมในพื้นที่อำเภอสายบุรีที่ครูผู้สอนต้องการศึกษาและนำไปสู่การบูรณาการการจัดการแหล่งเรียนรู้ดังกล่าวในรายวิชาที่ครูรับผิดชอบปฏิบัติการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดานิยา มาแฉ และซัมซู สาอุ (2566) เรื่อง การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียนสำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ซึ่งพบว่า ครูผู้สอนสามารถใช้เครือข่ายการเรียนรู้ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียนใน โดยออกแบบและทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแหล่งเรียนรู้เมืองสายบุรีด้วยแนวคิด “ชมวัง-ชิมอาหาร-सानสัมพันธ์ฉันท์มิตร-สร้างสังคมพหุวัฒนธรรม” นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในรายวิชาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

2.3 ร่วมพัฒนา Develop ใช้กิจกรรม Coach teaching เป็นกระบวนการพัฒนาแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม โดยผู้วิจัยนำเสนอแนวคิดการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (SDL) และนำเสนอตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ จากนั้นให้ครูผู้สอนร่วมออกแบบ โดยใช้ข้อค้นพบจากกิจกรรม Design เลือกจากแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมที่สอดคล้องกับสาระวิชาที่ตนเองรับผิดชอบ ร่วมกันคิดกิจกรรมให้สอดคล้องกับแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม ได้เป็นกิจกรรม “ชมรมสียิด -ชิมอาหาร -สานภูมิปัญญา -สร้างสังคมวัฒนธรรม - ตามวิถีมุสลิม” โดยมีเนื้อหา ชื่อสาระ ชื่อแหล่งเรียนรู้ วัตถุประสงค์ สื่อการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดการประเมินผล จากนั้นให้ร่วมกันนำเสนอ เพื่อวิพากษ์และให้ข้อเสนอแนะ โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้จัดบันทึกและรวบรวมข้อมูล ผลจากการจัดกระบวนการดังกล่าว พบว่า ครูผู้สอนมีการบูรณาการการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมกับรายวิชาที่สอดคล้องกัน ทำให้พัฒนาออกแบบแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม ได้แก่ 1. รายวิชาศาสนาและหน้าที่พลเมืองกับแหล่งเรียนรู้มัสยิดรายา 2. รายวิชาสุขศึกษา พลศึกษากับแหล่งเรียนรู้โรงงานการทำบูดู 3. รายวิชาศิลปศึกษากับแหล่งเรียนรู้บ้านปราชญ์เรือกอและจำลอง 4. รายวิชาศิลปศึกษากับแหล่งเรียนรู้วังพิพิธภักดี และ 5. รายวิชาศาสนาและหน้าที่พลเมืองกับแหล่งเรียนรู้ผู้รู้การทำอาซูรอ ซึ่งกิจกรรมที่ครูผู้สอนได้ร่วมพัฒนานั้นสอดคล้องกับวิถีมุสลิมเป็นส่วนสำคัญในการจัดการเรียนการสอนสำหรับมุสลิม (Muslim education) (Aree and Rahman, 2016) และถือเป็นความท้าทายที่จะนำวิถีดังกล่าวมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน (Uyuni and Adnan, 2020) โดยวิถีมุสลิมนั้นประกอบด้วยกิจกรรมตั้งแต่เกิดจนถึงเสียชีวิต ซึ่งในแต่ละช่วงเวลาของชีวิต ก็จะมีกิจกรรมและแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องมากมาย

2.4 ร่วมนำไปใช้ Implement ใช้กิจกรรม Let's go โดยให้ครูผู้สอนนำแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู (ร่าง) และนำไปใช้สอนในรายวิชาที่ตนเองรับผิดชอบกับผู้เรียนและครูร่วมกันเสนอเพื่อวิพากษ์ ผลการใช้แผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู และให้ข้อเสนอแนะ โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้จัดบันทึก สังเกตการณ์ และรวบรวมข้อมูล ผลจากการจัดกระบวนการดังกล่าว พบว่าแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครูส่วนใหญ่มีปัญหาและอุปสรรคใน ส่วนช่วงเวลาที่ผู้เรียนมาพบกลุ่มในรายวิชาไม่พร้อมกัน ทำให้กิจกรรมการสอนไม่เป็นไปตามที่ตั้งไว้และความพร้อมในการเรียนรู้ของผู้เรียนไม่เท่ากัน ทำให้การดำเนินการตามแผนมีการคลาดเคลื่อนบ้าง ปัญหาดังกล่าวพบเจอเป็นส่วนใหญ่ในงานวิจัยเชิงปฏิบัติการหรืองานวิจัยเชิงวิจัยและพัฒนา เช่น งานวิจัยของกัญเกียรติ แดงสีดา (2563) ศึกษาสภาพ แนวทางการบริหารและความเป็นไปได้ของการนำแนวทางการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษายุคดิจิทัล พบว่า ด้านการสรุปรายงานผล ปรับปรุงและแก้ไขการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ควรให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอนตามรูปแบบของ

PDCA ส่งเสริมและความเป็นไปได้ในการนำแนวทางการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาไปปฏิบัติ ตามกระบวนการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา

2.5 ร่วมประเมินผล Evaluate โดยใช้กิจกรรม Take lessons ในการถอดบทเรียนของ ครูผู้สอน ให้สะท้อนผลการนำแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครูฉบับร่างที่ได้ไปใช้นำมา พัฒนาและปรับปรุงอีกครั้ง โดยใช้ข้อมูลสะท้อนกลับจากบันทึกหลังสอนของครูผู้สอน จากนั้นมีการ ประเมินแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้ของครูจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน พบว่ามีผลการประเมินคุณภาพอยู่ใน ระดับดี และได้แผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม (ฉบับปรับปรุง) จากนั้นผู้วิจัยได้มีการประเมิน ทักษะของครูในการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม จากการพัฒนาแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้ของครู โดยให้ครู เป็นผู้ประเมินทักษะของตนเองและผู้วิจัยประเมินครู พบว่าผลการประเมินโดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ซึ่งสะท้อนถึงประสิทธิผล (Efficiency) ผลของ แนวคิดการประเมินผลการพัฒนาบุคลากรด้วย Kirk-Patrick Model ซึ่งแบ่งการประเมินประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากรใน 2 ระดับ (สุธี ปิงสุทธิวงศ์, 2558) ได้แก่ ระดับที่หนึ่ง ปฏิกริยาของผู้เข้ารับการอบรม (Reaction) เมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรมเป็นอย่างไรบ้าง ซึ่งได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่ม และระดับที่สอง (Learning) ผู้เข้ารับการอบรมได้เรียนรู้อะไรบ้าง จากการฝึกอบรม ซึ่งได้ข้อมูลจากการจัดเวทีถอดบทเรียน

2.6 ร่วมขยายผล Scale-up โดยจัดเวทีนำเสนอด้วยกิจกรรม Learning Exchange ของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอน ผู้นำศาสนา และผู้นำชุมชน เสนอต่อผู้บริหารเพื่อหาแนวทางการขยาย ผลกลไกการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม ที่พัฒนาไปใช้ให้เกิด ประโยชน์ต่อผู้บริหาร ครู ผู้เรียน ชุมชนและเครือข่าย เพื่อนำไปสู่การจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมที่มี ประสิทธิภาพต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของกมลวรรณ คุณาสวัสดิ์ (2560) ได้ศึกษาแนวทางการบริหาร และการจัดการแหล่งเรียนรู้ ที่ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน พบว่า สภาพการบริหารและการจัดการ แหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน มีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการบริหารและการจัดการ แหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน คือ 1) ปัจจัยด้านบุคลากร 2) ปัจจัยด้านงบประมาณ 3) ปัจจัยด้านทรัพยากร และ 4) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ และผลการศึกษาแนวทางการบริหารและ การจัดการแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ 1) การวางแผนการใช้แหล่งเรียนรู้ 2) การปฏิบัติตามแผนการใช้แหล่งเรียนรู้ 3) การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล และ 4) การพัฒนา ปรับปรุงแก้ไข ข้อบกพร่อง

จะเห็นได้ว่า กระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม สำหรับครูแต่ละชั้นตอนนั้นมีส่วนส่งเสริมให้ครูผู้สอนได้แลกเปลี่ยนความรู้ ทักษะ และการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็น ระดมความคิดร่วมกันในการกำหนดปัญหาและ ร่วมกันวางแผน เพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน ซึ่งการมีส่วนร่วมในการนำปัญหาของตนเอง มาแลกเปลี่ยน กับผู้เข้าร่วมอบรมที่มีประสบการณ์ร่วม (Shared experiences) ในปัญหาเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของพิมพ์พิชญชัญ สุภายอง (2563) ศึกษาการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการ บริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารวิชาการ ได้มีการจัดทำแผนร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา มีการ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการแก้ไข หลักสูตรการเรียนซ่อมเสริม และมีการส่งเสริมปราชญ์ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอน

3. ผลการใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายได้มีส่วนร่วมในการ ปรีกษาหารือ โดยมีกระบวนการ 6 ขั้นตอนคือ ร่วมวิเคราะห์ ร่วมออกแบบ ร่วมพัฒนา ร่วมนำไปใช้ ร่วมประเมินผล และร่วมขยายผล ซึ่งแต่ละชั้นตอนนั้นมีส่วนส่งเสริมให้ครูผู้สอนได้แลกเปลี่ยนความรู้ ทักษะ และการสร้างเครือข่าย แต่ละชั้นตอนได้เปิดโอกาสให้ทุกคน ได้มีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็น ระดมความคิดร่วมกันในการกำหนดปัญหาและร่วมกันวางแผนเพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน ซึ่งการมีส่วนร่วมใน การนำปัญหาของตนเองมาแลกเปลี่ยนกับผู้เข้าร่วมอบรมที่มีประสบการณ์ร่วม (Shared experiences) ในปัญหาเดียวกัน ซึ่งเป็นแนวทางการจัดการการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ โดยกล่าวถึง เทคนิคฝึกอบรมซึ่งเน้น การเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ (Experiential techniques) ทำให้ผู้รับการอบรมได้มีโอกาสผสมผสาน ความรู้ใหม่กับประสบการณ์เดิม ที่มีอยู่ทำให้การเรียนรู้ที่ได้รับใหม่นั้นมีความหมายเพิ่มเติมขึ้นอีก ซึ่งใน กระบวนการนี้ ผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับผู้เข้ารับการอบรมในกระบวนการค้นหาความจริงที่เรียกว่า ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Facilitator) ซึ่งมีส่วนช่วยรักษาหรือเสริมสร้างประสบการณ์ภายใน ซึ่งจะทำให้ผู้ใหญ่ก็เรียนรู้ได้มากขึ้น ดังนั้นในชั้นตอนนี้ได้สร้างการเรียนรู้ที่คำนึงถึงด้านความแตกต่าง ระหว่างบุคคลของผู้ใหญ่ และการใช้ประสบการณ์มาแบ่งปัน ซึ่งจะมีคุณค่าเหมาะสมกับธรรมชาติ การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (ปิยะ ศักดิ์เจริญ, 2558)

นอกจากนี้ ในกระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ นั้น ครูผู้สอนได้ร่วมกันนำเสนอประสบการณ์เกี่ยวกับปัญหาในโรงเรียนของตนเอง ทำให้ได้รายละเอียดของปัญหาและแนวทางการแก้ไขจากประสบการณ์ของแต่ละคน การเปิดพื้นที่ดังกล่าวสอดคล้องกับ McCarthy (2015) ที่กล่าวถึงการเข้าใจปัญหาของนักเรียนนั้น จะเพิ่มประสบการณ์การขับเคลื่อนการเรียนรู้ของนักเรียน (Student-driven learning experiences) และนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ดีขึ้น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าขั้นตอนดังกล่าวมีความสำคัญอย่างมากที่จะสร้างการเรียนรู้และแบ่งปันประสบการณ์ของครูเป็นงานแบบร่วมมือรวมพลังที่สามารถสร้างชุมชนการเรียนรู้ในวิชาชีพครู (PLC) เพื่อมุ่งมั่นแก้ไขปัญหาของผู้เรียน และผู้วิจัยได้ประเมินทักษะของครูในการจัดการแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม ทำให้ครูเกิดทักษะด้านการเขียนแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม ทักษะด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ ทักษะด้านความร่วมมือ ซึ่งเป็นทักษะหนึ่งของทักษะครูในศตวรรษที่ 21 ที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ลัดดาวัลย์ สะอึ้งทอง (2564) ที่ได้ศึกษาแนวทางพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ของครู ใน ศตวรรษที่ 21 พบว่า ครูมีความต้องการในการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ของครู และแนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 ควรมีการส่งเสริมให้ครูประเมินผลการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษาแต่ละภาคเรียน เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ควรมีการส่งเสริมให้ครูวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย รวมทั้งกระบวนการแบบมีส่วนร่วมจากงานวิจัยนี้ ทำให้ครูผู้สอนมีแนวคิดและเข้าใจถึงวิถีมุสลิมที่มีความสำคัญยิ่งต่อการนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียน เพื่อสอดคล้องกับความเป็นวิถีอิสลามที่ควรนำมาปฏิบัติตามหลักการศาสนาอิสลาม เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของตัวครูผู้สอนเองและผู้เรียนในการนำวิถีมุสลิมมาใช้ในการดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม โดยยึดอัลกุรอานและซุนนะฮ์เป็นแนวปฏิบัติ เช่น การมีส่วนร่วมสู่ความเป็นวิถีมุสลิม อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ในคัมภีร์อัลกุรอานว่า

“และกิจการของพวกเขามีการปรึกษาหารือระหว่างพวกเขา”

(อิซซุรอ 42 : 38)

และพระองค์ยังได้ตรัสอีกว่า

“และจงปรึกษารื้อกับพวกเขาในกิจการทั้งหลาย ครั้นเมื่อเจ้าได้ตัดสินใจแล้ว ก็จงมอบหมายแต่อัลลอฮ์ ﷻเถิด แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ ทรงรักใคร่ผู้มอบหมายทั้งหลาย”

(อาละอิมรอน 3 : 159)

นอกจากนี้ยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของงานของ รอชิ นุ้ยไหนด (2562) ได้พัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหน่วยบูรณาการอิสลามของผู้เรียนระดับปฐมวัย ทัศนศึกษาโรงเรียนมัธยมอนวิทยา จังหวัดสงขลา ซึ่งพบว่าวิถีชีวิตของมุสลิมในเขตตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา ซึ่งมีกิจกรรมการดำเนินชีวิตนับตั้งแต่ตื่นนอนตอนเช้า การประกอบอาหาร การประกอบอาชีพ การพักผ่อนหย่อนใจ การประกอบศาสนกิจ หรือกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ ในชุมชนนั้น สามารถนำมาใช้ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้อิสลามศึกษาให้กับนักเรียนได้

นอกจากนี้ เมื่อประเมินความพึงพอใจหลังเสร็จสิ้นกิจกรรมครบทุกกระบวนการ พบว่าความพึงพอใจของครูต่อกระบวนการแบบมีส่วนร่วม โดยภาพรวมแล้วมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.20$, S.D.= 0.76) ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ เพราะกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ที่สร้างขึ้นมามีรูปแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับธรรมชาติของวัยผู้ใหญ่ (ปิยะ ศักดิ์เจริญ, 2558) โดยเน้นการฝึกปฏิบัติและการประเมินด้วยตนเอง โดยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ที่พัฒนาขึ้นนี้มีความชัดเจน การใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย อีกทั้งยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของผู้เรียนได้ ด้วยจุดเด่นของกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ตามที่กล่าวมานี้ ทำให้ครูเกิดความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าวที่พัฒนาขึ้นมา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฟาฏิล กือแฉ (2560) รอชิ นุ้ยไหนด (2562) นภาวัลย์ ภัทรธิกุล และ ชัมชู สาอุ (2564) และ ดานียา มาแฉ และชัมชู สาอุ (2566) ที่พบว่า ครูที่เข้าร่วมกิจกรรมหรือการอบรมที่ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเสริม นั้น มีการเรียนรู้เรียนรู้เชิงบวกและสะท้อนความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับสูง

4. ผลการศึกษาการนำไปใช้ในการขยายผลสู่สถานศึกษา

ผลจากกระบวนการประเมินผล Scale-up ของกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ของการจัดเวทีนำเสนอ Learning Exchange ต่อผู้บริหารเพื่อหาแนวทางการขยายผลสู่สถานศึกษา การนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ที่พัฒนาไปใช้ในสถานศึกษาร่วมกับชุมชน และขยายผลไปนำสู่การจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีอิสลามที่มีประสิทธิภาพต่อไป พบว่า กลไกการพัฒนาสู่การขยายผลการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ไปใช้กับสถานศึกษา พบว่า กลไกการพัฒนาขยายผลประกอบด้วย 4 ด้าน คือ

1) ด้านการบริหารจัดการ (Management) ได้แก่ การวางแผนงานด้านการจัดการ แหล่งเรียนรู้ร่วมกับชุมชนโดยนำสู่แผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษาโดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายงาน การสร้างแบบอย่างครู (Teacher model) ในการขยายผลสู่บุคลากรครู สังกัด ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี การกำหนดนโยบายสถานศึกษาในการใช้แหล่งเรียนรู้ร่วมกับหลักสูตรท้องถิ่น การจัดทำข้อมูลสนเทศด้านแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญา เพื่อการพัฒนาหลักสูตร ให้สอดคล้องกับการจัดการแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ หัสณีย์ เจนจบ (2563) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการศึกษามุ่งการสร้างความร่วมมือกัน ทั้งหมด 6 ด้าน คือ 1. ด้านการบริหารจัดการ 2. ด้านบุคลากร 3. ด้านอาคารสถานที่ 4. ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร 5. ด้านการมีส่วนร่วม และ 6. ด้านภาคีเครือข่าย ทุกภาคส่วน มีการพัฒนารูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เป็นระบบ ย่อมสามารถนำไปใช้ได้จริง ทำให้เกิดการพัฒนามีประสิทธิภาพ

2) ด้านวิชาการ (Academic) ได้แก่ การนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ที่ได้รับการพัฒนาไปจัดในโครงการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในด้านแหล่งเรียนรู้พหุวัฒนธรรม ที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ใฝ่รู้ ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่อง จัดโครงการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน โดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมไปบูรณาการกับแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้บูรณาการในสาระทุกรายวิชาต่างๆ ร่วมกับชุมชนในพื้นที่ การจัดการแหล่งเรียนรู้ให้บูรณาการทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ให้ครูผู้สอนเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการกับแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ และการพัฒนาต่อยอดแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมโดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมให้กับผู้เรียน ในการจัดทำโครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ในส่วนรายวิชาแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมศึกษา ซึ่งเป็นรายวิชาเลือกเสรี ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพ์พิชมณูชู่ สุภายอง (2563) ทำการศึกษาการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา พบว่า ด้านการบริหารวิชาการ ได้มีการจัดทำแผนร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา การมีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรท้องถิ่น การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล และส่งเสริมปราชญ์ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอน

3) ด้านแรงจูงใจ ได้แก่ สถานศึกษาควรมอบรางวัลหรือเกียรติบัตรแก่บุคลากรครูที่ใช้แหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างสื่อแรงจูงใจเกี่ยวกับกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ การสร้างขวัญ

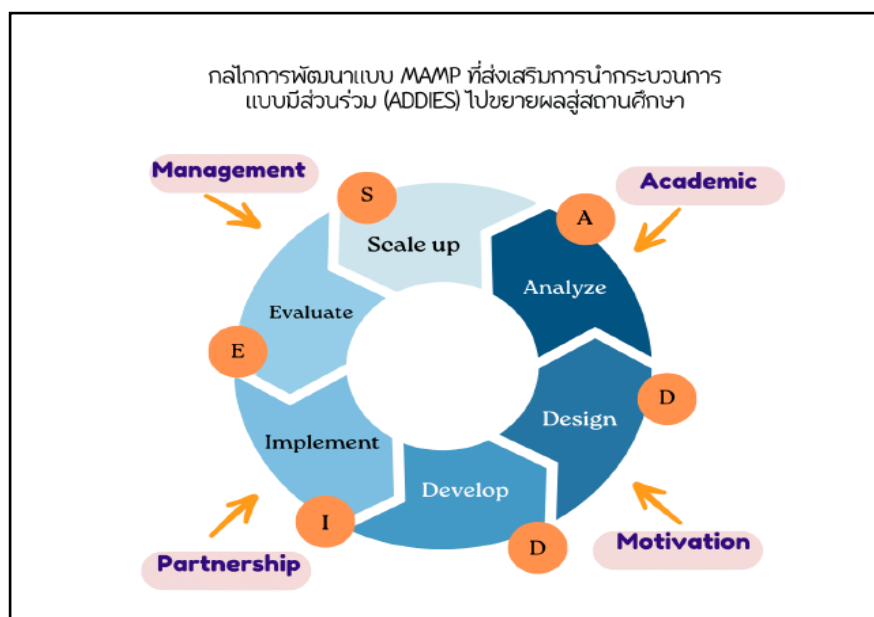
กำลังใจให้กับครูผู้สอน สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี :ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วัชรวิศ เจริญกุล (2563) ได้ศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนบ้านยางสูง พบว่าสภาพการอยู่ร่วมกัน การปรับสภาพการทำงานให้เหมาะสมกับวิธีการและทัศนคติของบุคคล ความดึงดูดใจเชิงสังคมต่อหน่วยงาน การมีส่วนร่วมในการทำงานอย่างกว้างขวาง สิ่งจูงใจที่เป็นวัตถุประสงค์และสิ่งจูงใจที่เกี่ยวกับโอกาสของบุคคล อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อมรภาค ปิ่นกำลัง (2562) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนเรียนรวม ได้แก่ 1) ส่งเสริมการยอมรับในความรู้ความสามารถของผู้ร่วมงาน 2) ความยึดมั่นผูกพันให้การสนับสนุนให้ผู้ร่วมงานเข้ารับการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถอย่างต่อเนื่อง เพื่อการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพและเป็นระบบ 3) การตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน ด้วยการเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและปรับปรุง พัฒนา การวางแผนและประเมินผลร่วมกัน โดยใช้วิธีการร่วมกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และสร้างความตระหนักในการทำงานร่วมกัน 4) เปิดโอกาสผู้ร่วมงานได้แสดงความสามารถและแสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาตามแผนดำเนินงานของโรงเรียนต่อไป

4) ด้านภาคีเครือข่าย (Partnership) ได้แก่ การพัฒนาครูร่วมกับภาคีเครือข่ายในชุมชน ในการจัดการแหล่งเรียนรู้ การติดต่อประสานงานกับหน่วยงาน เช่น สำนักงานวัฒนธรรม สำนักงานพัฒนาชุมชน เพื่อนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ไปใช้ในการจัดโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ได้ให้เกิดประโยชน์ร่วมกับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเครือข่ายอย่างมืออาชีพ (Professional network) ซึ่งจะสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับการจัดการศึกษาในโรงเรียนโดยสร้างเครือข่ายวิชาชีพ (PLC) ต่อไปได้ (Katz, Earl, Jaafar, and Elgie, 2008) แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับผลงานวิจัยที่สะท้อนถึงความสำคัญของการ “ขยาย” โครงการหรือกิจกรรมด้วยการ “ขยาย” เครือข่ายในชุมชนเช่นงานวิจัยของ วุฒินันท์ นามนาค (2559) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า มีจำนวน 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการประสานงาน ด้านการจัดหาทรัพยากร และด้านการประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการวางแผน รองลงมาคือ ด้านการประเมินผล ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการประสานงาน หรืองานวิจัยของ ดานีญา มาแฉะ และซิมซู สาอุ (2566) ที่พัฒนาชุดฝึกอบรมพัฒนาขึ้นด้วยแนวคิด การพัฒนาเครือข่าย โดยมีกระบวนการ 6 ขั้นตอนคือ ขั้นตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย ขั้นประสานหน่วยงาน/องค์กรเครือข่าย ขั้นสร้างพันธมิตรความร่วมมือกัน ขั้นบริหารจัดการเครือข่าย

ขั้นพัฒนาความสัมพันธ์ และขั้นรักษาความสัมพันธ์ ซึ่งพบว่า การสร้างเครือข่ายดังกล่าวทำให้ครูผู้สอนสามารถพัฒนาคู่มือกิจกรรมเดินเมืองสายบุรีสำหรับนักเรียนได้ และยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ อับดุลคอเล็ด เจะแต (2557) ได้ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน พบว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนประกอบด้วยวิธีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้ประสบผลสำเร็จ และการศึกษาลำดับขั้นในสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนของตนเอง กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน ตัวแทนกลุ่มอาชีพ และตัวแทนครัวเรือน และพบว่า บริบทของชุมชนปัจจัยภายในและภายนอกชุมชนที่ส่งผลต่อการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนให้ประสบผลสำเร็จพบว่า บริบทของชุมชน ปัจจัยส่งผลต่อการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนประสบผลสำเร็จประกอบด้วย (1) ภาวะผู้นำ (2) ผู้นำศาสนา (3) วัฒนธรรมประเพณีของชุมชน (4) ทุนทางสังคม และ (5) การสร้างแรงจูงใจ

ซึ่งผู้วิจัยคิดว่า กลไกการขยายผลการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ไปใช้ในสถานศึกษา ถือเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาศักยภาพครูที่ควรพัฒนาในการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีอิสลามร่วมกับชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ที่สามารถนำไปขับเคลื่อนให้เกิดประโยชน์ต่อผู้บริหาร ครู ผู้เรียน ชุมชนและเครือข่าย ซึ่งกลไกดังกล่าวสอดคล้องกับข้อค้นพบของ Assalihee and Boonsuk (2020) ที่พบว่าใช้กลยุทธ์การจัดการสอนหกประการ เพื่อขับเคลื่อนการศึกษาอิสลาม ได้แก่ เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล การบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การเชื่อมโยงประสบการณ์นอกชั้นเรียน การเชื่อมโยงท้องถิ่นกับความเป็นสากล บูรณาการวิทยาศาสตร์และการพิจารณาการประเมินที่ทันสมัย นอกจากนี้ผลการวิจัยพบว่าทัศนคติของอิสลามศึกษาครูส่วนใหญ่ยึดติดกับรูปแบบการสอนแบบเดิม โดยอาศัยเนื้อหาสาระที่เป็นเช่นนั้นเกี่ยวข้องกับความต้องการของสังคมโลกน้อยลง และกระบวนการพัฒนายังคงอยู่ไม่ชัดเจนอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้นความท้าทายทั้ง 3 ประการนี้จึงเป็นอุปสรรคสำคัญที่สุดปัจจัยด้านความสามารถในการสอนและความสามารถในการปรับตัวที่ขัดขวางการพัฒนาการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโลกแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ได้นำกระบวนการมีส่วนร่วมของครูร่วมกับชุมชนในการพัฒนากิจกรรมดังกล่าว ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ

จากผลการอภิปรายผลข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมโดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) สำหรับครูสังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ร่วมกับกลไกการขยายผลสู่สถานศึกษา (MAMP) ดังภาพประกอบ 5.1

ภาพประกอบ 5.1 กลไกการพัฒนาแบบ MAMP ที่ส่งเสริมการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ไปขยายผลสู่สถานศึกษา

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู โดยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี มีข้อเสนอแนะดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะจากการทำการวิจัย

ในการนำจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู โดยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1) ผลการศึกษาพบว่า ผลการใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ของครูในการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม ทำให้เกิดทักษะด้านการเขียนแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้ ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ และด้านความร่วมมือ ได้รับการประเมินคุณภาพระดับดี ($\bar{x} = 4.18$, S.D.=0.80) ทำให้มีประโยชน์ในด้านพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูที่สามารถเป็นแนวทางออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาขาที่เกี่ยวข้อง จึงเสนอแนะให้สถานศึกษานำกระบวนการแบบมีส่วนร่วมไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2) ผลการศึกษาพบว่า ครูมีทักษะกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ในการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม โดยได้รับการประเมินคุณภาพระดับดี ($\bar{x} = 3.96$, S.D.=0.68) ทำให้มีประโยชน์ในด้านพัฒนาศักยภาพครู ด้านทักษะครูในศตวรรษที่ 21 จึงเสนอแนะให้สถานศึกษานำกระบวนการแบบมีส่วนร่วมนี้ไปปรับใช้ในการจัดโครงการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูใน ศตวรรษที่ 21 ให้สอดคล้องกับบริบทของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี เพื่อส่งเสริมให้ครูผู้สอนมีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย

3) กระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) สามารถนำไปบูรณาการเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้สู่สังคมพหุวัฒนธรรม เป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษาด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ จึงเสนอแนะให้สถานศึกษานำกระบวนการแบบมีส่วนร่วมนี้ไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

4) ผลการศึกษากลไกการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ไปขยายผลสู่สถานศึกษา พบว่า กลไกการพัฒนาแบบ MAMP ประกอบด้วยกลไกด้านการบริหารจัดการ (Management) กลไกด้านวิชาการ (Academic) กลไกด้านกลไกด้านแรงจูงใจ (Motivation) และภาคีเครือข่าย (Partnership) จึงเสนอแนะให้สถานศึกษานำไปใช้ปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ในการขับเคลื่อนการขยายผลการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วมไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพต่อการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน

5) พื้นที่นวัตกรรมของแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมในอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี สามารถนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ไปเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับเครือข่ายในชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษา ครูผู้สอน นักศึกษา สกร.อำเภอสายบุรี และภาคีเครือข่ายในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อไป

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน โดยนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาทุกระดับในศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี

2) นำกระบวนการแบบมีส่วนร่วมไปใช้ในการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู เพื่อขยายผลให้กับสถานศึกษาใกล้เคียง เพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ผู้บริหาร ครู ผู้เรียน และชุมชน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

3) ควรวิจัยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม โดยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม ในสังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

4) ควรมีการติดตามครูผู้สอนเพื่อประเมินผลประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากร ตามแนวคิดการประเมินของ Kirk-Patrick model (สุธี ปิงสุทธีวงศ์, 2558) โดยประเมินเพิ่มเติมในระดับที่สาม (Behavior) เพื่อศึกษาว่าผู้เข้ารับการอบรมมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปหรือไม่หลังจากฝึกอบรม อาจประเมินด้วยการสังเกต และระดับที่สี่ (Result) เพื่อศึกษาว่าการฝึกอบรมแก่บุคลากรกลุ่มนี้ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายขององค์กรอย่างไร ซึ่งจะช่วยให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในองค์กร

5) การขยายแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่ครอบคลุมวิถีชีวิตของมุสลิมตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิต (From womb to tomb) และแนวคิดการใช้ชีวิตมุสลิมในวิถีพุทธวัฒนธรรม ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

บรรณานุกรม

- กมลวรรณ คุณาสวัสดิ์. (2561). *แนวทางการบริหารและการจัดการแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปิยะมหาราชาธิราช*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- กรกนก พุดน้อย .2564). *ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการแหล่งเรียนรู้ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาศกนคร เขต 3*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 (2545) ฉบับที่ 3 (2553) และฉบับที่ 4 (2562)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ครุสภาลาดพร้าว.
- กุลิสรา จิตรชญาวนิช. 2562. *การจัดการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กู่เกียรติ แดงสีดา (2563).*แนวทางการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1*.วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- จรัสศรี พัวจินดาเนตร. (2560) . *หลักกิจกรรมพื้นฐานการงานอาชีพสำหรับครู*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิระพล พุกกัน. (2559). *ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน ในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนที่ 35 สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- จิราพร เกียรติดินฉม. (2564). *การออกแบบแหล่งเรียนรู้เคลื่อนที่สำหรับเด็กด้อยโอกาส ในสามจังหวัดชายแดนใต้*. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*. 6 (3), 46-59.

- จิราภรณ์ ขยัน. (2558). การศึกษาบทบาทการนำแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2553). คู่มือฝึกอบรมครูแนะแนว. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชลวาล วงษ์ประเสริฐ. (2557). การจัดการความรู้ในองค์กรธุรกิจ. กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- ญาณิศา ดวงสีทอง. (2561). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนหนองไสพรเจริญวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ณิรดา เวชญาลักษณ์. 2561. หลักการจัดการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดวงพร ปวงมาลา. (2557). การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนของครูในสถานศึกษาของศูนย์เครือข่ายสถานศึกษาอำเภอเนิน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2. การศึกษาอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเนชั่น.
- ดานียา มาแจ และซิมซู สาอู. (2566). การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียนสำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี. วารสารอันนุร. 13(2), 15-30.
- ดิเรก พรสีมา. (2559, 14 พฤศจิกายน). ครูไทย 4.0. หนังสือพิมพ์มติชน.
- นภาพัลย์ ภัทรธิดกุล และ ซิมซู สาอู (2564). การพัฒนาชุดฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะการรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศและดิจิทัล แบบบูรณาการอิสลามเพื่อป้องกันการรังแกในโลกไซเบอร์สำหรับครูมัธยมศึกษาในจังหวัดปัตตานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- นิรัชรา ลิลละฮ์กุล และปัทมา สุพรรณกุล (2561). วิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ กับพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพตามหลัก 6 อ. วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้. 5,(2), 302-312.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

- ประจวบ ทองศรี และ สัญชัย นงรัตน์. (2564). แนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเรือกอและในจังหวัดชายแดนใต้. *Journal of Social Sciences and Humanities Research in Asia*. 28 (2), 35-52.
- ประจวบ หนูเลี้ยง. (2558). การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของจังหวัดพัทลุง. *วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 28 (2), 232 - 253.
- ประยูร เครื่องกัณฑ์. (2563). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนชุมชนบ้านเจียด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานีเขต 2. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น*, 17, (2), 74-85.
- ปริญญา จันทะคาม และ ธัชชัย จิตรนันท์. (2562). แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*. 14(1), 98-108.
- ปิยะ ศักดิ์เจริญ. (2558). ทฤษฎีการเรียนรู้ผู้ใหญ่และแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง : กระบวนการเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต. *วารสารพยาบาลทหารบก*. 16 (1), 8-13.
- พิมพ์พิชมณูช สุภายอง. (2563). การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของผู้ปกครอง นักเรียนโรงเรียนบ้านกลาง ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- พิมพ์พิมล คงจินดา. (2560). สภาพและปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพตะวันออก. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- ฟาฎิล กือแน. (2560). การพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา สำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- รอชี นุ้ยโหน. (2562). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหน่วยบูรณาการอิสลามของผู้เรียนระดับปฐมวัย กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมอนนวิทยา จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

- รัตติกร ภิมย์โคร่ง. (2563). *ลีลาการเรียนรู้และการใช้แหล่งเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.*
- ลัดดาวัลย์ สะอึ้งทอง. (2564). *แนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1. วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 7 (2), 73-86*
- วัชรพล วิบูลยศรีน. (2561). *วิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- วัชริศ เจริญกุล. (2563). *แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนบ้านยางสูง. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.*
- วัฒน์ ลาพิงค์. (2562). *การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชา โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยาประสาท). การศึกษาอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.*
- วุฒินันท์ นามนาค. (2559). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.*
- ศิริญาญ์ เลียบคง. (2560). *การบริหารแหล่งเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. สารนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัย หาดใหญ่.*
- สายสุดา เตียเจริญ ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม มาเรียม นิลพันธุ์ และนพดล เจนอักษร. (2565). *การสร้างระบบ กลไก รูปแบบเครือข่ายการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่การศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 5 (1), 1-20.*
- สาวิตรี บุญยพันธ์. (2563). *แนวทางการบริหารการจัดการแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เขตอำเภอตรอน จังหวัดอุดรดิษฐ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิษฐ์เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิษฐ์.*

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542*. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ 20 ปี พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สุจิราภรณ์ บำรุงราษฎร์. (2561). *การพัฒนาแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้โดยความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุทธิพงษ์ บุญผดุง. (2558). *การพัฒนาทักษะการสืบค้นข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาโดยใช้รูปแบบการจูงใจ ARCS*. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*. 7 (13), 10-20.
- สุธี ปิงสุทธิวงศ์. (2558). *การประเมินผลการพัฒนาบุคลากรด้วย Kirk-Patrick Model*. สืบค้นจาก <https://www.ftpi.or.th/2015/1812?fbclid=IwAR3oPupurMnHJssHjGqCVvLw1dhaudBVKw1ZfmKkiKHsPEw-gtDTA6eF6l4>
- สุมาลี สังข์ศรี. (2558). *การพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต*. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- หัตสนัย เจนจบ. (2563). *รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- อมรภาค ปิ่นกำลัง. (2562). *การบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนเรียนรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อับดุลคอเล็ด เจะแต. (2557). *กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ชุมชนบ้านเกาะสวาด ตำบลไพรวัน อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. คณะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง: กรุงเทพมหานคร.

ภาษาอังกฤษ

Abdur-Rafiu, J., Ajidagba, U.A., & Aliyu, Y. (2022). Enhancing professionalism in teaching Islamic studies through employment of adequate instructional resources. London : Routledge.

Alkhatat, R.U., Arshad, M.R.H.M., Alobaydi, E.K., & Mohamed, H.H. (2014). Teaching and Learning Ways Used by Prophet Mohammad P.B.U.H and Their Possible Implementation in Modern Learning Technologies. Paper presented at the 2nd International Conference on Islamic Applications in Computer Science And Technology, 12-13 Oct 2014, Amman, Jordan. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/291697735_Teaching_and_Learning_Ways_Used_by_Prophet_Mohammad_PBUH_and_Their_Possible_Implementation_in_Modern_Learning_Technologies

Allen, W.C. (2006). overview and evolution of the ADDIE training system. *Advances in Developing Human Resources*, 8(4):430-441. DOI:10.1177/1523422306292942

Arbi, A. (2018). improving quality of Islamic education through community-based education: principal engagement. *Jurnal Pendidikan Islam*, 4(1):39

Aree, S. & Rahman, S.M.A. (2016). Integrated Islamic Education in Southern Thailand and Northern Malaysia: Reforms and Challenges. *Journal of Human Rights and Peace Studies*, 2(2), 75-106.

Arsyad, J. & Ritonga, M. (2022). The implementation's concept of multicultural education In Islamic Education. *International Journal Of Humanities Education and Social Sciences* , 2(3), 958 –967.

- Assalihee, M. & Boonsuk, Y. (2020). Teaching management strategies on 21st century Islamic education for southernmost Thai private Islamic schools. *Anatolian Journal of Education*, 8(1),13-28.
- Eviyana, Diana, N., Kholid, I., & Masykur, R. (2020). Participatory management in improving the quality of Madrasah. *Edukasi Islami: Jurnal Pendidikan Islam*, 9(02), 637-650. DOI: 10.30868/ei.v9i02.1285
- Hasanah, N.Z. & Istiqomah. (2023). Management of Islamic education learning in TPA activities at the Nurul Iman Pakem Mosque. *Ta'dib : Jurnal Pendidikan Islam*, 12(1), 113-122.
- Maisyaroh, Mustiningsih, & Kusumaningrum, D.E. (2016). Management of community participation at Pesantren-based junior high school. *Journal of Basic and Applied Scientific Research*, 6(3)15-19.
- McGriff, Steven J. (2000). Instructional System Design (ISD): Using the ADDIE Model. *Instructional Design Models*. 226(14): 1-2.
- Uyuni, B. & Adnan, M. (2020). The challenge of Islamic education in the 21st century. *Jurnal Sosial & Budaya Syar-i FSH UIN Syarif Hidayatullah Jakarta*, 7(12), 1079-1098. DOI: 10.15408/sjsbs.v7i12.18291
- Wae-u-seng, N., Ha, R., & Kuakul, Y. (2020). The EDFR approach to developing guidelines for Islamic education provision in public schools in southern provinces of Thailand. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 4, 501–506.
https://doi.org/10.34044/j.kjss.2020.41.3.07_2542-3151
- Zamroni. (2019). Innovation of learning management in Madrasah level Zamroni State Islamic Institute of Samarinda, Indonesia, *Dinamika Ilmu*, 19(2), 337-349.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือและหนังสือขอความอนุเคราะห์

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

1) ดร.นียอ บาสา

ตำแหน่ง

ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ

สถานที่ทำงาน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 3

2) ผศ.ดร.อิสมาแอล ราโอบ

ตำแหน่ง

ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและบริการวิชาการ

สถานที่ทำงาน

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยณรงค์ จารุพงศ์พัฒนา

ตำแหน่ง

หัวหน้าสาขาสังคมศึกษา

สถานที่ทำงาน

สาขาวิชาสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรการสอนและการเรียนรู้

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ที่ อว 68205/ว1087

คณะวิทยาการอิสลาม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
181 ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลรูสะมิแล
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

13 กรกฎาคม 2566

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

เรียน ตามรายชื่อที่แนบ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน 2 ชุด

ด้วยนางสาววราภรณ์ ยาชะรัต รหัสนักศึกษา 6520420114 นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมแบบมีส่วนร่วมสำหรับครู สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี” โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ซ่มซู สาอุ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการนี้ คณะวิทยาการอิสลาม ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา พร้อมทั้งข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางการปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำการวิจัยต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มูหัมมัดรอฟลี แวหะมะ)

คณบดีคณะวิทยาการอิสลาม

งานบัณฑิตศึกษา สำนักงานบริหารคณะ

โทรศัพท์ ๐ ๗๖๖๖ ๖๖๖๕; ๐ ๗๖๖๖ ๖๖๖๕ ต่อ ๒๒๖๕ มือถือ 098 0141270

โทรสาร ๐ ๗๖๖๕ ๘๗๒๖

Email: wannisaa.h@psu.ac.th, waraporn.zulfa@gmail.com

ข้อความเดียวกันเรียน

1. ดร.นิยอ บายา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจักษ์ศิลปาคม เขต 3
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิสมาแอล ราโอบ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยณรงค์ จารุพงศ์พัฒนะ สาขาวิชาสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรการสอนและการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ภาคผนวก ข
เครื่องมือในการวิจัย

กิจกรรมเสริมสร้างกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES)
เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู
สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

จัดทำโดย

วราภรณ์ ยาชะรัต
WARAPORN YACHARAD
รหัสนักศึกษา 6520420114

คำนำ

กิจกรรมเสริมสร้างกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ได้จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี และกลุ่มเป้าหมายจากเขตเทศบาลอำเภอสายบุรี ได้แก่ ผู้นำชุมชน และผู้นำศาสนา ได้ใช้เป็นเอกสารสำหรับการจัดกระบวนการที่พัฒนาด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ซึ่งประกอบด้วย 6 กระบวนการ คือ ร่วมคิด ร่วมออกแบบ ร่วมพัฒนา ร่วมนำไปใช้ ร่วมประเมินผล และร่วมขยายผล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู โดยผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีและแนวคิดการออกแบบ ทักษะกระบวนการ กิจกรรมการเรียนการสอน แนวคิดเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ของนักศึกษา ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการร่วมกันแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่อำเภอสายบุรี แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และศึกษา ตำรา เอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม และทักษะการจัดทำแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม จากนั้นได้ประมวลสังเคราะห์เป็นชุดกระบวนการแบบมีส่วนร่วมด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ผ่าน “ชมรมสยิด -ชิมอาหาร -สานภูมิปัญญา - สร้างสังคมวัฒนธรรม - ตามวิถีมุสลิม เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ในการพัฒนาแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมบูรณาการหน่วยการเรียนรู้ของรายวิชาพื้นฐาน สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี บูรณาการกับแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม ซึ่งรูปแบบการเรียนรู้ที่น่าสนใจสำหรับครู สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี เพราะจะช่วยให้ครูผู้สอน ผู้นำชุมชน และผู้นำศาสนา มีความรู้ ความเข้าใจ และเกิดทักษะกระบวนการใช้แผนการจัดจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมได้อย่างเหมาะสม

ผู้วิจัยหวังว่ากิจกรรมเสริมสร้างกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) ชุดนี้จะมีประโยชน์ และจะช่วยให้ครูผู้สอน มีความเข้าใจในเนื้อหาสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการได้ หากมีข้อบกพร่องของกระบวนการชุดนี้ ผู้วิจัยต้องขอ อภัยมา ณ ที่นี้และน้อมรับการแก้ไขด้วยความขอบคุณอย่างยิ่ง

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
หลักการและเหตุผล	113
จุดประสงค์ของกิจกรรมเรียนรู้	115
เนื้อหาสาระของกิจกรรมเรียนรู้	115
ตารางกิจกรรม	115
รูปแบบการจัดกิจกรรม	116
สื่อประกอบการจัดกิจกรรม	117
การวัดและประเมินผลการจัดกิจกรรม	117
แผนกระบวนการ ที่ 1	118
แผนกระบวนการ ที่ 2	119
แผนกระบวนการ ที่ 3	120
แผนกระบวนการ ที่ 4	121
แผนกระบวนการ ที่ 5	122
แผนกระบวนการ ที่ 6	123

หลักการและเหตุผล

มุสลิมในอำเภอสายบุรี มีการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาอิสลาม ซึ่งมีวิถีเรียบง่าย สงบสุข และสันติ เริ่มตั้งแต่วิถีชีวิตความเป็นอยู่ พิธีกรรมตั้งแต่เกิดจนถึงเสียชีวิต และเอกลักษณ์ของอาหารพื้นบ้านของมุสลิมในจังหวัดชายแดนใต้ ทำให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชาวมุสลิมมากขึ้น เป็นการถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญา และประสบการณ์ ให้กับผู้เรียน ในมิติด้านวัฒนธรรม เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และช่วยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งยังส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพเสริม มุ่งหวังให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าในวัฒนธรรมของท้องถิ่น เพื่อร่วมกันอนุรักษ์และสืบสานให้คงอยู่กับชุมชน รวมทั้งสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ในอัลกุรอาน ความว่า

“และโดยแน่นอน เราได้ให้ เกียรติแก่ลูกหลานของอาดัม และเราได้บรรเทาพวกเขาทั้งทางบกและทางทะเล และได้ให้ ปัจจัยยังชีพที่ดีทั้งหลายแก่พวกเขา และเราได้ ให้พวกเขาดีเด่นอย่างมีเกียรติเหนือกว่าผู้ที่เรา ได้ให้บังเกิดมาเป็นส่วนใหญ่” (ซูเราะฮ์อัลอิสร-รอฮ์ อายะฮ์ที่ 70)

ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี มีบทบาทในการพัฒนาส่งเสริม สนับสนุนให้ครูผู้สอน จัดกิจกรรมการศึกษาในการใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและสามารถฝึกปฏิบัติในการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานร่วมกับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อเป็นการดำเนินการตามนโยบายและจุดเน้นของสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ที่ตอบสนองปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายของความเป็นพหุวัฒนธรรมของพื้นที่ การให้โอกาสทางการศึกษาให้ประชาชนได้รับโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง และเท่าเทียม เป็นคนดีมีคุณภาพและสามารถทำงานกับชุมชนได้อย่างมีความสุข

การจัดการแหล่งการเรียนรู้และแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้มีความสำคัญในการจัดการเรียนรู้ เพราะเป็นแหล่งให้ความรู้ หรือการศึกษาเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ อันเป็นรากฐานของชุมชน สังคม และประเทศชาติ ซึ่งสรุปได้ว่า แหล่งการเรียนรู้เป็นสิ่งที่ผู้เรียนและประชาชนในชุมชนทุกเพศทุกวัย สามารถศึกษาเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส ที่เรียกว่าการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้เรียนสามารถได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง โดยเลือกศึกษาจากแหล่งวิทยาการชุมชนต่างๆ ตามที่สถานศึกษากำหนดหรือความสนใจของผู้เรียนเอง ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ เพื่อให้เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ช่วยให้การจัดการศึกษามีคุณภาพ รวมทั้งการตอบสนองการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาหรือ

หลักสูตรท้องถิ่นได้ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา เป็นแหล่งให้บริการการเรียนรู้ทั้งในแง่ของสถานที่และวิทยากรให้ความรู้ในแง่ของแหล่งวิทยาการชุมชนที่เป็นผู้รู้หรือผู้ทรงภูมิปัญญาเป็นการเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ช่วยให้คนในชุมชน มีความกระตือรือร้นสนใจใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นทรัพยากรทางการศึกษาและเป็นทุนของชุมชนที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อ การศึกษาและการพัฒนาของชุมชนอย่างคุ้มค่าและมีประโยชน์โดยตรงต่อชุมชน เป็นรากฐานสำคัญในการสร้างพลังการพึ่งพาตนเองและความเข้มแข็งของชุมชน เป็นแหล่งเชื่อมโยงความเข้าใจและความร่วมมือของคนในชุมชน และระหว่างชุมชนในแง่ของการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนอย่างกว้างขวางอย่างต่อเนื่อง ส่วนงานวิจัยเรื่องการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ที่ผ่านมานั้น ยังมีอยู่จำกัดและไม่แพร่หลาย เช่น งานของประจวบ ทองศรี และสัณชัย นงรัตน์ (2564) ได้กล่าวถึงแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเรือกอและในจังหวัดชายแดนใต้ ประกอบด้วย การถ่ายทอดภูมิปัญญาเรือกอและให้ลูกหลานและเยาวชนคนรุ่นใหม่ การส่งเสริมกิจกรรมร่วมกันเพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเรือกอและการส่งเสริมสนับสนุนภูมิปัญญาเรือกอและจากชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ และการรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาเรือกอและเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรือกอและซึ่งพบว่าแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนได้รับทักษะและประสบการณ์ตรงจากการทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม สำหรับอำเภอสาวยบุรีนั้น ยังไม่มีผู้ทำวิจัยในเรื่องนี้ โดยเฉพาะการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน

จากปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการพัฒนาแผนกิจกรรมกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมแบบมีส่วนร่วมสำหรับครู สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสาวยบุรีจังหวัดปัตตานี เพราะชุดกิจกรรมจะช่วยทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมโดยใช้ความสามารถตามความต้องการของตน ได้ฝึกทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ดีที่สุด ส่งเสริมความรับผิดชอบ ทำให้มีความกระตือรือร้นที่จะศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เกิดการเรียนรู้และปฏิบัติจริงและเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการนำชุดกิจกรรมแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมแบบมีส่วนร่วม สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสาวยบุรี จังหวัดปัตตานี ไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลแก่ครูกับตัวผู้เรียนมากที่สุด รวมทั้งการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน นำไปสู่การเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษาของกรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสาวยบุรี จังหวัดปัตตานี ให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของกิจกรรมการเรียนรู้

เพื่อพัฒนาแผนกิจกรรมกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมแบบมีส่วนร่วมสำหรับครู สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

3. เนื้อหาสาระของกิจกรรมการเรียนรู้

แผนกิจกรรมกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมแบบมีส่วนร่วมสำหรับครู สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี มีองค์ประกอบ ดังนี้

1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับ การวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้
2. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับ แหล่งเรียนรู้ในพื้นที่อำเภอสายบุรี
3. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับ ทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
4. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับ เทคนิคการนำไปใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
5. การวิเคราะห์การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการกับแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม
6. กระบวนการพัฒนากิจกรรม
 - 1) จุดหมายของกิจกรรม
 - 2) การสร้างหน่วยการเรียนรู้บูรณาการกับแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม
 - 3) การกำหนดสาระ/หน่วยบูรณาการกับแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม
 - 4) การออกแบบแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบบูรณาการกับแหล่งเรียนรู้
 - 5) ผลความสำเร็จของการพัฒนาหน่วยบูรณาการกับแหล่งเรียนรู้
7. การจัดกิจกรรมหน่วยบูรณาการกับแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม
8. การสรุปและรายงานผล
 - 1) การประเมินผลหน่วยบูรณาการกับแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม
 - 2) ตัวอย่างการทำแผนประสบการณ์เรียนรู้หน่วยบูรณาการกับแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม

5. ตารางการจัดกิจกรรม

กิจกรรมเสริมสร้างกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี กิจกรรมนี้ใช้เวลาในการเข้าร่วมฝึกอบรม จำนวน 6 ครั้ง รวมเป็นระยะเวลา 36 ชั่วโมง โดยมีรายละเอียดของตารางฝึกอบรม ดังนี้

ตาราง 1 แผนกิจกรรมกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES)

ครั้งที่	กิจกรรมเสริมสร้างกระบวนการแบบมีส่วนร่วม	เวลา
1	แผนกิจกรรมที่ 1 (Analyze ร่วมคิดวิเคราะห์) -กิจกรรม world café	6 ชั่วโมง
2	แผนกิจกรรมที่ 2 (Design ร่วมออกแบบ) -กิจกรรม เดินเมืองสายบุรี	6 ชั่วโมง
3	แผนกิจกรรมที่ 3 (Develop ร่วมพัฒนา) -กิจกรรม Coach teaching	6 ชั่วโมง
4	แผนกิจกรรมที่ 4 (Implement ร่วมนำไปใช้) -กิจกรรม Let's go	6 ชั่วโมง
5	แผนกิจกรรมที่ 5 (Evaluate ร่วมประเมินผล) -กิจกรรม Take lessons	6 ชั่วโมง
6	แผนกิจกรรมที่ 6 (Scale-up ร่วมวางแผนเพื่อขยายผล) -จัดเวทีนำเสนอ Learning Exchange	6 ชั่วโมง

6. รูปแบบกิจกรรม

ใช้รูปแบบกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) คือ

1. แผนกิจกรรม Analyze ใช้กิจกรรม World Cafe แบ่งกลุ่ม เป็นครูผู้สอน ร่วมกันวิเคราะห์ ปัญหาที่ตนเองพบเจอ ในประเด็นที่ศึกษา จัดกิจกรรมโดยการวิเคราะห์ปัญหาโดยใช้กลุ่มเป้าหมายร่วมกัน คือ 1. ผู้เรียน 2. กระบวนการสอน 3. เนื้อหาการสอน และ 4. การมีส่วนร่วมกับแหล่งเรียนรู้

2. แผนกิจกรรม Design เป็นการใช้กิจกรรมการเดินเมืองสายบุรี โดยมีวิธีการลงพื้นที่ศึกษา แหล่งเรียนรู้ในอำเภอสายบุรี และร่วมกันออกแบบกิจกรรมการจัดการแหล่งเรียนรู้เพื่อออกแบบกิจกรรม จากกิจกรรม Analyze

3. แผนกิจกรรม Develop ใช้กิจกรรม Coach teaching เป็นกระบวนการพัฒนาแผนการจัดการ เรียนรู้ โดยมีขั้นตอนดังนี้ คือ 1. ผู้วิจัยนำเสนอแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบ SDL 2. นำเสนอตัวอย่าง แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3. ให้ครูผู้สอนร่วมออกแบบ โดยใช้ข้อค้นพบจากกิจกรรม Design เลือกจากแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่ตนเองรับผิดชอบ โดยมีเนื้อหา คือ ชื่อสาระ ชื่อแหล่งเรียนรู้ วัตถุประสงค์ สื่อการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดการประเมินผล จากนั้นให้ ร่วมกันนำเสนอ เพื่อวิพากษ์และให้ข้อเสนอแนะ โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้จัดบันทึก และรวบรวมข้อมูล

4. แผนกิจกรรม Implement ใช้กิจกรรม Let's go ตามขั้นตอน ดังนี้

1. ให้ครูผู้สอนนำแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการวิชากับแหล่งเรียนรู้ (ร่าง) ไปทดลองใช้ จากการ Develop ในรายวิชาที่ตนเองรับผิดชอบกับผู้เรียน
2. ครูร่วมกันเสนอเพื่อวิพากษ์ผลการใช้แผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการแหล่งเรียนรู้และให้ข้อเสนอแนะ โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้จัดบันทึก สังเกตการณ์ และรวบรวมข้อมูล

5. แผนกิจกรรม Evaluate โดยใช้กิจกรรมถอดบทเรียนของครูผู้สอน ให้สะท้อนผลการใช้แผนฯ มาพัฒนาเพื่อพัฒนาและปรับปรุง โดยใช้ข้อมูลสะท้อนกลับ

6. แผนกิจกรรม Scale-up โดยจัดเวทีนำเสนอต่อผู้บริหารต่อแนวทางการขยายผลกลไกการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วมที่พัฒนาไปใช้ในสถานศึกษาร่วมกับชุมชน จัดเวทีนำเสนอเพื่อนำมาเป็นผลการใช้ชุดกิจกรรมจากแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการกับแหล่งเรียนรู้ร่วมกันเพื่อขยายผลสู่การนำไปใช้ในสถานศึกษาต่อไป

6. สื่อประกอบการจัดกิจกรรม

1. ใบความรู้
2. Power Point
3. วิดีทัศน์
4. สื่อ Youtube

7. การวัดและประเมินผลการจัดกิจกรรม

1. แบบสัมภาษณ์กลุ่ม
2. แบบประเมินความพึงพอใจ
3. แบบประเมินแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีสถิติม
4. แบบประเมินทักษะของครู

แผนกระบวนการ ที่ 1 (Analyze ร่วมคิดวิเคราะห์)

ชื่อกิจกรรม : World Cafe

จุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้วิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ สำหรับครู

ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม

6 ชั่วโมง

เนื้อหาสาระ

เรื่อง วิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้

สื่อประกอบการจัดกิจกรรม

1. ใบความรู้ที่ 1 วิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้
2. Power Point ตอนที่ 1 นำเสนอเนื้อหาเดียวกันกับใบความรู้ที่ 1

ขั้นตอนดำเนินการจัดกิจกรรม

1. ผู้วิจัยชี้แจงจุดประสงค์การเรียนรู้ของแผนการกระบวนการตามวัตถุประสงค์
2. ร่วมกันศึกษาและร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาที่เจอในการเรียนการสอนร่วมกัน
2. ร่วมกันวิเคราะห์หลักสูตรเนื้อหารายวิชา
3. แบ่งกลุ่มให้วิเคราะห์ปัญหาที่ตนเองพบเจอการเรียนการสอน
4. หาแนวทางการแก้ปัญหาาร่วมกัน

การวัดและประเมินผล

แบบสัมภาษณ์กลุ่มแบบปลายเปิด (ปัญหาและแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้)

แผนกระบวนการที่ 2 (Design ร่วมออกแบบ)

ชื่อกิจกรรม : เดินเมืองสายบุรี

จุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ลงพื้นที่เพื่อออกแบบกิจกรรมการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมแบบมีส่วนร่วมสำหรับครู สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม

6 ชั่วโมง

เนื้อหาสาระ

เรื่อง แหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมในพื้นที่อำเภอสายบุรี

สื่อประกอบการจัดกิจกรรม

1. ใบความรู้ที่ 2 แหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม
2. Power Point นำเสนอเนื้อหาเดียวกันกับใบความรู้ที่ 2

ขั้นตอนดำเนินการจัดกิจกรรม

1. ผู้วิจัยแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้แก่ผู้เข้าร่วมกระบวนการ
2. ร่วมกันสำรวจแหล่งเรียนรู้และลงพื้นที่ผ่านกิจกรรมเดินเมืองสายบุรี
3. แบ่งกลุ่มเป็นทีม ในการรวบรวมข้อมูลแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมในพื้นที่อำเภอสายบุรี
4. ร่วมกันสรุปแหล่งเรียนรู้และออกแบบกิจกรรมการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมแบบมีส่วนร่วม
5. ร่วมกันนำเสนอเป็นกลุ่มการออกแบบแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมและร่วมกันวิพากษ์

การวัดและประเมินผล

แบบสัมภาษณ์กลุ่ม (ปัญหาและแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้)

แผนกระบวนการที่ 3 (Develop ร่วมพัฒนา)

ชื่อกิจกรรม : Coach teaching

จุดประสงค์การเรียนรู้

เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีทักษะกระบวนการพัฒนาแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้แบบบูรณาการ

ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม

6 ชั่วโมง

เนื้อหาสาระ

เรื่อง ทักษะการเขียนแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม

สื่อประกอบการจัดกิจกรรม

1. ใบความรู้ที่ 3 ทักษะการเขียนแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม
2. Power Point นำเสนอเนื้อหาเดียวกันกับใบความรู้ที่ 3

ขั้นตอนดำเนินการจัดกิจกรรม

1. ผู้วิจัยนำเสนอแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง (SDL)
2. กิจกรรมนำเสนอตัวอย่างการเขียนแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม
3. ให้ครูผู้สอนร่วมกันออกแบบ โดยใช้ข้อค้นพบจากกิจกรรม Design เลือกจากแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่ตนเองรับผิดชอบ โดยมีเนื้อหา คือ ชื่อสาระ ชื่อแหล่งเรียนรู้ วัตถุประสงค์ สื่อการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดการประเมินผล
4. ร่วมกันนำเสนอแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ เพื่อวิพากษ์และให้ข้อเสนอแนะ โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้จัดบันทึก และรวบรวมข้อมูล

การวัดและประเมินผล

แบบประเมินแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม

แผนกระบวนการ ที่ 4 (Implement ร่วมนำไปใช้)

ชื่อกิจกรรม : Let's go

จุดประสงค์การเรียนรู้

เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมนำแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมที่ออกแบบและพัฒนา (ร่าง) ไปใช้ในชั้นเรียน

ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม

6 ชั่วโมง

เนื้อหาสาระ

เรื่อง เทคนิคการนำแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมไปใช้ให้มีประสิทธิภาพ

สื่อประกอบการจัดกิจกรรม

1. ใบความรู้ที่ 4 เทคนิคการนำแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมไปใช้ให้มีประสิทธิภาพ
2. Power Point นำเสนอเนื้อหาเดียวกันกับใบความรู้ที่ 4

ขั้นตอนดำเนินการจัดกิจกรรม

1. ให้ครูผู้สอนนำแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้ (ร่าง) ไปใช้สอนจากการ Develop ในรายวิชาที่ตนเองรับผิดชอบกับผู้เรียน
2. ครูร่วมกันเสนอผลการใช้แผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการรายวิชากับแหล่งเรียนรู้ (ร่าง) เพื่อวิพากษ์ผลการใช้แผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการแหล่งเรียนรู้และให้ข้อเสนอแนะ โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้จัดบันทึกสังเกตการณ์ และรวบรวมข้อมูล

การวัดและประเมินผล

1. บันทึกหลังการสอน
2. แบบประเมินแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม

แผนกิจกรรมที่ 5 (Evaluate ร่วมประเมินผล)

ชื่อกิจกรรม : Take lessons

จุดประสงค์การเรียนรู้

เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมนำเสนอผลการสะท้อนกลับ การนำแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้ที่พัฒนา เพื่อพัฒนาและปรับปรุง

ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม

6 ชั่วโมง

เนื้อหาสาระ

เรื่อง การถอดบทเรียน (Lesson Learned)

สื่อประกอบการจัดกิจกรรม

1. ใบความรู้ที่ 5 การสะท้อนการเรียนรู้ (Reflection)
2. Power Point นำเสนอเนื้อหาเดียวกันกับใบความรู้ที่ 5

ขั้นตอนดำเนินการจัดกิจกรรม

1. ครูร่วมกันถอดบทเรียน หัวข้อ การสะท้อนผลการนำแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้ที่พัฒนาไปใช้ เพื่อพัฒนาและปรับปรุง รายบุคคล โดยใช้ข้อมูลสะท้อนกลับ
2. ผู้วิจัยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทำแบบประเมินความพึงพอใจของครูต่อกระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู
3. ผู้วิจัยเป็นผู้จัดบันทึก สังเกตการณ์ และรวบรวมข้อมูล

การวัดและประเมินผล

1. แบบประเมินทักษะของครูต่อกระบวนการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งเรียนรู้
2. แบบประเมินความพึงพอใจของครูต่อกระบวนการแบบมีส่วนร่วม

แผนกิจกรรมที่ 6 (Scale-up ร่วมวางแผนเพื่อขยายผล)

ชื่อกิจกรรม : จัดเวทีนำเสนอ Learning Exchange

จุดประสงค์การเรียนรู้

เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้นำเสนอกลไกการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู ไปขยายผลสู่สถานศึกษา

ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม

6 ชั่วโมง

เนื้อหาสาระ

เรื่อง แนวทางการขยายผลสู่การนำไปใช้ในสถานศึกษา

สื่อประกอบการจัดกิจกรรม

1. ใบความรู้ที่ 6 แนวทางการขยายผลสู่การนำไปใช้ในสถานศึกษาร่วมกับชุมชน
2. Power Point นำเสนอเนื้อหาเดียวกันกับใบความรู้ที่ 6

ขั้นตอนดำเนินการจัดกิจกรรม

1. ผู้วิจัยเปิดสัมมนาจากประเด็นศึกษาและจัดเวทีนำเสนอร่วมกันของครู ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ร่วมกับผู้บริหารสถานศึกษา ในหัวข้อ “กลไกการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วมไปขยายผลสู่สถานศึกษา เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมร่วมกัน
2. ผู้วิจัยเป็นผู้จัดบันทึก สังเกตการณ์ และรวบรวมข้อมูล

การวัดและประเมินผล

แบบสัมภาษณ์กลุ่ม (กลไกการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครูไปขยายผลสู่สถานศึกษา)

แบบสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview)

เรื่อง การจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมโดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมสำหรับครู
สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

ผู้วิจัย นางสาววารภรณ์ ยาชะรัต นักศึกษา ปริญญาโท

หลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม
คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ตำแหน่ง

ประสบการณ์ในการทำงานปี สถานที่/หน่วยงาน..... จังหวัด.....

ระดับการศึกษา.....

สัมภาษณ์เมื่อวันที่ เดือน..... พ.ศ.

สถานที่สัมภาษณ์ เริ่มสัมภาษณ์เวลา

ผู้สัมภาษณ์ นางสาววารภรณ์ ยาชะรัต

เกริ่นนำ

ในงานวิจัยเรื่องการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมโดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมสำหรับครู
สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยได้ ทำการศึกษาเอกสาร ข้อมูล และ
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้กรอบแนวคิดการวิจัย ในฐานะที่ท่านมีประสบการณ์ มีความเชี่ยวชาญใน
การจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนเป็นอย่างดี ท่านได้พบเจอปัญหา/อุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนเพื่อ
การจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม มีอะไรบ้าง ท่านมีแนวทางหรือวิธีการในการแก้ปัญหาอย่างไรเพื่อการ
จัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู และนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาวิจัย ข้าพเจ้าจึงเรียนมาเพื่อ
ขออนุญาตสัมภาษณ์ดังรายการต่อไปนี้

ประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

1. ท่านคิดว่า ปัญหาการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู มีอะไรบ้าง ตามประเด็นศึกษา ดังนี้

1.1 ผู้เรียน

.....

.....

.....

.....

1.2 กระบวนการสอน

.....

.....

.....

.....

1.3 เนื้อหาการสอน

.....

.....

.....

.....

1.4 การมีส่วนร่วมแหล่งเรียนรู้

.....

.....

.....

.....

2. ท่านมีแนวทางหรือวิธีการจัดการแหล่งเรียนรู้ให้เกิดผลต่อผู้เรียน ได้อย่างไร
ตามประเด็นศึกษา ดังนี้

1.5 ผู้เรียน

.....
.....

1.6 กระบวนการสอน

.....
.....

1.7 เนื้อหาการสอน

.....
.....

1.8 การมีส่วนร่วมกับแหล่งเรียนรู้

.....
.....

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....
.....
.....
.....

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้เป็นอย่างสูง

แบบสอบถามความพึงพอใจของครูต่อกระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้

วิถีสถิติม สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

คำอธิบาย แบบสอบถามฉบับนี้มีทั้งหมด 3 ตอน ขอให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบให้ครบทั้ง 3 ตอน เพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเพื่อเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ต่อไป

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไป

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าข้อความ

1. เพศ

หญิง ชาย

2. อายุ

ต่ำกว่า 20 ปี 20-30 ปี 31-40 ปี 41-50 ปี 51 ปีขึ้นไป

3. การศึกษา

ปริญญาตรี ปริญญาโท สูงกว่าปริญญาโท

4. เคยผ่านการฝึกอบรมด้านแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีสถิติม

เคย ไม่เคย

ตอนที่ 2 ระดับความพึงพอใจ / ความรู้ความเข้าใจ / การนำไปใช้ต่อการเข้าร่วมการฝึกอบรม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความพึงพอใจของท่านเพียงระดับเดียว

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความพึงพอใจ				
	5 มากที่สุด	4 มาก	3 ปานกลาง	2 น้อย	1 น้อยที่สุด
ด้านเนื้อหา					
1. มีความสอดคล้องระหว่าง วัตถุประสงค์กับเนื้อหากิจกรรม					
2. เนื้อหากิจกรรมมีความสอดคล้องกับ การวัดและประเมินผล					
3. ลำดับเนื้อหา มีความเหมาะสม					
ด้านความรู้ความเข้าใจของกิจกรรม					
4. สามารถอธิบายรายละเอียดของ กิจกรรมได้					
5. มีทักษะกระบวนการกิจกรรมเชิง สร้างสรรค์					

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความพึงพอใจ				
	5 มากที่สุด	4 มาก	3 ปานกลาง	2 น้อย	1 น้อยที่สุด
6. บูรณาการแหล่งเรียนรู้สู่กระบวนการจัดการเรียนการสอน					
ด้านการมีส่วนร่วม					
7. ร่วมคิดวิเคราะห์และนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหา					
8. ร่วมออกแบบและพัฒนา					
9. ร่วมประเมินผล					
ด้านการนำความรู้ไปใช้					
10. สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้					
11. สามารถนำความรู้ไปถ่ายทอดแก่ผู้อื่นได้					
12. ภาพรวมการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์					

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้
วิถีมุสลิมสำหรับครู

.....

.....

.....

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้เป็นอย่างสูง

แบบสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview)

เรื่อง การจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมโดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมสำหรับครู

สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

ผู้วิจัย นางสาววราภรณ์ ยาชะรัต

นักศึกษา ปริญญาโท

หลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชา การบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม

คณะวิทยาการอิสลาม

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ตำแหน่ง

ประสบการณ์ในการทำงาน ปี สถานที่/หน่วยงาน..... จังหวัด.....

ระดับการศึกษา.....

สัมภาษณ์เมื่อวันที่ เดือน..... พ.ศ.

สถานที่สัมภาษณ์ เริ่มสัมภาษณ์เวลา

ผู้สัมภาษณ์ นางสาววราภรณ์ ยาชะรัต

เกริ่นนำ

ในงานวิจัยเรื่องการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมโดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมสำหรับครู สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยได้ ทำการศึกษาเอกสาร ข้อมูล และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้กรอบแนวคิดการวิจัย ในฐานะที่ท่านมีประสบการณ์ มีความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนรู้แหล่งเรียนรู้เป็นอย่างดี เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยด้านกลไกการการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู ไปขยายผลสู่สถานศึกษา เป็นการเปิดโอกาสให้ครูผู้สอน ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนาและผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้มีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือ ได้มีข้อเสนอแนะกลไกในการพัฒนา และนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาวิจัย ข้าพเจ้าจึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์ดังรายการต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

1. ท่านมีกระบวนการอย่างไรในการจัดการแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม

.....

.....

.....

2. ท่านมีแนวทางอย่างไร ในการนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีอิสลามไปขยายผลสู่สถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

.....

.....

.....

3.ท่านมีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้างในการจัดการแหล่งเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่ผ่านมา

.....

.....

.....

4.ท่านทำอย่างไรให้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีอิสลามเกิดขึ้นในชุมชนอย่างยั่งยืน

.....

.....

.....

5.ปัจจัยแห่งความสำเร็จต่อกระบวนการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีอิสลามของท่านเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้เป็นอย่างสูง

แบบประเมินคุณภาพ

กระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) เพื่อการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู

สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

คำชี้แจง ขอให้ท่านผู้เชี่ยวชาญโปรดพิจารณาความสอดคล้อง โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน ซึ่งมี 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง คุณภาพดีเยี่ยม

4 หมายถึง คุณภาพดีมาก

3 หมายถึง คุณภาพดี

2 หมายถึง คุณภาพพอใช้

1 หมายถึง คุณภาพปรับปรุง

ระดับการประเมิน	รายการประเมิน				
	5	4	3	2	1
1. กระบวนการสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้					
2. จุดประสงค์การเรียนรู้มีความชัดเจนครอบคลุมเนื้อหา					
3. กิจกรรมการเรียนรู้หลากหลายและสามารถปฏิบัติได้จริง					
4. มีการจัดการแหล่งเรียนรู้มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน					
5. มีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้					
6. สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความหลากหลาย					
7. ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและชัดเจน					
8. กิจกรรมการจัดประสบการณ์สอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหาสาระ					
9. ฝึกทักษะกระบวนการมีส่วนร่วม					
10. กิจกรรมการจัดการเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการคิดวิเคราะห์					
11. ร่วมออกแบบ พัฒนา นำไปใช้ และประเมินผล					
12. การนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้จริง					

ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ

.....

ระดับคุณภาพมีคะแนนเฉลี่ยดังนี้

4.21 – 5.00 = ดีเยี่ยม

3.41 – 4.20 = ดีมาก

2.61 – 3.40 = ดี

1.81 – 2.60 = พอใช้

1.00 – 1.80 = ปรับปรุง

ลงชื่อ ผู้ประเมิน

()

ตำแหน่ง

แบบประเมินทักษะกระบวนการแบบมีส่วนร่วม

ในการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู

ครูผู้สอน สาธารณศึกษา

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับการประเมิน

ระดับการประเมิน 5 หมายถึง ดีเยี่ยม

ระดับการประเมิน 4 หมายถึง ดีมาก

ระดับการประเมิน 3 หมายถึง ดี

ระดับการประเมิน 2 หมายถึง พอใช้

ระดับการประเมิน 1 หมายถึง ปรับปรุง

ทักษะการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. ทักษะการเขียนแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้					
1.1 มีความสอดคล้องของเนื้อหากับจุดประสงค์การเรียนรู้					
1.2 นำภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน					
1.3 รูปแบบของกิจกรรมมีความหลากหลาย					
1.4 สื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสม					
2. ทักษะกระบวนการจัดการเรียนรู้					
2.1 การเชื่อมโยงสาระวิชากับแหล่งเรียนรู้					
2.2 มีเทคนิคการเรียนรู้ที่หลากหลาย					
2.3 ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง					
3. ทักษะด้านความร่วมมือ					
3.1 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน					
3.2 การทำงานเป็นทีม					
3.3 มีการวางแผน วิเคราะห์ ออกแบบ พัฒนาร่วมกัน					

ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ

สรุป ผลการประเมินทักษะกระบวนการแบบมีส่วนร่วม

4.21 – 5.00	หมายถึง ดีมาก
3.41 – 4.20	หมายถึง ดี
2.61 – 3.40	หมายถึง ปานกลาง
1.81 – 2.60	หมายถึง น้อย
1.00 – 1.80	หมายถึง น้อยที่สุด

ลงชื่อ ผู้ประเมิน

(.....)

ตำแหน่ง

แบบประเมินแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิม สำหรับครู
ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี

ครูผู้สอนสาระการเรียนรู้ระดับ.....

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับระดับการประเมิน

ระดับการประเมิน 5 หมายถึง ดีเยี่ยม

ระดับการประเมิน 4 หมายถึง ดีมาก

ระดับการประเมิน 3 หมายถึง ดี

ระดับการประเมิน 2 หมายถึง พอใช้

ระดับการประเมิน 1 หมายถึง ปรับปรุง

ระดับการประเมิน	รายการประเมิน				
	5	4	3	2	1
1. หน่วยการเรียนรู้มีความสมบูรณ์เหมาะสมและมีรายละเอียดที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน					
2. แผนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้					
3. แผนการจัดการเรียนรู้มีการเชื่อมโยงสาระวิชาที่สอดคล้องกัน					
4. จุดประสงค์การเรียนรู้มีความชัดเจนครอบคลุมเนื้อหาสาระ					
5. กิจกรรมการเรียนรู้หลากหลายและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ					
6. นำภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน					
7. วัสดุอุปกรณ์ สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความหลากหลาย					
8. กิจกรรมการจัดประสบการณ์สอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหาสาระ					
9. กิจกรรมการจัดประสบการณ์เรียนรู้มีความหลากหลายและสามารถปฏิบัติได้จริง					
10. กิจกรรมการจัดการเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการคิดของผู้เรียน					
11. ผู้เรียนได้ใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ด้วยตนเอง					
12. มีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้					
รวม/เฉลี่ย สรุปผล					

ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ

.....

สรุป ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้	
4.21 – 5.00	หมายถึง ดีมาก
3.41 – 4.20	หมายถึง ดี
2.61 – 3.40	หมายถึง ปานกลาง
1.81 – 2.60	หมายถึง น้อย
1.00 – 1.80	หมายถึง น้อยที่สุด

ลงชื่อ ผู้ประเมิน

()

ตำแหน่ง

ภาคผนวก ค

ค่า IOC

ตาราง 7 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินคุณภาพของแผนกระบวนการแบบมีส่วนร่วม เรื่อง การจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู โดยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES) สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

รายการประเมิน	ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญท่านที่			รวม	IOC	แปลผล
	1	2	3			
1. ด้านเนื้อหา						
1.1. เนื้อหา มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
1.2. เนื้อหา มีความสอดคล้องกับเวลาที่กำหนด	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
1.3. เนื้อหา มีความถูกต้องครบถ้วน	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
2. ด้านการใช้ภาษา						
2.1. ภาษาที่ใช้ มีความถูกต้อง	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2.2. ภาษาชัดเจน เข้าใจง่าย	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2.3. ภาษาที่ใช้ มีความเหมาะสม	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
3. ด้านกิจกรรม						
3.1. เหมาะสมกับเวลาที่ใช้	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
3.2. กระบวนการมีส่วนร่วม	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3.3. ทักษะการจัดการเรียนรู้ของครู	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3.4. สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
คะแนนเฉลี่ยรวม					0.91	ใช้ได้

ตาราง 8 ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินคุณภาพแบบสัมภาษณ์กลุ่ม
วัตถุประสงค์ : เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้สำหรับครู

รายการประเมิน	ผลการประเมินของ ผู้เชี่ยวชาญท่านที่			รวม	IOC	แปลผล
	1	2	3			
ปัญหาการจัดการแหล่งเรียนรู้						
1. ท่านคิดว่า ปัญหาการจัดการแหล่งเรียนรู้ สำหรับครูด้านผู้เรียนมีอะไรบ้าง	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2. ท่านคิดว่า ปัญหาการจัดการแหล่งเรียนรู้ สำหรับครูด้านกระบวนการสอน มีอะไรบ้าง	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
3. ท่านคิดว่า ปัญหาการจัดการแหล่งเรียนรู้ สำหรับครูด้านเนื้อหาการสอน มีอะไรบ้าง	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
4. ท่านคิดว่า ปัญหาการจัดการแหล่งเรียนรู้ สำหรับครูด้านการมีส่วนร่วมแหล่งเรียนรู้ มีอะไรบ้าง	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
แนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้						
5. ท่านมีแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ ด้านผู้เรียนอย่างไร	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
6. ท่านมีแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ ด้านกระบวนการสอนอย่างไร	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
7. ท่านมีแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ ด้านเนื้อหาการสอนอย่างไร	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
8. ท่านมีแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ ด้านการมีส่วนร่วมแหล่งเรียนรู้ ousanyang	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
				ค่าเฉลี่ยรวม	0.87	ใช้ได้

ตารางที่ 9 ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินคุณภาพแบบประเมินความพึงพอใจของครู
เรื่อง การจัดการแหล่งเรียนรู้วิถีมุสลิมสำหรับครู โดยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (ADDIES)

สังกัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

รายการประเมิน	ผลการประเมินของ ผู้เชี่ยวชาญท่านที่			รวม	IOC	แปล ผล
	1	2	3			
ด้านเนื้อหา						
1. มีความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ กับเนื้อหากิจกรรม	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2. เนื้อหากิจกรรมมีความสอดคล้องกับ การวัดและประเมินผล	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
3. ลำดับเนื้อหาเหมาะสม	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
ด้านความรู้ความเข้าใจของกิจกรรม						
4. สามารถอธิบายรายละเอียดของ กิจกรรมได้	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
5. มีทักษะกระบวนการกิจกรรมเชิง สร้างสรรค์	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
6. บูรณาการแหล่งเรียนรู้สู่กระบวนการ จัดการเรียนการสอน	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
ด้านการมีส่วนร่วม						
7. ร่วมคิดวิเคราะห์และนำเสนอแนว ทางการแก้ไขปัญหา	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
8. ร่วมออกแบบและพัฒนา	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
9. ร่วมประเมินผล	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
ด้านการนำความรู้ไปใช้						
10. สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ ในการปฏิบัติงานได้	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
11. สามารถนำความรู้ไปถ่ายทอด แก่ผู้อื่นได้	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
12. ภาพรวมการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
ค่าเฉลี่ยรวม					0.83	ใช้ได้

ตาราง 10 ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินคุณภาพแบบประเมินทักษะกระบวนการ
แบบมีส่วนร่วมสำหรับครู

รายการประเมิน	ผลการประเมินของ ผู้เชี่ยวชาญท่านที่			รวม	IOC	แปล ผล
	1	2	3			
1. ทักษะการเขียนแผนการจัดการแหล่ง เรียนรู้						
1.1 มีความสอดคล้องของเนื้อหากับ จุดประสงค์การเรียนรู้	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
1.2 นำภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้ มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
1.3 รูปแบบของกิจกรรมมีความหลากหลาย	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
1.4 สื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสม	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
2. ทักษะกระบวนการจัดการเรียนรู้						
2.1 การเชื่อมโยงสาระวิชากับแหล่งเรียนรู้	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
2.2 มีเทคนิคการเรียนรู้ที่หลากหลาย	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2.3 ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วย ตนเอง	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3. ทักษะด้านความร่วมมือ						
3.1 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3.2 การทำงานเป็นทีม	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3.3 มีการวางแผน วิเคราะห์ ออกแบบ พัฒนาร่วมกัน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
				ค่าเฉลี่ยรวม	0.93	ใช้ได้

ตาราง 11 ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินคุณภาพแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้วิถี

มุสลิมสำหรับครู

รายการประเมิน	ผลการประเมินของ ผู้เชี่ยวชาญท่านที่			รวม	IOC	แปล ผล
	1	2	3			
1. หน่วยการเรียนรู้มีความสมบูรณ์ เหมาะสมและมีรายละเอียดที่สอดคล้อง สัมพันธ์กัน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2. แผนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับ หน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3. แผนการจัดการเรียนรู้มีการเชื่อมโยง สาระวิชาที่สอดคล้องกัน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
4. จุดประสงค์การเรียนรู้มีความชัดเจน ครอบคลุมเนื้อหาสาระ	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
5. กิจกรรมการเรียนรู้หลากหลายและเน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
6. นำภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้มา ประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
7. วัสดุอุปกรณ์ สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความ หลากหลาย	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
8. กิจกรรมการจัดประสบการณ์สอดคล้อง กับจุดประสงค์และเนื้อหาสาระ	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
9. กิจกรรมการจัดประสบการณ์เรียนรู้มี ความหลากหลายและสามารถปฏิบัติได้จริง	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
10. กิจกรรมการจัดการเรียนรู้เป็นกิจกรรม ที่ส่งเสริมกระบวนการคิดของผู้เรียน	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
11. ผู้เรียนได้ใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ด้วย ตนเอง	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
12. มีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับ จุดประสงค์การเรียนรู้	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
				ค่าเฉลี่ยรวม	<u>0.88</u>	<u>ใช้ได้</u>

